

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПРАВО В УКРАЇНІ – ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

**Матеріали загальноакадемічної
підсумкової науково-теоретичної конференції
(Київ, 16 травня 2014 року)**

Присвячено Дню науки

Київ 2014

Редакційна колегія:

Костицький М.В.	доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
Гусарєв С.Д.	доктор юридичних наук, професор
Джу́жа О.М.	доктор юридичних наук, професор
Колоді́й А.М.	доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
Заї́ка Ю.О.	доктор юридичних наук, професор
Кузьменко О.В.	доктор юридичних наук, професор
Савченко А.В.	доктор юридичних наук, професор
Удалова Л.Д.	доктор юридичних наук, професор
Никифорчук Д.Й.	доктор юридичних наук, професор
Чернявський С.С.	доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Черній В.В.	кандидат юридичних наук, доцент
Весельський В.К.	кандидат юридичних наук, професор
Василевич В.В.	кандидат юридичних наук, доцент
Маруніч І.І.	кандидат філологічних наук, доцент
Бодюл Є.М.	кандидат юридичних наук

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 9 від 17.04.2014 р.)

У збірнику представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників загальноакадемічної підсумкової науково-теоретичної конференції «Право в Україні – виклики сучасності», присвяченої Дню науки, що відбулася 16 травня 2014 року в Національній академії внутрішніх справ.

Тези в стислому вигляді висвітлюють зміст наукових робіт – переможців I відбіркового туру конкурсу наукових робіт курсантів, слухачів і студентів вищих навчальних закладів МВС у 2014 році, конкурсу наукових робіт слухачів, курсантів і студентів Національної академії внутрішніх справ у 2014 році й результати наукових досліджень ад'юнктів, здобувачів, курсантів, слухачів, студентів академії з актуальних проблем науки та юридичної практики, боротьби зі злочинністю, удосконалення діяльності правоохоронних органів.

Матеріали подано в авторській редакції.

П 685 **Право** в Україні – виклики сучасності : матеріали загальноакадемічної підсумкової науково-теоретичної конференції, присвяченої Дню науки (16 травня 2014 р.) [Текст]. – К. : Нац. акад. внутр. справ. – 2014. – 136 с.

УДК 34(477)
ББК Х

© Національна академія внутрішніх справ, 2014

ВСТУПНЕ СЛОВО

Черней Володимир Васильович,

т.в.о. ректора Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

***Доброго дня шановні колеги, науково-педагогічні працівники,
ад'юнкти, слухачі, курсанти, студенти та молоді науковці!***

Щороку при проведенні підсумкових наукових конференцій перед академією стоїть завдання щодо сприяння науковим розробкам молодих науковців – курсантів, слухачів та студентів, з метою дослідження актуальних або ж проблемних питань розбудови Української держави та громадянського суспільства.

Сьогодні, у день відзначення професійного свята – Дня науки, академія, підтримуючи традиції, у рамках Всеукраїнського фестивалю науки проводить підсумкову науково-теоретичну конференцію «Право в Україні – виклики сучасності», з чим щиро вітаю вас від імені Вченої ради, ректорату та від себе особисто.

Поточного року цей науковий захід проводиться в доволі складних соціально-економічних і політичних умовах життя нашої держави. Наразі ми спостерігаємо спробу руйнування спокою й стабільності Української держави.

Для колективу академії головним завданням було й залишається збереження соціальної справедливості, правопорядку та законності в Україні. Саме з цією метою ми проводимо різноманітні наукові заходи, що сприяють вирішенню нагальних проблем сьогодення та виробленню оптимальних і раціональних рекомендацій.

Національна академія внутрішніх справ є флагманом відомчої освіти в системі вищих навчальних закладів МВС України й має потужний науковий потенціал. Так, в академії працюють 63 доктори наук, з яких 18 – курсанти – випускники академії, які сьогодні самі навчають майбутніх кандидатів та докторів. Це – начальники кафедр теорії держави та права – Станіслав Гусарев, оперативно-розшукової діяльності – Дмитро Никифорчук, конституційного та міжнародного права – Анатолій Колодій, кримінального права – Андрій Савченко, економічної теорії – Антон Чубенко, адміністративного права та процесу – Оксана Кузьменко, а також начальник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Сергій Чернявський та провідний науковий співробітник цієї ж лабораторії Оксана Таран, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Віктор Василюк,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та психології Євген Лук'янчиков, професор кафедри адміністративного права та процесу Андрій Іщенко, професор кафедри адміністративного права та процесу Дмитро Голосніченко, професор кафедри кримінального процесу Никифор Карпов, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Юрій Орлов.

Також кожен четверту кандидатську дисертацію, що захищено в стінах академії, підготовлено нашими випускниками, яскравим прикладом цього є нещодавній захист випускника навчально-наукового інституту права та психології Георгія Желефа, який активно займався науковою діяльністю у студентські роки. У 2010 році його, студента 3-го курсу інституту, у складі команди «Куртуазні дев'янти» нагороджено Дипломом Міністерства юстиції України за 3-тє місце у Всеукраїнському конкурсі для студентів-правників «ЮрВесна», а у 2013 році Георгій захистив наукову дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

В академії сформувалися та успішно розвиваються наукові школи, зокрема, з проблем конституціоналізму, теоретичних основ забезпечення прав і свобод людини, адміністративного права та процесу, кримінального права, кримінального процесу, філософії права та юридичної психології, теорії та практики оперативно-розшукової діяльності, кримінально-виконавчого права та кримінологічної віктимології, криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів, адміністративної діяльності органів внутрішніх справ тощо. Останніми роками активно розвиваються наукові школи з проблем юридичної компаративістики та проблем економічної безпеки, що, звичайно, значно полегшує вашу, науковці, нелегку інтелектуальну та наукову роботу.

У стінах академії здійснюється підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр» за напрямками підготовки та спеціальностями «Правознавство», «Правоохоронна діяльність», «Психологія», а також освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальностями «Управління у сфері правопорядку» та «Судова експертиза». Проте, враховуючи виклики сучасності щодо запровадження ефективних антикорупційних і лобістських процедур та новітніх форм протидії злочинності, сьогодні розглядається питання щодо запровадження абсолютно нового для вищого навчального закладу системи МВС України напрямку підготовки фахівців-поліграфологів.

Багатовекторність наукових досліджень, які щорічно проводять фахівці академії із залученням молодих науковців – слухачів, курсантів та студентів академії, є поштовхом до проведення в нашому навчальному закладі різноманітних наукових заходів, одним з яких і є ця конференція.

Підбиваючи підсумки напруженої роботи перемінного складу академії на науковій ниві, хочу подякувати всім курсантам, слухачам та студентам академії, які цього року зробили особистий внесок у розвиток науки шляхом презентації та здобутих призових місць у нелегкій боротьбі на різноманітних заходах наукового характеру, а саме: переможцям Всеукраїнського конкурсу, який щорічно проводить Міністерство освіти і науки України, Сергію Перепелиці, Анні Титко, Данилу Остапчук та Ірині Мойсєєвій, переможцям конкурсу Національної академії наук України Ользі Грабчак, Олегу Онищенко й Роману Коломійцю, переможцю Всеукраїнського конкурсу «Юрист року 2013» у номінації «Студент – юрист» Сергію Бреусу.

Окремо дякуємо науковим керівникам переможців доктору юридичних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки Ларисі Удаловій, доктору психологічних наук, професору Олені Хохліній, кандидату юридичних наук, доценту Ларисі Нескородженій, кандидату юридичних наук, старшому науковому співробітнику Олегу Лов'яку, кандидату юридичних наук, доценту Наталії Камінській, кандидату юридичних наук, доценту Оксані Мельник, кандидату юридичних наук, доценту Жанні Пустовіт, кандидату юридичних наук, заступнику начальника відділу організації науково-дослідної роботи Олександрю Калиновському.

Ми пишаємось отриманими вами результатами й упевнені, що зазначеним здобуткам академія завдячує не лише нашому молодому поколінню, а й досвідченому науково-педагогічному складу академії.

Сподіваємося, що курсанти та студенти академії, науково-педагогічний склад, який є прикладом для наслідування, і надалі будуть примножувати наукові наявні здобутки академії.

Хочу побажати всім учасникам плідної і цікавої праці. Упевнений, що у процесі роботи конференції кожний з Вас інтелектуально збагатиться новими ідеями щодо сутності актуальних проблем юриспруденції.

**ПЕРЕМОЖЦІ І (ВІДБІРКОВОГО) ТУРУ
КОНКУРСУ НАУКОВИХ РОБІТ
КУРСАНТІВ, СЛУХАЧІВ І СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС У 2014 РОЦІ**

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВА НОМІНАЦІЯ

Фасова Олеся Валеріївна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри конституційного та міжнародного права НАВС **Колодій А.М.**

**КОНСТИТУЦІЙНІ ПІДСТАВИ
СТВОРЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ**

Реальне забезпечення законності, правопорядку, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян від протиправних посягань покладається державою як на її органи та відповідних посадових осіб, так і на суб'єкти системи місцевого самоврядування, які діють на рівні муніципальних утворень (сіл, селищ, міст).

Серед найважливіших шляхів перетворювань у державно-правовій сфері в умовах побудови правової держави стає, заснована на засадах Конституції України, реформа виконавчої влади, яка зачіпає усі ланки виконавчо-розпорядчих структур, у тому числі й діяльність органів внутрішніх справ.

Враховуючи, що на сучасному етапі розбудови державності в Україні спостерігаються тенденції до демократизації суспільства та звернення держави до людини, тобто діяльність державних органів направлена на розширення та забезпечення прав та свобод людини і громадянина, глибоке дослідження конституційно-правових засад створення місцевої міліції як органу забезпечення прав і свобод громадян та охорони громадського порядку має актуальне значення та сприятиме розвитку системи органів внутрішніх справ у відповідності до вимог сучасності, що підтверджується новим поглядом на суспільне призначення міліції як правоохоронного органу і ґрунтується на визначених Конституцією України головних обов'язках держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст. 3).

Практична актуальність теми пояснюється тим, що на сучасному стані реформування органів внутрішніх справ виникає нагальна необхідність об'єктивного вивчення суспільних відносин, що

складаються в процесі створення місцевої міліції, а також форм і методів діяльності підрозділів місцевої міліції в процесі розбудови правової держави. Для цього необхідно дослідити місце і роль місцевої міліції в системі органів внутрішніх справ України та органів місцевого самоврядування, тобто місцева міліція виступає елементом двох систем.

Це сприятиме систематизації та універсалізації підрозділів місцевої міліції в системі органів внутрішніх справ і визначенню найбільш ефективних та зручних у застосуванні методів і форм діяльності місцевої міліції.

Таким чином, дослідження та вивчення конституційно-правових засад створення місцевої міліції на сучасному етапі має важливе значення для розвитку науки конституційного права та може сприяти розширенню системи захисту прав і свобод людини при розбудові правової держави в Україні.

Після проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Сутність місцевої міліції полягає в тому, що вона створюється органами місцевого самоврядування і підзвітна їм, знаходячись у взаємодії з іншими міліцейськими структурами. Національна міліція повинна здійснювати по відношенню до муніципальних підрозділів міліції координаційні функції. Організаційного підпорядкування не повинно бути. Воно має місце тільки при проведенні спеціальних операцій. Для їх забезпечення створюються механізми централізації, консолідації, нарощування міліцейських сил. Не зважаючи на організаційно-правову самостійність муніципальної міліції, застосування і виконання загальнодержавного законодавства залишається її найважливішим обов'язком. Крім того муніципальна міліція зобов'язана пред'являти вищим органам міліції необхідну інформацію про стан правопорядку.

2. Розподіл компетенції місцевої і національної поліції проводиться, як правило, в законодавчому порядку (наприклад, в Великобританії і Франції в національному законодавстві, в США в законах штатів). Муніципальна поліція зобов'язана в своїй діяльності керуватися законами країни і постановами уряду.

При цьому їй надаються широкі повноваження і самостійність по здійсненню заходів щодо охорони громадського порядку й профілактики правопорушень, в питаннях операційно штатного будівництва й прийняття тактичних та управлінських рішень;

3. Пріоритети в діяльності муніципальної міліції виробляються на місцевому рівні. В разі, якщо муніципальні поліцейські органи залучаються до виконання будь-яких загальнонаціональних пріоритетів або програм, вони одержують фінансові допади з державного бюджету;

4. Зарахування особового складу до муніципальної поліції здійснюється на конкретній основі, оплата праці в різних юрисдикціях може бути різноманітною і залежить від виконання службових обов'язків та інших параметрів, які передбачені положеннями щодо проходження служби;

5. Ефективність муніципальної поліції як один із основних критеріїв включає так звану ступінь задоволеності населення діяльністю місцевого поліцейського органу та може відрізнятися від загальнонаціональних оцінок.

6. Розвитку тенденцій децентралізації й активності створення муніципальної поліції сприяють і суттєві зрушення у концепціях поліцейської діяльності. Перш за все, вони пов'язані зі спробами перетворення поліції в орган соціального обслуговування населення, яке повинно проводитися з урахуванням інтересів і запитів громадян, що проживають на певній території. Потрібно розробити цільові програми і плани розвитку та введення у вищих закладах освіти нових спеціалізацій, серед яких передбачити і зв'язок органів внутрішніх справ з населенням та громадськими формуваннями. З метою законодавчого закріплення участі громадськості у профілактиці правопорушень необхідно, на нашу думку, запропонувати у проект Закону України «Про соціальну профілактику правопорушень в Україні» ввести розділ про профілактичну діяльність громадських формувань, де передбачити форми їх участі у профілактиці правопорушень.

7. Завдання місцевої міліції орієнтовані на забезпечення громадського порядку і безпеки, охорони прав і свобод людини, боротьбу з торгівлею у нествановлених місцях, порушеннями порядку обігу наркотичних засобів та психотропних речовин; неправильним паркуванням автомобілів, безквитковим проїздом у громадському транспорті, самовільним захопленням земельних ділянок, бродяжництвом, дитячою безпритульністю тощо.

8. Доцільним та ефективним є створення місцевої міліції в системі місцевого самоврядування. Одним з можливих варіантів може бути її створення на базі вже існуючих підрозділів міліції, тобто передача із системи МВС України міліції громадської безпеки з відповідними повноваженнями.

9. Місцева міліція (місцевого самоврядування) і місцево бюджетна міліція (в системі МВС) не тотожні поняття. Працівники підрозділів останньої знаходяться у штаті МВС і не перебувають у прямому підпорядкуванні місцевих рад, голова виконкому не може видавати їм накази, призначати на посади або присвоювати звання. Їх повноваження – забезпечення фінансування міліції. У свою чергу, місцева міліція - це виконавчий орган представницького органу

місцевого самоврядування, що утримується за рахунок коштів місцевого бюджету і створюється для здійснення правоохоронних функцій на території села, селища, міста.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОМІНАЦІЯ

Троп Оксана Володимирівна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу НАВС **Мельник О.В.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Участь захисника є важливою процесуальною гарантією захисту прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб щодо яких здійснюється кримінальне провадження. Тому чинний КПК України обмежує коло осіб, які можуть бути захисниками. Це має бути адвокат, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України. Такий підхід відповідає положенню Конституції України про те, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах діє адвокатура.

Метою наукового дослідження є процесуальний статус адвоката під час здійснення захисту у кримінальному провадженні.

До проблем діяльності адвокатури ще до прийняття КПК 2012 року зверталися багато українських учених. Питання організації адвокатури і здебільшого діяльності адвоката у кримінальному процесі освітлювали Т.В. Варфоломєєва, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, Д.П. Письменний, В.О. Попелюшко, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова та інші, але у зв'язку із змінами кримінального процесуального законодавства питання процесуального адвоката в кримінальному процесі постають знову гостро та є дискусійними серед науковців.

Чинний КПК України суттєво розширює можливості сторони захисту у відстоюванні прав підозрюваних та обвинувачуваних під час кримінального провадження, що, у свою чергу, значно сприятиме реалізації принципу змагальності. Разом з тим, розширення цих можливостей призводить до виникнення цілої низки проблем і запитань, яких раніше у кримінальному процесі України не існувало.

Нажаль, чинний КПК не містить окремих статей, в яких були б передбачені права адвоката та механізм їх реалізації. Наприклад,

захист може збирати та надавати докази нарівні з обвинуваченням при цьому дії слідчого по збору доказів чітко відрегульовані, а сторона захисту не має відповідних юридичних механізмів реалізації наданого права. Зазначимо, що при збиранні доказів захисник може тільки ініціювати проведення слідчої або іншої процесуальної дії шляхом подання відповідного клопотання, яке слідчий на свій розсуд може залишити без задоволення. Не зрозумілий механізм і щодо обов'язку будь-якої особи надати адвокату на його вимогу річ, яку б він міг використати як доказ у кримінальному провадженні, а реалізувати право на витребування речей та документів захиснику надається виключно слідчим суддею. До того ж захисник має право отримати на свій запит лише копії документів, які відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК не вважаються доказами, та отримувати від осіб пояснення (а не показання), які також не є джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК), а це в свою чергу автоматично виключає задекларовану в тому ж таки КПК можливість отримання ним висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок. З практичної точки зору, істотне значення для ефективного захисту клієнта має регламентація в КПК порядку проведення окремих слідчих дій як спробу контролю за законністю дій слідчого. У даному зв'язку варто відзначити, що визначений у главі 20 КПК України порядок проведення слідчих дій не врегульований на тому рівні, який дозволяв би стороні захисту їх контролювати та оскаржувати за наявності відповідних підстав. Здебільшого увага приділена порядку отримання дозволу чи погодження на проведення тієї чи іншої слідчої дії, тоді як безпосереднє проведення слідчої дії, порядок, послідовність дій слідчого на місці (наприклад, при проведенні обшуку) визначені нечітко.

Отже, залучення адвокатів до проведення слідчих (розшукових) дій, при всій складності вирішення цієї проблеми, дозволило б уникнути процесуальних порушень уповноваженими посадовими особами і було б гарантією дотримання прав і законних інтересів підозрюваних, обвинувачених, етичних і моральних вимог. На мою думку, для того, щоб адвокат міг ефективно виконувати свої завдання, потрібна система стримувань і противаг. Насамперед, треба надати адвокату можливість брати активну участь у проведенні процесуальних дій, а не, як передбачено в ч. 5 ст. 46 нового КПК України, бути лише присутнім під час допиту та інших процесуальних дій. Слід також звернути увагу на те, що захисники практично не беруть участь у провадженні таких слідчих (розшукових) дій, як обшук та огляд, хоча підзахисні в них є більш активними учасниками.

Крім того, незважаючи на задекларовану рівність прав обвинувачення та захисту, слідчий (ч. 5 ст. 40) та прокурор (ч. 1 ст. 36) є самостійними у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб,

що не мають на те законних повноважень, забороняється. При цьому важливо, щоб органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та фізичні особи зобов'язані були виконувати законні вимоги та процесуальні рішення не тільки слідчого та прокурора, а й адвоката (захисника).

Отже, говорячи про чинний КПК України не слід перебільшувати його реформаторський рівень, адже він має положення, які збільшують повноваження адвоката, але є й такі, що звужують їх можливості. Слід зазначити, що тут переважає декларативний характер наданих адвокатам прав. Хоча нормативне закріплення низки прав адвоката у кримінальному провадженні, безумовно, є позитивним досягненням і має оптимістичне майбутнє за можливості практичної реалізації.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА НОМІНАЦІЯ

Дехтяров Василь Васильович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права і процесу НАВС **Пилипенко С.А.**

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У сучасну епоху, яку називають «інформаційним суспільством», ми є свідками бурхливого розвитку інтелектуальної діяльності людини, яка є складовою частиною безпеки держави, оскільки недостатній інтелектуальний потенціал призводить до її слабкості. У наше життя давно міцно увійшли такі поняття, як комп'ютер, програмне забезпечення, Інтернет. Бібліотеки та архіви поступаються місцем електронним бібліотекам, які створені повсюдно. Електронні банки даних, що містять величезну кількість творів літератури, науки, мистецтва, цілком уміщаються на жорсткому диску комп'ютера або web-сайті. Обслуговуються вони, як правило, однією людиною. Інтернет – поняття глобальне не тільки в географічному, а й у соціально-правовому сенсі цього слова. Він, тією чи іншою мірою, зачіпає найрізноманітніші сфери життєдіяльності сучасної людини, в тому числі і цивільно-правові відносини. Питання про захист авторського права в мережі Інтернет гостро підіймається у більшості країн світу, на жаль, в Україні йому приділяється мало уваги, тому необхідно знайти оптимальні способи вирішення даної проблеми, спираючись на міжнародний досвід.

Вивченням авторського права в мережі Інтернет займалися: Ч.Н. Азімов, І.А. Безклубий, М.М. Богуславський, Ю.Л. Бошицький, О.В. Дзера, А.С. Довгергт, Р.В. Дроб'язко, В.А. Калятін, О.В. Кохановська, Ю.В. Носіков, О.А. Підпригора та інші. Але праці цих авторів стосувалися лише деяких аспектів проблеми, тому запропонована робота є однією з спроб теоретичного осмислення природи цього явища.

Відповідно, до українського законодавства авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. По завершенні строку дії авторського права, твори переходять до суспільного надбання. Це означає, що будь-хто може їх вільно використовувати без виплати авторської винагороди нащадкам автора. Будучи найкращим способом сповіщення публіки про факт існування авторських прав на твір, знак охорони авторського права інформує споживачів про те, кому належать ці права і може бути досить потужним стримуючим проти їх порушення фактором. До того ж, вартість його нанесення на електронний примірник твору, розміщеного в Інтернеті, на відміну від вартості його нанесення на кожную «жорстку» копію, є, практично, нульовою. Знак охорони авторського права, як правило, складається з латинської літери С у колі – ©, імені особи, якій належать авторські права на твір, та року його першої публікації.

Крім того, можна помітити певні прорахунки в реалізації національної програми захисту авторських прав у мережі Інтернет, внаслідок відсутності нормативно-правових актів, які б стосувалися виключно даного питання. Отже, при розробці національної програми захисту авторських прав у мережі Інтернет доцільно було б скористатися загальновідомими і перевіреними на практиці міжнародними методами боротьби з піратством, при цьому врахувавши психологію і менталітет українського населення.

Також порушення майнових авторських прав в мережі Інтернет можна пов'язати з неможливістю укласти договір з кожним автором чи правовласником, чії твори використовуються. З даною проблемою суспільство зіткнулося не тільки з появою цифрових технологій (Інтернету), а набагато раніше. Наприклад, при виникненні телебачення і радіомовлення, де також масово використовуються об'єкти авторського права. Єдиним вирішенням цього питання, як в одному, так і в іншому випадку є інститут колективного управління правами допомогою створення організацій по колективному управлінню майновими правами авторів. Основна діяльність таких організацій - видача ліцензій на використання творів і (або) об'єктів суміжних прав і розподіл між авторами (правовласниками) зібраної за видачу таких ліцензій винагороди. При цьому необхідно відзначити, що дана ліцензія дозволяє використовувати всі оприлюднені твори і

надається від імені всіх правовласників, включаючи і тих, які не передали організацій повноважень.

Для того, щоб захистити реально права авторів в українському сегменті Інтернету потрібно:

- створення спеціалізованих судів, де підготовлені спеціалісти з авторського права зможуть швидко і якісно вирішувати суперечки;
- зменшення ціни за рахунок масового споживання продукту;
- створення ефективних спеціалізованих експертиз з авторського та комп'ютерного права;
- скорочення строків розгляду справ;
- створення більш широкої нормативної бази та ефективного механізму діяльності органів попереднього слідства.

Сьогодні в Україні потрібне певне організаційне та нормативно-правове підґрунтя для розвитку авторського права. Надзвичайно важливим залишається потреба в реформванні судових та правоохоронних органів, розширення їх методів, засобів та інструментів. Для забезпечення сталого розвитку захисту авторських прав в Інтернеті мають бути створені партнерські відносини між органами влади та представниками користувачів у віртуальній мережі.

НОМІНАЦІЯ: ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТА СПЕЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Никифорчук Вадим Дмитрович,

слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності НАВС **Лизогубенко Є.В.**,

ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕНИХ МЕРЕЖЕВИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗЛОЧИНІВ

Процеси глобалізації, характерні для сучасного етапу розвитку суспільства, тісно пов'язані з удосконаленням інформаційних технологій і багато в чому підтримуються впровадженням світових інформаційних систем, що функціонують на основі глобальних комп'ютерних мереж. Єдиний світовий інформаційний простір, у якому постійно циркулює різна інформація, відбувається її накопичення, обробка, зберігання, перестало бути чимось теоретичним, перетворилося в цілком відчутну реальність.

У прийнятій лідерами провідних світових держав Хартії глобального інформаційного суспільства відзначається, що інформаційно-комунікаційні технології увійшли до числа найбільш істотних факторів, що впливають на формування сучасного суспільства. Вони стають важливою складовою суспільного розвитку, позначаються на способі життя людей, характері їх освіти і роботи, відбиваються на взаємодії урядів і громадянського суспільства. Сучасні інформаційні технології в значній мірі змінюють не тільки структуру економіки, але і механізми функціонування багатьох суспільних інститутів, інститутів державної влади, стають важливою складовою розвитку світової економіки.

Однак удосконалювання технологій приводить не тільки до зміцнення індустріального суспільства, але й до появи нових, раніше невідомих джерел небезпеки для нього. Економіка і обороноздатність провідних держав світу все більшою мірою залежать від нормального функціонування глобальних комп'ютерних мереж. Порушення їхньої працездатності може спричинити серйозні наслідки, а національні і міжнародні правові інститути та організаційні структури практично не готові до адекватної протидії новим загрозам.

Так поняття "комп'ютерний злочин" представляється в наш час не цілком визначеним, що не має чітких меж, але широко використовуваним у спеціальній літературі. Найбільш вдалими у зазначеному відношенні представляється вживання поняття "мережевий комп'ютерний злочин", тобто передбачені кримінальним законодавством суспільно небезпечні діяння, вчинені шляхом віддаленого доступу до об'єкта зазіхання з використанням глобальних комп'ютерних мереж як основний засіб досягнення мети

Можна помітити, що вся сукупність мережевих злочинів розділяється на чотири основних типи:

1. Несанкціоноване проникнення в комп'ютерну систему, що має підключення до глобальної комп'ютерної мережі. Пов'язане з порушенням конфіденційності інформації.

2. Порушення нормального функціонування мережевої комп'ютерної системи. Приводить до блокування доступу до інформації.

3. Несанкціоноване внесення змін у комп'ютерні дані (маніпулювання даними). Порушує цілісність і вірогідність інформації.

4. Публікація в глобальних комп'ютерних мережах матеріалів протиправного характеру. Пов'язана з неналежним поширенням інформації.

Представлена типологія дозволяє виділити загальні, найбільш істотні риси досліджуваного явища, знання яких дає можливість далі розвивати аналіз за допомогою строго формальних методів. Такий

підхід може бути корисний при виборі організаційно-тактичних підходів протидії злочинності в глобальних комп'ютерних мережах.

Також можна виділити основні особливості «мережевих комп'ютерних злочинів»:

1. Латентність мережевих злочинів

Встановити справжні масштаби нових видів злочинної діяльності, в основному, набагато складніше, ніж будь-яких інших. По оцінках фахівців, від 85 до 97% мережевих комп'ютерних вторгнень навіть не виявляється

2. Транснаціональний характер мережевих злочинів

Розуміється злочини, вчинені на території і за межами певної держави з порушенням охоронюваних міжнародним і державним законодавством інтересів двох або більше країн.

3. Організований характер мережевих злочинів

Організованість проявляється як у координованості дій технічного характеру, так і в розподілі ролей у групах і навіть участі в діяльності організованої злочинності.

Так можна виділити кілька основних етапів підготовки і реалізації мережевого злочину. Умовно їх можна визначити в наступному узагальненому виді.

1. Підготовка до злочину.
2. Проникнення в мережеву систему.
3. Знищення слідів.
4. Використання результатів.

Отже, цілком очевидно, що сучасні глобальні комп'ютерні мережі є новим об'єктом правоохоронної діяльності. На це вказують присутність кримінальної складової в процесах, пов'язаних з їхнім функціонуванням, наявність у глобальних мережах джерел оперативно-значимої інформації, розвинені механізми забезпечення анонімності при використанні мережею, вплив нормального функціонування мережевих об'єктів на безпеку суспільства, наддержавний характер глобальних мереж, що сприяє вчиненню транснаціональних злочинів.

Більше того, глобальні комп'ютерні мережі можуть бути віднесені до специфічних криміногенних об'єктів, що підтверджується присутністю в них значних обсягів оперативної інформації, функціонуванням каналів обміну інформацією між учасниками злочинних груп, вчиненням з використанням глобальних мереж латентних злочинів, концентрацією навколо них кримінально спрямованих осіб.

У той же час важливо підкреслити, що неприпустимо розглядати глобальні комп'ютерні мережі як інформаційне середовище негативної девіантної спрямованості. Натомість це позитивне явище, здатне принести сучасному суспільству масу переваг. Саме тому на перший

план виходить важливе завдання - знайти рівновагу між створенням умов для безперешкодного розвитку глобальних комп'ютерних мереж і послуг, що надаються з їх допомогою, з одного боку, і забезпеченням безпеки суспільства, держави і особи за допомогою правоохоронних органів, з іншої сторони.

**ПЕРЕМОЖЦІ КОНКУРСУ НАУКОВИХ РОБІТ
СЛУХАЧІВ, КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ У 2014 РОЦІ**

**СЕКЦІЯ 1:
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЮРИДИЧНА ЛОГІКА**

Романець Іванна Богданівна,

курсант 1-го курсу навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ

Науковий керівник: кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії права та юридичної логіки **Носенко О.В.**

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЕВТАНАЗІЇ

Евтаназія (греч. ег) - «чороший» + бауатос; «смерть») - практика припинення життя людини, що страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання; задоволення прохання без медичних показань в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань.

Термін «евтаназія» нині вживається в різних змістах, серед яких можна виділити наступні: прискорення смерті тих, хто переживає важкі страждання; припинення життя «зайвих» людей; турбота про вмираючих; надання людині можливості померти.

Саме поняття евтаназії в Україні та супроводжувані нею діяння на протязі багатьох десятиліть складала одну з тих таємниць, в які медицина намагалася нікого не посвячувати. Цьому свідчить той факт, що навіть самого визначення терміну евтаназія не можливо знайти в більшості радянських словників та енциклопедій. Це питання так залишалося б поза потаємною завісою, якби не біоетика. Саме завдяки досягненням в області біоетики ці питання були виведені в „світ» та стали предметом суспільної дискусії. Вперше тлумачення терміну евтаназія на території колишнього СРСР з'явилося в останньому виданні Великої Радянської енциклопедії 1986р.: „Евтаназія — умисне прискорення настання смерті невиліковно хворого з метою припинення його страждань.

Основним критерієм для класифікації форм евтаназії варто прийняти характер дій, вкладених у навмисне умертвіння хворого. З урахуванням даного критерію евтаназія може здійснюватися у двох формах: активної наукової та пасивної. Різниця між активною науковою та пасивною евтаназіями розглядають фахівці як найважливіша проблема медичної етики. Звісно ж, що ця різниця має значення й у кваліфікації евтаназії з погляду кримінального закону, оскільки має породжувати різні правові наслідки.

Нині в суспільстві активно обговорюється новий ідеал гідної смерті людини, смерті безболісної й «легкої-», Смерті як порятунку від страждань, -евтаназії. Священне мистецтво вираження, якого навчали релігія й численні філософські системи минулого, в наші дні починає асоціюватися з такими біоетичними поняттями, як «автономія», «свобода» й «гідність» людської особистості. А сама смерть людини ототожнюється із «смертю мозку» -припиненням вищих його функцій. Факт втрати «смертю» традиційного, сакрального місця у свідомості людства починає впливати на всю сучасну культуру.

Згідно з християнським ученням, страждання, особливо під час останнього моменту життя, мають особливе місце у спасаючому Божому плані. Вони є свідченням участі у стражданнях Христа і в Його спасительній жертві.

Липко Інна Вікторівна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ;

Науковий керівник: кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії права та юридичної логіки **Носенко О.В.**

МОРАЛЬНО - ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ЛЮДСЬКИХ ОРГАНІВ

Прогрес у медицині та поширення застосування трансплантації органів дозволяє сьогодні лікувати багатьох хворих, які ще до недавнього часу могли очікувати тільки на смерть, або, в кращому випадку, продовжувати своє болісне та обмежене існування.

Етична сторона, все активніше долучається до вироблення морально-правових засад збереження людського життя, що стає об'єктом науково-дослідницького інтересу. Біоетика ставить моральні обмеження на ті експерименти над здоров'ям людини, що небезпечні для її життя. Виникла необхідність більш широкого формулювання питань зв'язку природничих наук із етикою.

Однією з актуальних і складних проблем, навколо якої зосереджена нині увага біоетики трансплантологія, оскільки пересадка органів тяжкохворій людині від здорової людини, що перебуває у стані клінічної смерті внаслідок трагічного випадку, - один із поширених нині методів порятунку тяжкохворих.

У разі трансплантації від живого донора виникає моральна проблема каліцтва фізичної цілісності самого донора. Дарування одного органу, навіть якщо й не ставить під загрозу життя донора, завжди є безпідставним його каліцтвом.

У трансплантології існують такі принципи:

Принцип солідарності (критерій стосується охорони життя та психофізичного здоров'я донора).

Принцип нешкідливості (з критерієм нешкідливості тісно поєднується критерій пропорційності, згідно з яким шкода, заподіяна донорові внаслідок взяття у нього певного органу, має бути пропорційною до покращення якості життя реципієнта.

Жест дарування має походити із вільного вибору донора, його почуття солідарності та милосердя, а тому виключає будь-який примус чи спекуляцію.

У випадку взяття органів від трупа виникає проблема, пов'язана з вирішенням того, як розпоряджатися мертвим тілом людини, беручи до уваги, що його, з одного боку, не можна вважати скелетом тварини або звичайною неживою річчю, а з іншого боку не варто порівнювати з тілесністю живої людини.

Основний принцип вказує на те, що, дотримуючись обов'язку шанувати тілні останки покійного як пам'ять про особу, яка існувала у цій тілесності і яка очікує на воскресіння тіла, труп, як вважав Папа Римський Пій 12, не є більше людиною. Однак, коли йдеться про взяття органів від трупа тіла, виникає ряд моральних проблем, зокрема встановлення діагнозу смерті та задокументована згода на трансплантацію.

Трансплантація назавжди залишиться важливим фактором майбутнього медицини, що вимагає розвитку культури солідарності та дарування. Дарування і трансплантація органів мають високі етичні вартості: вони становлять особисте, а часами навіть героїчне служіння на користь життя і можуть стати чудовою нагодою для вияву милосердя ближньому.

У суспільній думці трансплантація органів займає неоднозначне місце. Спектр її оцінювання знаходиться в межах від незаперечно позитивного оцінювання до категоричного неприйняття. Це є свідченням того, що трансплантація органів максимально концентрує моральне, правове, психологічне, соціальне напруження, оскільки в цьому процесі пов'язані два надзвичайно важливих моменти людського життєвого шляху:

- 1) імовірна смерть хворого в разі відсутності змоги замінити нежиттєздатний орган;
- 2) смерть людини, тіло якої може стати донором якогось органу, або загроза втрати фізичного здоров'я живого донора.

Тому транспантологія потребує не лише медично-наукового обґрунтування, а й етико-філософського осмислення усіх переваг у невтомній боротьбі людства за максимальне продовження життя та очевидних складностей, спричинених цією боротьбою.

Пересадка органу стає причиною глибокого потрясіння усього організму, що ставить питання про особисту ідентичність пацієнта та

правомірність пересадки навіть з метою виживання, котре в подібному випадку може бути зведене лише до біологічної форми. На сьогодні наука працює над технічною можливістю трансплантації мозку, що вкрай загострює проблему самоідентичності як тілесної, так і духовної, оскільки мозок людини зберігає «особистісну нам'ять». Більше того, пересадка мозку має бути здійснена до того часу, як в ньому почалися незворотні прониеси тобто має бути наявний живий мозок, а це вже вбивство, бо суперечить навіть сучасному критерію людської смерті – смерті мозку.

Активна трансплантологічна практика функціонує у світі майже півстоліття, з року в рік удосконалюючи технологічні можливості її здійснення. Але коло моральних питань, породжених цією практикою залишається таким же актуальним, як і в часи перших кроків. Чи варто продовжувати на якийсь час життя однієї людини за рахунок свідомої травматизації, суттєвого погіршення здоров'я і як наслідок – зменшення тривалості життя іншої? У соціокультурній практиці народів світу наявне шанобливе ставлення до тіла померлого, пошана до померлих є умовою пошани до живих. Чи можна вважати тіло померлої людини «загальною річчю» і використовувати його для соціального блага живих?

Трансплантація, як і будь-яка дилема біоетики, є вкрай складною і потребує врахування усіх обставин конкретного випадку (досить часто в екстремально обмежених часових умовах) для прийняття виваженого рішення. Але очевидним залишається той факт, що обґрунтування шляхів вирішення біоетичних проблем не може бути здійснене на підставі технологічної спроможності та медично-соціальної доцільності. Прагматизм у медицині веде до споживацького ставлення до людини як такої. Тому обґрунтування названих проблем повинно здійснюватися в етико-філософському вимірі.

Пікуза Олександр Федорович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ НАВС
Науковий керівник: кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії права та юридичної логіки НАВС **Носенко О.В.**

СИСТЕМА ВИХОВАННЯ У ВЧЕННЯХ ПЛАТОНА

Творчість Платона по сьогоднішній день залишається в центрі уваги дослідників різних напрямків. Для істориків і для антикознавців, зокрема, його праці цікаві, перш за все, як відображення того часу, епохи, в якій вони були написані. Але нас цікавлять його погляди, перш за все, як неocenний доробок з точки зору сучасної філософської науки.

Зокрема, дана наукова робота актуальна з огляду на те, що Платон не ставить за мету написання педагогічних трактатів, питання виховання розглядаються ним в руслі інших аспектів життя «придуманих» ним полісів, що ускладнює виокремлення поглядів Платона з текстів джерел. По-друге, позиції мислителя з питань виховання, викладені в двох діалогах, помітно відрізняються один від одного. Разом з тим, ідеї Платона про виховання розкидані по різних частинах його творів, що представляє труднощі для з'ясування концепції виховання у Платона в цілому.

Можливо, складність аналізу джерела визначила незначний ступінь інтересу науковців до даної проблеми. Тому наше основне завдання полягає у виявленні основних поглядів Платона на систему виховання тогочасної Греції.

Однією з причин кризи того часу, на думку дослідників, являлися події Пелопонеської війни (431 - 404 рр..) Ця війна не тільки розділила всю Елладу на два ворожих табори - під верховенством Афіні і під верховенством Спарти - але й поклала початок новому етапу міжполісних відносин, які тепер стали відрізнятися насиченістю військових зіткнень, негативно позначаються на внутрішньому житті самих полісів. В кінцевому рахунку, поліс, самовизначається як політична одиниця, як форма організації життя громадян, що перестала себе виправдовувати. На ділі це вилитося в нездатність до вирішення гостро назрілих економічних, політичних і соціальних проблем. Поряд з цим перестала себе виправдовувати, що в принципі цілком природно, колишня традиційна система цінностей, яка була гарантом єдності і згоди громадян. Всі виниклі проблеми і протиріччя всередині полісу вимагали негайного їх вирішення. Таким чином, пошук виходу полісу із кризи все більше займав роздуми «полісної інтелігенції» - Ксенофонта, Сократа, Антисфена, Аристотеля і Платона, зокрема. В руслі спільних ідей - монархічної і панеллінської, теорія Платона про соціальну та політичну перебудову суспільства мають свою специфіку.

Для Платона вихід з кризи бачився в побудові полісу на ідеальних засадах, де поряд зі змінами в економічній, політичній, соціальній сферах, приділяється величезна увага питанням виховання громадян.

Отже, метою нашого дослідження є осмислення поглядів Платона на виховання, різних аспектів його системи з позиції історичних реалій V - IV ст. до н. е..

Постановка проблеми під таким кутом зору бачиться актуальною в декількох аспектах. По-перше, тема виховання завжди була і залишиться актуальною (особливо в переломні моменти історії). По-друге - з позиції важливості вивчення духовної спадщини минулого. По-третє - не розробленість цієї проблеми в історіографії античної філософії.

Загалом, погляди Платона на виховання формувалися під впливом історичної дійсності, а саме під впливом кризи полісної організації, яка в IV ст. до н.е. стала вже безсумнівним фактом.

Мислитель присвятив вирішенню цієї нагальної проблеми два найбільш великих і фундаментальних діалоги - «Держава» і «Закони», де представив у всій повноті свою концепцію перетворення суспільства на ідеальних засадах. В основу цих проектів Платон поклав ретельно продуману систему виховання. Звернення до питань виховання цілком зрозуміло з точки зору того, що поліс становив, перш за все колектив громадян, від якого залежало яким буде життя в полісі, та і яким буде сам поліс, як форма організації життя громадян. Тому прорахунки у вихованні могли позначитися вкрай негативним чином.

Платон двічі звертається до перебудови полісу і виховання громадян, здатних в ньому жити. Це означає, що для мислителя дані питання стояли вкрай гостро і він перебував у стані постійного творчого пошуку цих найкращих форм співжиття і найкращого виховання.

Не можна розділяти погляди Платона на виховання на дві різні системи. Можна відзначити лише особливості проектів та у зв'язку з особливостями говорити про різні постановки цілей виховання.

У першому проекті він бачить можливим добитися здійснення вдосконалення співжиття за рахунок поліпшення виховання вузького прошарку громадян, які називаються «правоохоронцями». Основними засобами та методами виховання тут виступають наступні:

- 1) виховання моральних якостей за рахунок навчання музиці, танцям та співам (враховуються вікові та національні особливості, музичні стилі та інструменти);
- 2) методи переконання та прикладу (в якості них мають виступати настанови та повчання старших);
- 3) метод змагання (має бути наявний в усіх напрямках навчання);
- 4) гімнастичне виховання (з врахуванням вікових та статевих особливостей).

У другому проекті - за рахунок виховання законослухняності всіх громадян.

У тому та іншому випадку громадяни повинні бути підготовлені до здійснення певних суспільних функцій. В основу виховання, необхідних для цього якостей, Платон поклав афінський ідеал виховання - калокагагію, який полягає у гармонійному розвитку в людині духовного і фізичного начал. Тому найважливішими в системі виховання виділяються музичне і гімнастичне виховання.

За допомогою першого, мислитель пропонує моральні якості, а за допомогою другого - фізичні. В ідеалі громадянин повинен представляти добродісного, фізично розвиненого, у військовому відношенні підготовлену людину. В ході аналізу засобів і методів

гімнастичного виховання можна прийти до висновку про те, що Платон, при його викладі і розгляді, орієнтувався на приклад Спарти (можливо в силу зовнішніх факторів - поразки Афін у Пелопоннеській війні).

У вигляді важливої складової системи виховання Платона можна виділити релігійне виховання. Така зацікавленість в питанні обумовлена тим, що в якості однієї з цінностей досконалого поліса, Платон виділяє (бере з дійсності) шанування богів.

В цілому система цінностей, на яку орієнтовано виховання мислителя, несе в собі ідею єдності, якої так не вистачає полісу в дійсності.

Таким чином, погляди Платона на виховання не представляють із себе щось замкнуте і відірване від дійсного життя. Багато з того, що було запропоновано ним, вже мало місце в існуючій практиці. Заслуга мислителя полягає в тому, що він зумів вибрати найкраще і використати в своїх теоретичних побудовах.

**СЕКЦІЯ 2:
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА,
ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ УКРАЇНИ**

Свиридюк Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент, докторант Національної академії внутрішніх справ

**ДЕРЖАВА, ПРАВО ТА ЕКОНОМІКА: ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ
ВЗАЄМОДІЇ**

Україна, проголосивши незалежність, розпочала процес реформування у всіх сферах суспільного життя, результатом якого мало стати сповнене достатком майбутнє з вільним ринковим господарством. Однак незважаючи на доволі достатній ресурсний потенціал країни, включаючи надзвичайно працелюбне населення, Українська держава і досі не отримала очікуваних результатів. Відмовившись від планової економіки, Україна стала на шлях ринкових перетворень без визначення стратегічної мети, основних завдань і заходів, вироблених саме для Української держави з урахуванням її національних інтересів та історичних особливостей, які необхідні були для розвитку усіх сфер діяльності країни.

Для проведення оптимального дослідження теоретичних моделей взаємодії держави, права та економіки, їх моделізації необхідно економічні показники доповнити характеристикою правових засобів впливу з боку держави на економічну систему. Їх характеристика, у свою чергу, поза сумнівом, буде означати «прив'язування» економіки до базових класифікаційних моделей форми держави, правової системи загалом. Йдеться про виокремлення на основі сутнісних ознак певних правових моделей взаємин держави, права та економіки. Такими сутнісними ознаками (критеріями) виступають як власне базові характеристики діяльності держави, зокрема її функції, інструментарій її впливу на економіку, так і характеристики соціально-економічних відносин, які виступають об'єктом державного впливу.

Беручи до уваги всю різноманітність таких моделей, виділимо серед них лише основні, еволюція яких у якому-небудь сенсі відображає розвиток економічної системи і сучасної держави в останні століття:

- 1) право, держава і ліберальна економіка XIX – початку XX ст.;
- 2) право, тоталітарна (нацистська і соціалістична) держава і економіка в XX ст.;

3) право, демократична держава і соціальна ринкова економіка;

4) право, держава і перехідна (постсоціалістична економіка).

Держава і ліберальна економіка XIX – початку XX ст. На перших і найбільш тривалих за історичними масштабами етапах держава слабо втручалася до ринкових відносин і виступала здебільшого як політичний, а не як економічний інститут. Навіть Г. Гегель пов'язував призначення держави лише із «забезпеченням і захистом власності і особистої свободи».

Тоталітарна (соціалістична і нацистська) держава і економіка. Тоталітарні держави XX століття (передовсім сталінський СРСР і нацистська Німеччина) характеризувалися різними підходами до вибудови економічної системи. Тому, за зовнішньої подібності державних режимів (однопартійні неконкурентні політичні системи, репресивний апарат, державна ідеологія), моделі відносин держави і економіки істотно відрізнялися як за змістом, так і за формою. Взаємовплив політичного режиму держави (публічної влади) і економіки був помічений багатьма ученими XX століття, які вказували, що недемократична держава в принципі не може функціонувати в умовах ринкової економіки.

Радянська держава і соціалістична економіка. Створена в СРСР у 1920-30-і роки економічна модель – це модель неринкової, командно-адміністративної економіки, економіки тоталітарного типу з надцентралізованим управлінням зверху до низу, яке замінило собою традиційні горизонтальні ринкові зв'язки. Треба розуміти також, що природа тоталітарного радянського режиму істотно впливала на формування моделі взаємин держави і економіки. Визначаючи тоталітаризм, можна, зрозуміло, вважати головним як виняткове становище партії в державному механізмі, так і одержавлення господарської діяльності.

Нацистська держава і економіка в Німеччині (1933-1945 роки). Становлення нацистської держави в Німеччині як форми тоталітаризму відбувалося, коли нацистська партія прийшла до влади в 1933-1934 роках у парламентський спосіб і зовні легальними методами. Ця обставина наклала відбиток як на характер нацистської держави (дія Веймарської Конституції 1919 р. формально продовжувалася), так і на заходи щодо перебудови економічної системи. Останні були радикальними, проте не йшли у жодне порівняння з економічними заходами періоду «військового комунізму» чи сталінізму в СРСР. Функціонуванню нацистської економіки, її взаємовідносинам з державою присвячені праці А. Геріга, П. Брігітте тощо, в яких автори оцінюють економічну систему Третього Рейху як таку, що розвивалася в напрямі державно-управляючої економіки, в якій важливу роль

відігравали «політичні цілі режиму і вчиняла значний вплив політична інформація». Нацистська економіка загалом мала ознаки, хоч і деформованої, але ринкової економіки – цим вона істотно відрізнялася від радянської економічної системи. Проте вплив тоталітарного режиму проявився на всі сегменти економіки, врешті – суттєво змінивши її природу.

Сучасна демократична держава XXI століття і відповідна їй соціальна ринкова економіка сформувалися в період після Другої світової війни, взаємно впливаючи один на одного. По-перше, слід підкреслити той факт, що на початку XXI ст. під впливом держави економіка розвинутих держав стала істотно іншою порівняно навіть з другою половиною XX століття. Найперше зауважимо її постіндустріальний характер, що виражається в новій структурі економіки. По-друге, сучасна економіка має змішаний характер, який проявляється в багатьох аспектах.

Щодо держави в перехідній (постсоціалістичній) економіці. Перехідні економіки відображають певний стан трансформації економічної системи державно організованого суспільства у напрямі від командної до ринкової економіки. На початку 1990-х років нараховувалося близько трьох десятків держав, які вийшли з тоталітарного соціалізму та через інституційні реформи впроваджували в себе ринкову економіку. У літературі їх називають «постсоціалістичними». На сьогодні кількість таких держав зменшилася передовсім із-за того, що ціла група з їх числа в цілому завершили відповідні реформи. Проте є й інша група держав, які в силу різних причин (суспільного вибору, недостатності реформ) істотно відрізняються особливою моделлю своїх відносин з економікою. Треба при цьому мати на увазі, що мова йде не просто про модель «держава – економіка», в якій поєднують ознаки командної соціалістичної системи, з одного боку, і ринкової, з іншого. Перехідна економіка в постсоціалістичних державах, зокрема на території колишнього СРСР, є особливим феноменом.

Отже, правильне співвідношення понять «економіка», «право» та «політика», збалансований їхній взаємозв'язок є ключовим від чого залежить як економічний потенціал країни, так і рівень добробуту населення, розвиток правових, суспільно-політичних та економічних процесів. Разом з тим, неправильне їх співвідношення призводить до неефективної економічної політики, яка виражається в економічній кризі, зниженню життєвого рівня населення, дефіциті товарів та послуг, що, в свою чергу, може призвести до економічної нестабільності, інфляції тощо.

Єзерський Дмитро Олександрович,
здобувач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Починаючи з 1945 року поняття «надзвичайний стан» почали активно вживати, витіснивши з такі словосполучення як «стан війни» і «облогове положення».

Надзвичайний стан – поняття, що має обмежене значення. Воно не охоплює стихійні лиха, що досить часто є підставою для обґрунтування обмеження державою прав людини. Заходи, що держава може застосувати щодо відмови від деяких своїх зобов'язань відповідно до Міжнародного пакту про цивільні і політичні права, повинні відповідати наступ умовам: а) вони повинні бути аргументовані крайньою необхідністю; б) вони не повинні суперечити іншим зобов'язанням держави міжнародного характеру; в) вони не повинні викликати дискримінацію винятково за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії або соціального походження.

Варто зазначити, що у конституціях та законодавчих актах багатьох країн світу, правам та свободам людини і громадянина приділяється особлива увага, а їх здійснення та захист гарантуються державою шляхом встановлення системи гарантій. Права та свободи особи визнаються непорушними. Проте конституції та законодавство цих країн передбачають можливість застосування заходів, що обмежують права людини, зокрема, за умови введення режиму надзвичайного стану.

Режим надзвичайного стану, що запроваджується державою, досить складний правовий інститут, дослідження якого є вкрай актуальним і необхідним, з огляду на соціально-політичну ситуацію, що склалася в нашій державі. Окремі аспекти цього правового інституту досліджувалися в працях наступних науковців, як В.В. Головченко, А.М. Колодій, Я.А. Колінко, М.Ф. Селівон, Т.М. Слінько, Ю.М. Тодика, П.М. Рабінювич, В.Ф. Погорілко, М.І. Сірий та ін.

Велика кількість надзвичайних ситуацій природного, техногенного та соціального характеру, що періодично виникають в Україні, обґрунтовують необхідність існування в державі такого правового інституту, як режим надзвичайного стану. Уведення режиму надзвичайного стану прямо пов'язано з обмеженням прав людини, які не завжди достатньо захищені навіть в мирний час.

Законодавство, що регламентує зазначений державно-правовий режим на сьогодні не є досконалим. Воно містить низку протиріч і неточностей, що створює необхідність у внесенні змін та доповнень до правових норм із метою їх узгодження.

Так, Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану" від 16 березня 2000 року чітко вказує, що надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Під час оголошення надзвичайного стану має бути вказаний чіткий перелік прав людини, які тимчасово буде обмежуватися. Однак в Основному Законі чітко зазначено перелік прав людини, які не підлягають обмеженню і є непорушні, зокрема: право на життя, особисту недоторканість та судовий захист.

Також варто згадати, що при надзвичайному стані не може обмежуватись право на правову допомогу та право не виконувати злочинні накази. За дотриманням цих прав людини в умовах надзвичайного стану має слідкувати уповноважений Верховної Ради з прав людини.

В умовах надзвичайного стану гарантується право на житло, однак майно громадян може вилучатись «в інтересах суспільної необхідності». В законодавстві закріплено, що після скасування надзвичайного стану завдана громадянам та їхньому майну шкода компенсується державою.

За умови введення надзвичайного стану також передбачається можливість встановлення особливого режиму в'їзду та виїзду, а також обмеження свободи пересування. Комендатури можуть обмежувати транспортний рух та оглядати всі автотранспортні засоби. В цей час забороняється проведення масових заходів (страйків, мітингів), а комендатури можуть примусово відчужувати або вилучати майно в інтересах держави.

Комендатури на місцях можуть запроваджувати комендантську годину із заборonoю перебувати на вулицях без спеціальних перепусток у встановлені години доби. Дозволяється перевірка документів й обшук громадян, транспорту, вантажів, службових приміщень та житла без дозволу суду. Військовозобов'язаним та призовникам забороняється змінювати місце проживання без дозволу військкоматів. Окрім заборони на продаж зброї та хімічних і отруйних речовин, запроваджується заборона на продаж алкогольних напоїв та речовин на спиртовій основі. Органи влади отримують право на вилучення зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї громадян. Також можлива заборона діяльності політичних партій та громадських організацій.

В юридичній літературі панує думка, яку ми підтримуємо, що обмеження основного права виражається не в зменшенні, а у звуженні його обсягу (зменшенні числа випадків реальної можливості використання права) шляхом розширення змістовної сторони за рахунок включення тих чи інших факультативних ознак, що

регламентують механізм реалізації права. Ці ознаки можуть відноситися до об'єкту – носія права, до порядку використання права, до кола повноважень, що складають право. Знаний науковець М.Ф. Селівон з цього приводу зазначає, що під обмеженням права необхідно розуміти не тільки звуження його обсягу, а й таке звуження, яке здійснюється на передбачених законом підставах і в певному обсязі.

Отже, загальновизнаним є той факт, що заходи, які обмежують права людини, не повинні бути надмірними і повинні відповідати обставинам, що склалися. Тобто в якості таких заходів може бути застосований лише достатній мінімум державно-владного впливу, який потрібен для забезпечення нормальної життєдіяльності соціальних інститутів, органів влади та пересічних громадян.

Бреус Сергій Михайлович,

студент 2 курсу магістратури навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загальноправових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Каміньська Н.В.**

***ЮРИДИЧНЕ ПРАВО НА ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ***

Наявність прав людини третього покоління засвідчує визначну ознаку розвитку суспільних відносин, а саме їх динамічність. Ті правові реалії з якими стикнулися демократичні країни ХХ-ХХІ століття змусили їх здійснити ревізію консервативних правових норм. Проте перед впровадженням у законодавство новаторських прав третього покоління, досить важливо дослідити їх теоретичну сутність.

Так, у галузі юриспруденції гендерну ідентичність розглядають у двох аспектах: як зміну біологічної статі та як зміну статі в офіційних документах. Так розвиток медицини зробив технічно можливою зміну біологічної статі. Перша операція зі зміни статі в СРСР була зроблена у 1970 році у Ризі в НДІ травматології та ортопедії. В Західній Європі та США офіційні дані про подібну операцію були оприлюднені у 1952 році, коли американець Дж. Йоргансен змінив чоловічу стать на жіночу.

Цікавим є те, що на сьогодні тільки законодавець Аргентини спромігся надати єдине у світі легальне визначення поняттю «гендерної ідентичності».

Гендерна ідентичність, в аргентинському законодавстві, визначена як «внутрішнє та індивідуальне сприйняття людиною своєї статі, яке може як збігатися так і не збігатися зі біологічною статтю, яка була визначена при народженні, включаючи особливий тілесний досвід».

На нашу думку, власне юридичне право на гендерну ідентичність можна розглядати у широкому та вузькому значенні.

Так, у вузькому значенні, право на гендерну ідентичність насамперед включає в себе право особи на зміну даних у її офіційних документах щодо статі у тому випадку, коли її соціальна стать не співпадає з біологічною.

Тоді ж як у широкому значенні, гендерна ідентичність – це також право особи на зміну даних в її офіційних документах, але не тільки даних щодо її статі, але також й імені та по-батькові.

Основними критеріями правового закріплення гендерної ідентичності, які впливають на рівень захищеності трансгендерів є наявність:

1. Гарантування державою антидискримінаційної гендерної політики;

2. Формальної процедури зміни гендеру;

3. Юридичних наслідків зміни гендеру.

Дискусійним визнається також і місце права на гендерну ідентичність в системі прав людини. Якщо питання власне визначення гендерної ідентичності вже майже вирішене, адже воно було постійно в об'єктиві досліджень психологів, соціологів та інших вчених. Тоді ж як власне право на гендерну ідентичність оминалося вченими та практиками юриспруденції. Це спричинене насамперед тим, що під правом на гендерну ідентичність поодинокі вчені або ж вкладають різне смислове навантаження або ж зовсім не згадують про наявність даної категорії у правознавстві.

Так, Н. Болотіна виділяє «право на зміну статевої належності» і відносить його до конституційного права на охорону здоров'я та надання медичної допомоги.

О.О. Пунда виділяє «право на зміну та корекцію статі» та відносить його до права особи на життя, а саме групи репродуктивно-генетичних прав.

Р.О. Стефанчук «зміну (корекцію) статі» відносить до реалізації права на індивідуальність особи.

Тільки Європейський Суд з прав людини, як інституційний орган практичного захисту прав людини визнає наявність власне права на гендерну ідентичність та відносить його до системи прав на приватне життя (права на особисте та сімейне життя).

На нашу думку, право на гендерну ідентичність дійсно є особистим немайновим правом, але тим, що забезпечує природне існування фізичної особи. Адже зрозуміло, що кожна без виключення особа має дві статі – біологічну та соціальну. І не виникає жодних правових проблем, якщо ці статі співпадають. Але у випадках невідповідності біологічної та соціальної статі – особа повинна мати юридичне право змінити свою стать хірургічним шляхом та, відповідно

можливість, внесення відповідних змін щодо статі до документів, що посвідчують особу. Саме це є головною причиною, щоб право на гендерну ідентичність було закріплене у законодавстві.

Мартинюк Євген Миколайович,

слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС

***НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
МІЛІЦІЇ ЩОДО УТВЕРДЖЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ Й
ГРОМАДЯНИНА***

Нормативно-правовим актом, спрямованим передусім на практичне регулювання діяльності міліції в сфері утвердження і забезпечення прав та свобод людини, є Закон України «Про міліцію».

Згідно зі ст. 4 цього Закону, правовою основою діяльності міліції є: Конституція України, Закон України «Про міліцію», інші законодавчі акти України, нормативні акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, Загальна декларація прав людини, міжнародні правові норми, ратифіковані у встановленому порядку. Отже, вищенаведена сукупність нормативно-правових актів утворює правовий механізм регулювання діяльності міліції в досліджуваній сфері.

Зміст і роль більшості цих нормативних актів щодо утвердження і забезпечення прав та свобод людини досліджувались раніше. Тому, виходячи з наведеного, нами ставиться завдання детальніше розглянути роль відомчих актів МВС України щодо утвердження і забезпечення прав та свобод людини в нашій державі. Це пов'язано з тим, що, як зауважує С.Л. Лисенков, в них найбільш конкретно встановлюються рамки діяльності всіх служб і посадових осіб міліції. Без відомчого врегулювання діяльності міліції неможливе належне виконання завдань, що стоять перед цим правоохоронним органом. Як вказує Г.Г. Курагін, дані нормативні акти, регулюючи багатогранну діяльність органів, підрозділів, організацій, переслідують мету впорядкування суспільних відносин у сфері охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю тощо. Відомчі нормативні акти, з одного боку, спрямовані на стабільне регулювання поведінки відповідних суб'єктів, з іншого, – вводять таке регулювання в рамки поточного, оперативного управління. Таким чином, ці акти виступають у подвійній ролі – як правовий (організаційно-правовий) регулятор і як управлінське рішення (управлінський сигнал).

На міліцію, відповідно до ст. 7 Закону про цей орган, з метою утвердження та забезпечення прав і свобод людини покладається виконання адміністративної, профілактичної, оперативно-розшукової, виконавчої та охоронної функцій. Ці функції втілюються через правозастосовчу, організаційну, інформаційно-консультативну, профілактичну, виховну та інші специфічні види діяльності в механізмі реалізації конституційних прав і свобод. Ефективність реалізації вищенаведених видів діяльності залежить від правильного вибору методів, що використовуються в процесі практичного функціонування міліції. Так, на погляд А.Ю. Олійника, безпосередньо під методами діяльності ОВС щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина слід розуміти засоби, способи та прийоми, за допомогою яких співробітники органів міліції створюють належні умови для здійснення суб'єктивних прав, поновлення порушеного права людини і припинення правопорушень.

Враховуючи покладені на міліцію функції, вона складається з підрозділів: кримінальної міліції, міліції громадської безпеки, транспортної міліції, державної автомобільної інспекції, міліції охорони, спеціальної міліції.

Розглянемо регулювання діяльності підрозділів міліції в сфері нашого дослідження. При цьому, виходячи з контексту даного розділу, деталізуємо та конкретизуємо завдання міліції щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини стосовно переважної більшості підрозділів міліції на основі законодавчого, підзаконного регулювання їх діяльності.

Практична діяльність згаданого підрозділу міліції в досліджуваній нами сфері на підзаконному рівні регулюється насамперед Положенням про кримінальну міліцію. Відповідно до нього, дані підрозділи мають:

- брати участь у розробці та реалізації державних програм боротьби зі злочинністю;
- здійснювати захист прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, їх припиняти та розкривати, вести оперативно-розшукову роботу;
- встановлювати та викривати осіб, які готують або скоїли злочини; розшукувати злочинців та осіб, які пропали безвісти;
- здійснювати захист усіх форм власності від злочинних посягань;
- вести боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів; запобігати правопорушенням неповнолітніх; виявляти, припиняти та розкривати злочини, вчинені неповнолітніми тощо.

Підсумовуючи, на основі вищенаведеного аналізу можна стверджувати, що діяльність міліції щодо утвердження і забезпечення

прав та свобод людини досить детально регламентована нормативно-правовими актами України. Особливу роль в утвердженні та забезпеченні прав і свобод людини в діяльності міліції відіграють відомчі нормативні акти. Більшість з них відповідають міжнародним і європейським вимогам в сфері прав людини.

Перестюк Михайл Миколайович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри історії держави та права НАВС **Шкуратенко О.В.**

**СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ВИЩОЇ ШКОЛИ
ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ДЕРЖАВИ
ТА ОКРЕМИХ ВИЗНАЧНИХ ОСІБ
В XVI – XVII СТ.**

Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів держави, зміцнення її авторитету.

Історія становлення та розвитку нашої вітчизняної вищої школи налічує не одну сотню років. Вона з самого початку свого існування не поступалася якістю європейській освіті. Саме завдяки освітньо-культурному процесу XVI – XVII ст. зароджуються та розвиваються державотворчі процеси в суспільстві, які в подальшому знаходять своє відображення в козацькій державі.

Заснування слов'яно-греко-латинської колегії в Острозі та Києво-Могилянської академії в м. Києві, як перших вищих навчальних закладів на теренах сучасної України, було закономірним наслідком соціально-економічного та культурного розвитку суспільства. Виникненню перших вітчизняних учбових закладів вищого типу саме наприкінці XVI - початку XVII ст. сприяв ряд об'єктивних факторів.

Тогочасний розвиток освіти, а саме розвиток українських освітніх закладів уособленням яких були так звані церковноприходські, парафіяльні, братські та інші школи, напряду залежав від розвитку книжності та власне української культури як такої. Тому, на нашу думку можна з впевненістю стверджувати, що саме передумовою виникнення просвіти, як всеукраїнського, загально масового явища є виникнення та розвиток книжності на Україні.

Разом із розвитком книжної справи на тлі тогочасних подій розвивається і тогочасна освіта. Щоправда вона не є централізованою, набуває масового поширення та не розповсюджується на всі верстви

суспільства. Це зумовлено в першу чергу відсутністю власної державності.

З другої половини 80-х років XVI ст. значним суспільним та культурно-ідеологічним чинником стають братства – громадсько-політичні організації українських городян. Братські школи стали вищим шаблоном на шляху розвитку української освіти. Вони мали демократичний всестановий характер, ґрунтувались на вітчизняних засадах, виховували в українській молоді патріотизм та повагу до свого народу, його історії, мови, культури, релігії.

Такий стрімкий розвиток освіти об'єктивно зумовлював утворення навчального закладу вищого рівня. Братські школи були добрим фундаментом для створення таких навчальних закладів, адже вони мали неабиякий досвід, високоосвічений викладацький склад та підтримку різних класів суспільства. Завдяки такому розвитку подій і виникають в подальшому Острозька та Києво-Могилянська академії.

Серед основних культурно-освітніх та ідеологічних центрів України XVI та XVII ст. хронологічно першим став центр, заснований в Острозі. Саме в Острозі і зароджується вища школа, уособленням якої є слов'яно-греко-латинська колегія. Колегію було засновано з ініціативи К.-В. Острозького, проте матеріально її забезпечила вперше Гальшка Острозька.

При всій різноманітності висловлювань про острозький учбовий заклад усі відрізняють високий рівень викладання в ньому, зокрема те, що тут викладались грецька, руська (старослов'янська) та латинська мови, читались в Острозі теоретична граматики, діалектика.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що Острозька академія являла собою новий тип колегії – слов'яно-греко-латинської. Саме Острозька академія дала поштовх та стала підґрунтям для створення аналогічних закладів не тільки в Україні, але за її межами. Значення Острозької академії в історії нашого краю неоціненне, адже саме вона започаткувала в Україні основи вищої освіти. На основі цього освітнього закладу та лаврської школи в 1632 р. і виникла славнозвісна Києво-Могилянська академія.

В умовах польського національного, культурного та політичного гноблення українська православна інтелігенція готувалися навколо бібліотеки й друкарні Києво-Печерського монастиря під покровом його архімандрита Єлисея Плетенецького. Діяльність братств, вченого гуртка Києво-Печерської лаври справляла вагомий вплив на патріотичні настрої громадян, пробуджувала бажання прислужитись загальній справі.

Гетьман Сагайдачний і Гальшка Гулевичівна фондували для Київського братства землю та кошти, завдячуючи яким при братстві утворюється школа. Київську братську школу від початку її заснування очолили особистості, відомі своєю вченістю, педагогічними й

публіцистичними працями, культурною й педагогічною діяльністю. В основу навчання, як і в європейських університетах та колегіумах, був покладений цикл «Семи вільних наук» (*Septemartesliberalis*), який поділявся на *trivium* (граматика, риторика, діалектика) та *quadrivium* (арифметика, геометрія, музика, астрономія).

Отже успішному розвитку київської братської школи й перетворенню її у вищу сприяли певні умови. Виникла вона в Києві, де зібрались інтелектуальні сили з усієї України, які взяли участь в її організації та налагодженні навчання. Школа мала підтримку Війська Запорозького, використала досвід своїх попередниць - братських шкіл, особливо Львівської, запозичила її шкільний статут, підручники, педагогічний досвід, а також досвід Острозької школи, яка першою стала на шлях створення школи вищого типу. Обсяг наук у Київській школі був таким, як і в західних школах й колегіумах, а високоосвічені й ерудовані її керівники та вчителі сприяли успішному втіленню їх у процес навчання. Принцип всестановості й ставропігійна охорона патріарша грамота допомагали школі утримуватись як народному освітньому закладові, реально впроваджувати громадські й духовні ідеали у виховання української молоді.

З історією Києво-Могилянської академії, її становленням та розвитком тісно пов'язане ім'я митрополита Київського, Галицького і всієї Русі, видатного церковного, освітнього й політичного діяча, святого Петра Могили. Саме Петро Могила вступаючи в Братство об'єднує Лаврську і Братську школи. Об'єднанні школи почали діяти з 1 вересня 1632 р. на території і в приміщеннях Братської школи під назвою Київський братський, згодом Київський або Києво-Могилянський колегіум.

Турботи Петра Могили про своє дітище не були марними. Колегіум стає школою європейського рівня й набирає слави вищого навчального закладу не лише в Україні, а й за її межами.

Якщо уважно прослідкувати державотворчі процеси XV – XVI ст. то ми прийдемо до висновку, що культурно-освітнє відродження починає свій розвиток разом із зародженням та становленням козацтва. Процес становлення та утвердження українського козацтва зумовив піднесення культури, освіти і науки в Україні, виникнення Києво-Могилянської академії як вищого навчального закладу європейського рівня. Відомий український поет, критик і публіцист Євген Маланюк зазначав, що «Острог і Хортиця є одночасними бігунами творення нового соціального стану - козацтва».

Першим гетьманом Війська Запорозького, який отримав освіту у власне українському навчальному закладі європейського зразка - Острозькій академії, був Петро Конашевич Сагайдачний. Сагайдачний відомий не тільки своїми вдалими військовими походами на Крим та Туреччину, а й як зазначає його сучасник Касіяна Саковича: «П.К.

Сагайдачний був перш за все людиною ученою, отримавши освіту в одній із південно-руських православних шкіл. Уродженець Галіції, він не тільки навчався в острозькій школі, але і взагалі жив в Острозі і спостерігав там меценатську діяльність благочестивих князів (Острозьких), які любили науку і жертвували своє майно на школи». Сагайдачний заклав традицію, - підтримувати Київську братську школу (згодом Колегіум і Академію), яку продовжили його наступники, гетьмани Війська Запорозького та України.

Велику увагу розвитку освіти на Україні приділяв Б. Хмельницький (1648 – 1657 рр.) Сам він навчався, як зазначає М. Грушевський в єзуїтській колегії, де отримав непогані знання латині та діловодства Під час свого гетьманування Хмельницький, розуміючи потребу у науковій інституції, яка б вишколювала кадри для Гетьманщини, Б. Хмельницький всіляко підтримував Київську школу. Політику Б. Хмельницького щодо Києво-Могилянської академії продовжували його наступники. Насамперед, Іван Виговський (1657 – 1659 рр.) – її вихованець.

Києво-Могилянська академія, відповідно, підтримувала своїх опікунів і захисників, впливала на їх діяльність. Загалом вона віддавала українському козацтву, по-перше, свій творчий потенціал, а по-друге – підготовлених людей, які служили Вітчизні як пером і словом, так і зброєю. Зокрема, у часи Хмельниччини, «досягаючи повного розвитку юнацьких сил, учні залишали шкільні заняття і йшли в ряди захисників батьківщини.

У 90-х роках XVII ст. І. Мазепа розпочав діяльність, пов'язану з розбудовою академії. До 1693 р. коштом гетьмана було побудовано прекрасний Богоявленський храм. У 1703 р. на території Братського монастиря закладено фундамент великого кам'яного корпусу Академії, що зберігся до нас із назвою «Мазепин». Іван Мазепа надав і повернув Братському монастиреві шість сіл, чотири хутори та шістнадцять посілостей у Києві. Він також призначив щорічно 1000 дукатів із козацької скарбниці на потреби Академії, давав великі пожертви на бібліотеку. Саме в цей час значною мірою завдяки старанням І. Мазепа, Київська школа сягнула свого найвищого розвитку.

Таким чином, запорізьке козацтво відіграло важливу роль у консолідації української культури, у постійній підтримці, зокрема, Київської братської школи, згодом колегіуму й академії. При цьому найтісніші й плідні зв'язки Києво-Могилянської академії з українським козацтвом, роки її розквіту та найкращої діяльності припадали на час розквіту Гетьманщини: зокрема, гетьманування Б.Хмельницького та І.Мазепа. Проте й інші гетьмани, в цілому українське козацтво, дбали про Київську вищу школу. Гетьмани та їх оточення розуміли, що майбутнє України як самостійної держави значною мірою залежить від

того, чи вдасться «зберегти і розвинути духовний стержень народу». Натомість Могилянка протягом тривалого часу відігравала свій творчий потенціал козакам, давала вищу освіту їх синам, виховувала кадри гетьманського уряду та інтелігенції, визначала світогляд, утверджувала українську державність у козацьку добу.

Вивчивши та проаналізувавши культурно-освітню ситуацію XVI – XVII ст. ми дійшли висновків, що процес становлення та розвитку української вищої школи вплинув на розвиток всіх суспільних, економічних та політичних процесів тогочасності. З розвитком просвіти на Україні розвивається козацтво, зароджується нова соціальна верства населення, формується козацька військова старшина, виникає потреба в науковцях, філософах, мовознавцях, які усі разом формують національну свідомість суспільства та поступово призводять до зародження державності та виникнення Гетьманщини. Значення даних інституцій в історії України неоціненне. Навряд чи вдасться нам уявити подальший розвиток подій без існування Львівської братської школи, Острозької слов'яно-греко-латинської колегії та Києво-Могилянської академії. Усі вони були предтечами сучасності, будівниками наших сьогоденних реалій, умовами нашої державної та національної незалежності.

Липко В'ячеслав Володимирович,

курсант факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправової та гуманітарної підготовки факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС **Чернявська Т.І.**

ІСТОРИЯ ОРДЕНУ ТАМПЛІЕРІВ

Історія середньовічної Європи являється надзвичайно цікавим та специфічним періодом розвитку людства, що містить значну кількість суперечливих та недостатньо досліджених вітчизняною і світовою історіографією сторінок. В цьому контексті проблематика виникнення, становлення і розвитку військово-чернецьких орденів, зокрема й ордену тамплієрів, викликає особливий інтерес як напівтаємнича складова військово-політичної та релігійної історії епохи середньовіччя.

Перші відомості про орден Храму дає історик Гійом Тірський між 1169 р. (? 1175) і 1184 р. (? 1185) у своїй книзі «Історія заморських подій» («Historia rerum in partibus transmarinis gestarum»). Згідно з його даними орден був заснований в 1118 р. Гуго де Пейн і Годфруа де Сент-Омер, які з'явилися до двору короля Єрусалиму Балдуїна II і попросили дозволу охороняти паломника на шляху колії від Яффи до

Єрусалиму. Король віддав в їх розпорядження південне крило палацу, неподалік Храму Господнього. Так через десять років майбутній орден отримав свою назву - орден Храму.

У 1119 році в Єрусалимі «знатні люди рицарського походження, віддані Богові, релігійні і богобоязливі, - розповідав через півстоліття єпископ Тірський Вільгельм, - заявили про своє бажання провести все життя в цнотливості, слухняності і без майна, віддавши себе панові Патріархові на служіння за прикладом регулярних каноніків». Пройшло декілька років після завоювання хрестоносцями Єрусалиму, в Святу Землю спрямувався широкий потік паломників, треба було їх охороняти, - і декілька рицарів запропонували узяти на себе цю турботу. Це здавалося їм, мабуть, цілком природним. Свій орден вони назвали «Убогі рицарі». Вони діяли по своїй волі, переймаючи на себе всю відповідальність.

Ідею створення ордену підтримав св. Бернард Клервосський, співвітчизник перших тамплієрів, сам герой приватної ініціативи (за чотири роки до ідеї де Пена він заснував монастир, що став ядром майбутнього ордену цистерціанців). Бернард написав на прохання де Пена і Андре де Монтбара (з яким був в спорідненості) трактат «De laude novae militiae», назва якого на українській правильно звучить як «Слава новому рицарству»

Незвичайне в тамплієрах було те, що вони поєднували чернецтво з війною, довічні обітниця убогості, слухняності і безшлюбності - з наміром орудувати мечами. Орден госпітальєрів виник раніше - в 1070-і роки, - але воювати госпітальєрам не дозволялось. Саме чернецтво (і духівництво) не могло братися за зброю - адже християнин не може вбивати, і якщо можливе послаблення для «звичайних» християн, то чернець - «справжній» християнин. А Бернард писав: «Солдати Христа, ні у щонайменшому ступені не бояться ні того, що здійснюють гріх, вбиваючи ворогів, ні небезпеки, загрозової їх власному життю. Адже убити кого-небудь заради Христа або бажати прийняти смерть заради Нього не тільки абсолютно вільно від гріха, але і вельми похвально і гідно».

У перші роки існування ордену складався з невеликої групи братів і магістра - за традицією, засновників було дев'ять. Цій версії протистоїть той факт, що Юг де Пейн в 1127 році відправився на захід разом з п'ятьма братами, перерахованими поіменно. При цьому він залишив в Святій Землі явно більше трьох чоловік!

Вступаючи в Орден рицарі одночасно ставали ченцями, тобто приймали чернечі обітниця слухняності (покірності), бідності і безшлюбності. Статут тамплієрів, як стверджується, був розроблений самим св. Бернаром і затверджений на церковному Соборі у французькому місті Труа Римським папою Євгенієм III в 1128 році. Основою Статуту храмовників послужив статут чернечого Ордену

цистеріанців (не військово-чернечого, а просто каторицького чернечого), найстрогішого і жорсткого статусу.

Рицар, вступаючи в Орден тамплієрів відрікався не тільки від всього мирського життя, але і від родичів. Його їжею повинні були служити лише хліб і вода. Заборонялися м'ясо, молоко, овочі, фрукти, вино. Одяг лише найпростіший. Якщо після смерті рицаря-ченця в його речах виявлялися золоті або срібні вироби, або гроші, то він втрачав право на похорони на освяченій землі (кладовищі), а якщо це виявлялося вже після похоронів, то тіло належало витягувати з могили і кинути на поживу псам.

На ділі виявилось, що ці вимоги для публіки. Тамплієри прославилися найжадібнішими щодо військової здобичі, плотських розваг і винопиття, не соромлячись вбивати і грабувати кого завгодно, включаючи і єдиновірців. Це добре описано в романі В. Скотта «Айвенго». Хоч це і художній твір, але історичні хроніки підтверджують цей стиль поведінки храмовників в Англії.

Члени Ордену тамплієрів ділилися на три групи: рицарі, священники, сержанти (служителі, пажі, зброєносці, прислуга, солдати, охоронці і тому подібне).

Бернар Клервоський заявляв, що ієрархія ордену заснована не на родовитості, а на заслугах. «Шанувалися кращі, а не знатні», - ось точні слова Бернара. Якщо це і відповідало дійсності, то незабаром ситуація змінилася. Вже до середини XII ст. обов'язково треба було бути людиною благородного походження, щоб надіти білий плащ. Кожен отримував місце в ордені відповідно до станової приналежності.

Робота Алана Форі і Франческо Томмазі в цій області доповнена роботою над жіночими релігійними общинами Салі Томпсоном і археологом Робертом Джілкрістом. Тепер встановлено, що є багато свідочств в Європі, що жінки, допускалися у всі військові ордени, включаючи і орден тамплієрів. Існують дві специфічні проблеми, які є загальними для дослідження ролі жінок у всіх військових орденах.

По-перше, це не завжди легко встановити статус жінок в орденах. Часто ми не можемо сказати, чи вступили вони як рівноправні сестри (*sorores*) або як партнери ордену (*consorores* або *donatae*), тому що різні джерела, які згадували про це, робили це без розбору і неточно. Жінка в домі Тамплієрів в Генті в 1288 р. згадана як *consorog*, здається, на перший погляд тільки сестра, яка залишиться в її власному будинку і отримає одягу ордену тільки на смертному ложі. І, проте вона описана як та, що проживає в межах нашого будинку в Генті'. Також ще, одна жінка смутно описана і як *donata* і *sorog*. Вона, як можна було б думати, була тільки партнером, але вона з'являється в списках свідків поряд з братами ордену і спілкується з прецептором дому ордену. Франческо Томмазі також ідентифікував сестру ордену тамплієрів, яка була

прецептором в Каталонії, не дивлячись на те, що офіційно орден не допускав жінок як сестер.

Одним з найголовніших занять Ордену були фінанси. Але що представляли вони собою у той час? За словами Марка Блока, «гроші мало циркулювали». Вони були не реальними монетами, але перекладними, рахунковими. «Лише в самому кінці XIII століття французькі легісти насилу почали розрізняти її (монети) дійсну вартість (вагу в золоті) і натуральну, тобто її трансформацію в грошовий знак, інструмент обміну», - писав Жак Ле Гофф. Потрібно відмітити - зважаючи на великі ризики фінансовими операціями заробляли тільки певні особи і конгрегації. Лихварством займалися зазвичай італійці і євреї. Конкуренцію їм складала абатства, які зазвичай давали гроші під заставу «землі і плодів з неї». Метою кредиту зазвичай було паломництво до Єрусалиму, терміном - повернення звідти. Величина кредиту був рівна 2/3 суми застави.

Значно солідніше виглядав на цьому полі фінансової діяльності Орден тамплієрів. У нього був особливий статус - не тільки світської організації, але і духовної; отже, напад на приміщення Ордену розглядалися як святотатство. Крім того, тамплієри отримали пізніше у папи право займатися фінансовими операціями, завдяки чому вели свою діяльність відкрито. Іншим конгрегаціям доводилося удаватися до всякого роду хитруванням (наприклад, давати гроші в зростання євреям).

Саме тамплієри є винахідниками чеків, причому, якщо сума внеску вичерпувалася, то її можна було збільшити з подальшим заповненням родичами. Тамплієри в незвичний для того часу спосіб поєднували монашество із військовою справою, та були першими воїнами-монахами в Західному світі. Члени цього ордену відігравали провідну роль в багатьох битвах Хрестових походів, а його фінансова інфраструктура вперше містила елементи, які використовуються в сучасній банківській справі.

У XII-XIII ст. орден був досить багатий, йому належали обширні земельні володіння як в створених хрестоносцями державах на території Палестини і Сирії, так і в Європі. Орден володів також широкими церковними і юридичними привілеями, що були даровані йому особисто папою римським, якому орден безпосередньо підкорявся, а також і монархами, на землях яких проживали тамплієри. Орден нерідко виконував функції банкіра, хоча головною метою його установи був військовий захист держав, створених хрестоносцями на Сході.

Проте в 1291 р. християнські поселенці були вигнані з Палестини мусульманами, а тамплієри, щоб зберегти орден, майже повністю перейшли на лихварство і торгівлю, накопичивши значні матеріальні цінності, і тим самим викликаючи заздрість королів і папи. У 1307-

1314 рр. члени ордену піддавалися арештам і жорстоким переслідуванням з боку римсько-католицької церкви, великих феодалів і королів, в результаті яких орден був скасований і розпущений татом Климентом V.

Майже із самого заснування, орден тамплієрів був оточений таємничими та містичними легендами. Більшість з яких була пов'язана з тим, що орден довго займав Храмову Гору в Єрусалимі. Ходили чутки про реліквії, які члени ордену могли там знайти, такі як Святий Грааль, Ковчег Заповіту, або фрагменти справжнього хреста, на якому було розіп'ято Ісуса Христа. Ще більше легенд ходило про багатства, заховані тамплієрами.

Андрієнко Володимир Валерійович,

курсант факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправової та гуманітарної підготовки факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС **Чернявська Т.І.**

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МАСОНСЬКОЇ ЛОЖІ В ЄВРОПІ

Формування масонського руху відбувалося в протиріччі часових поясів Середньовіччя та Нового часу. Відсутність достатньої кількості історіографічних джерел, що можуть надати змогу вивчити та проаналізувати етапи та характер становлення масонства, також заважає нам чітко встановити тип походження та перші організаційні утворення масонів. Витоки, становлення, діяльність – це все ще теорії, які поступово обростають новими фактами.

Проблематика масонського руху, як явища суспільного – реформаційні погляди на церковний устрій та віру взагалі, присутність в історії братства лінії ілюмінатів та розенкрейцерів, які в суспільній думці відзначались як аморальні організації. Космополітичність масонства одна з його основних ознак. Утворення великої кількості лож в Європі характеризує явище масонського руху в історії як постійно діючу політичну організацію, що ніколи не залишалася осторонь суспільно-політичних процесів Європи та світу загалом. Знайшовши свій початок в Шотландії та Англії масонський рух розкинув свої ложі на території всієї Європи. Масонські ложі спочатку були ложами (цехами) будівельників, що займались будівництвом храмів.

Назва масон та франкмасон походить від фр. Franc-maçon (у старофранцузькій *masson*, англ. *freemason*), вживається також буквальный переклад цієї назви — вільний каменярь, адже саме слово

масон означає «каменяр» або «муляр». З часом поряд зі справжніми будівельниками, так званими «оперативними масонами», в ложах стали з'являтися люди, які безпосередньо не будували церковні будівлі, але мали на меті будівництво духовного символічного Храму, їх стали називати «спекулятивними» (від англ. Speculative — «теоретичний», «гіпотетичний», «дослідницький»).

Первинною організацією в масонстві є ложа.

Перші масонські ложі були засновані в XVII столітті в Англії, організаційно масонство оформилося з виникненням першої Великої Ложі в 1717 році в Лондоні, що стала згодом Об'єднаною Великою Ложею Англії (ОВЛА) (UGLE — United Grand Lodge of England(англ.)), і яку називають материнською для всього масонства.

Кожен масон має належати до певної ложі. Окремі Ложі об'єднуються у Велику Ложу (в деяких країнах Велика Ложа називається «Великий Схід»). Першою Великою Ложею була Об'єднана Велика Ложа Англії, яка створена шляхом об'єднання чотирьох лож у 1717 р. Крім того Великі Ложі мають свої власні Статути та Конституції.

За правилами регулярного масонства, на території однієї країни може діяти тільки одна Велика Ложа. В державах, які мають федеративний чи конфедеративний устрій, або якщо держава іншим чином складається з окремих «держав» (штатів, королівств), можуть існувати Великі Ложі для кожного суб'єкта федерації тощо. Так, наприклад, у США у кожному штаті діє окрема Велика Ложа, окремі великі ложі мають Англія та Шотландія. Але, наприклад, у Швейцарії, яка хоч і є конфедерацією, діє одна Велика Ложа для всіх кантонів. Кожною ложею керує Достойний Майстер, який обирається ложею, а Великою Ложею керує відповідно Великий Майстер.

Особливим різновидом лож є дослідницькі ложі (lodge of research), як наприклад, відома ложа Lodge Quatuor Coronati, No. 2076 (London, UK;) Діяльність таких лож спрямована на дослідження масонської історії, філософії, символізму тощо.

Масоном може стати віруючий повнолітній (зазвичай від 21 року) чоловік. Жінки не приймаються. Давня масонська традиція встановлює, що кандидат має бути людиною «вільною і доброї слави». У давнину, у середньовіччі, «бути вільним» розуміли буквально. Тепер це розуміють дещо ширше: масон повинен бути людиною самостійною і незалежною не тільки у матеріальному, але й духовному, інтелектуальному значенні, здатний самостійно мислити і приймати самостійні рішення. Кандидат має пройти численні перевірки і довести щирість свого бажання стати вільним муляром, готовність виконувати обов'язки, які покладаються на масона, прагнення до духовного та інтелектуального розвитку. За масонськими правилами, не може бути

прийнятий кандидат, який хоче вступити до братства, керуючись мотивами матеріальної вигоди, кар'єри, а також простою цікавістю.

Основний зміст масонської морально-етичної та філософської системи міститься в трьох основних ступенях або градусах, Учня, Підмайстра, Майстра (у деяких версіях це учень, товариш і майстер). Людина, що вступає в ложу, послідовно проходить ці ступені, як правило, з певним проміжком часу між присвоєнням кожної з них.

Базові елементи морально-етичної системи масонства містяться в 1-му ступені — ступені Учня, увагу посвячуваного звертають на необхідність поглибленого самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення, роботи над собою і своїми недоліками. У 2-му ступені — ступені Підмайстра увагу посвячуваного звертають на навколишній світ, філософію його сприйняття, активність у ньому, зміст ступеня апелює до розуму людини, що проходить через неї.

Найбільш важливий і драматичний 3-й ступінь – ступінь Майстра присвячений тематиці смерті, його основою є історія про смерть Майстра Хірама – легендарного керівника будівництва Храму Соломона, вбитого трьома підмайстрами, незадоволеними їх становищем серед будівельників Храму. Майстер Хірам із легенди має прообраз в Біблії, Хірама — майстра міді або Хірама Абіфа, проте розповідь про його смерть має повністю масонське походження і не пов'язане з біблійним текстом.

Зміст трьох ступенів може відрізнятися в деталях у ложах різних країн та юрисдикцій (Великих Лож), ложах різних статутів, проте в цілому розподіл масонства на три градуси, легендарний зміст 3-го ступеня є традиційними, закріплюються стандартами регулярності і Ландмарками (правила на яких побудовано і яких дотримується масонство).

Як і у будь-якого ордену створеного за всю історію людства, масони мали свою таємницю, символіку та термінологію ордену.

Особливу цікавість представляє символіка масонства. Одним з основних символів – є «Всевидяче Боже око», вписане у трикутник — символ Трійці. За переконаннями масонів Всевидяче Око (або Промениста Дельта) — є знаком просвіти або принципу свідомості. Цей символ, який масони запозичили у християнстві, постійно є присутнім на всіх роботах ложі, на багатьох світових гербах та грошових купюрах.

По своїй християнській суті, кожна деталь символу « Всевидюче Око» має своє значення: висок — символ прагнення до досконалості, рівень — символ рівності, косинець — символ врівноваженості і примирення незмінного прагнення до досконалості з реально досяжним, символ земного, циркуль — символ помірності і розсудливості, а також прагнення до вищого і духовного, кельма — символ зміцнення братерських зв'язків.

Описуючи в своїй роботі про історію масонів під час революції 1789 р. Лун Блан, який сам належав до масонів, з приводу символіки масонських лож, зазначав наступне:

«Всюди над престолом, де засідав голова кожної ложі, або майстер стільця, була зображена сяюча дельта, в середині якої єврейськими літерами було написано ім'я Єгови». Це ж підтверджує і антимасонський письменник А. Д. Філософів. «Перше, - говорить він, - що вражає кожного, що входить до масонської ложі - це ім'я Єгови, оточене променями і написане по-єврейськи над жертвником або троном, до якого не колись має наблизитися, як пройшовши через два ступені, що означають екзотеріческое (зовнішнє) і езотеричне (внутрішнє) масонство. Відомо, що франк-масони шотландського ритуалу прямо визнають себе служителями Єгови і це не як Бога Християнського, а як бога іудейського, що звільняє їх від нових обов'язків, що накладаються вченням Христовим».

Кажній ложі присвоюється особлива назва, на честь людей, які відзначилися великими чеснотами, в пам'ять міфічних божеств і в пам'ять особливо шанованих масонамисимволів.

Роботами вільні каменярі називають вчинення різних обрядів, як то: прийом в орден профанів і подальші посвячення в більш високі, ступеня а також прагнення до власного просвіті та удосконалення.

Сходом називається вище управління: «Бо схід край обрання», звідки з сивої давнини «виливалася вища мудрість».

Масонство являє собою як би піраміду в три головних поверхи.

В основі знаходиться блакитне масонство (учні, підмайстри і майстри) - свого роду депо, з якого вибираються ті, з кого складається вища масонство; тут проходить стаж і отримується масонська Формування і зв'язку, необхідні для поширення масонства.

Вище стоїть масонство високих ступенів, які незважаючи на свою назву все ж служать тільки початком для передачі і зв'язку.

На вершині піраміди коштує вища інтернаціональне масонство, де починається непроникна таємниця. Таким чином про таємної організації масонства переважна більшість масонів не має жодного уявлення.

Альберт Пайк, масон високого посвячення, великий командор однієї юрисдикції масонства шотландського обряду С. Ш. Америки, у своїй книзі: «Вчення і догмати стародавнього і прийнятого шотландського обряду масонства», пише:

«Блакитні або сині ступеня масонства є «тільки зовнішнім двором або передпокою храму». Частина символів показується там присвяченому, але його навмисно, помилковими поясненнями, змушують помилятися.

В Україну масонство проникає наприкінці 18 сторіччя. Основні шляхи проникнення масонства в Україну проходили через Польщу,

Росію та безпосередньо із західноєвропейських держав. У зв'язку з чим Галичина та Правобережжя перебували під впливом польських масонів, а Лівобережжя та Слобожанщина — російських.

В Могильові-Подільському 3 січня 1776 року — заснована ложа російським масоном — Райналд Шварц.

Першу масонську Ложу безсмертя утворено у Києві у 1784 році. На кінець 18 ст.- початку 19 ст. масонські ложі діяли в Харкові, Одесі, Кременчуці, Житомирі, Полтаві, Львові, Самборі, Дубно, Вишневці на Волині. Особливо масонський рух посилювався після війни 1812 року. До складу масонських лож входили головним чином елітні верстви населення, насамперед представники дворянської аристократії, офіцери.

Однак, по своїй суті масонство не належить ні до якої країни, його не можна назвати ні французьким, ні шотландським, ні американським, ні українським, тому тільки, що воно там існує. Воно одне і всесвітнє. Воно має багато центрів своєї діяльності, але в той же час має один центр єдності. Мріючи про всесвітнє братерство, пише Соколовська, - масони бажають бачити свій орден поширеним по всій землі. «Ложі - це світ». Згідно з цими принципами основи устрою є загальними для всього братства.

СЕКЦІЯ 4:
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,
АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Цюприк Наталія Олександрівна,
старший науковий співробітник навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції
НАВС

**ПОНЯТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ВЧИНЕНІ ОСОБАМИ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО
СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Притягнення до адміністративної відповідальності працівників ОВС, які вчиняють корупційні та інші правопорушення, в Україні на сьогоднішній день є одним з ефективних засобів протидії, в першу чергу, корупційним правопорушенням та їх попередженням як на місцевому (регіональному), так і загальнодержавному рівнях. З прийняттям нового Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. ще актуальнішим стало питання провадження, в першу чергу, у справах про корупційні адміністративні правопорушення, вчинені працівниками ОВС. Проте, аналізуючи норми вказаного закону, можна визначити, що він, на відміну від попереднього, не містить окремих положень, які регламентують підстави і порядок адміністративного провадження у справах про корупційні правопорушення. Так, у ст. 21 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» лише визначено, що за вчинення корупційних правопорушень особи (суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення – в нашому випадку – працівники ОВС) притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

Сьогодні важко заперечити значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню теоретико-прикладних питань сучасного адміністративного процесуального права, змісту адміністративного процесу. Водночас вичерпне обґрунтування існування в адміністративному процесі проваджень зроблено не було, не з'ясованими лишаються питання їх змісту, юридичної природи й суб'єктів. На відміну від стадії адміністративного процесу, провадження як його складова становить більшу частину цього процесу, оскільки, по-перше, містить у собі ці стадії, по-друге, становить собою врегульовані нормами адміністративного

процесуального законодавства правила розгляду та вирішення певних видів публічно-правових спорів

З прийняттям Кодексу адміністративного судочинства України 6 липня 2005 року було покладено край багаторічній дискусії. На сьогодні традиційно провадження у справах про адміністративні правопорушення розглядається в межах адміністративного процесу.

Грунтуючись на зміст ст. 17, 50, 171-183 КАСУ та зважаючи на суб'єктів спірних правовідносин, зміст спірних правовідносин, об'єкт спірних правовідносин, можна підсумувати, що розгляд і вирішення публічно-правових спорів в адміністративних судах здійснюється за правилами таких проваджень: провадження у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень; провадження у справах за зверненнями суб'єкта владних повноважень у випадках, установлених законом; провадження у справах, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму. В адміністративному процесуальному законодавстві Російської Федерації, хоча й не настільки систематизовано, закріплено подібні провадження публічно-правового характеру: провадження у справах, які виникають з публічно-правових відносин; провадження у справах щодо оспорювання дій і рішень, які порушують права і свободи громадян; провадження щодо заяв про захист виборчих прав і права громадян Російської Федерації на участь у референдумі; провадження щодо заяв про оспорювання нормативних правових актів; провадження щодо заяв про оспорювання рішень і дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, посадових осіб, державних і муніципальних службовців; інші провадження, віднесені законодавством до компетенції суду.

Поряд з цим, до адміністративного процесу як сукупності системи проваджень належать також і дисциплінарне провадження, яке пов'язане із застосуванням до суб'єктів проступків заходів дисциплінарного впливу. Обмежений характер адміністративної відповідальності осіб рядового та начальницького складу ОВС, встановлений за правилами ст. 15 КУпАП, веде до того, що справи про адміністративні правопорушення цієї категорії осіб можуть розглядатися за правилами обох названих вище проваджень. Така ситуація може призводити до ототожнення цих проваджень. Варто підтримати думку Д. М. Овсянка про те, що поняття адміністративного розслідування може бути використаним у випадках вчинення процесуальних дій у провадженні щодо адміністративних правопорушень.

Правила провадження у справах про адміністративні проступки, за вчинення яких працівники ОВС можуть нести адміністративну відповідальність, передбачені у наступних нормативних актах: Кодексі

України про адміністративні правопорушення (розділ IV і V), Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) (гл. 31), Законі України «Про виконавче провадження», Митному кодексі України (розділ XIX) і Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7.04.2011 року. Причому норми останніх актів, що стосуються провадження, мають допоміжний додатковий характер, оскільки передбачають застосування загальних норм, встановлених КУпАП і лише доповнюють їх певними положеннями.

Отже, провадження у справах про адміністративні правопорушення – це система адміністративно-процесуальних норм, що регулюють суспільні відносини, порядок, форми і методи діяльності відповідних державних органів, їх посадових осіб і представників громадськості з приводу порушення та розгляду справ про адміністративні проступки, застосування до винних справедливих заходів адміністративної відповідальності і їх виконання з метою боротьби з адміністративними правопорушеннями і виховання. Разом з тим, існує інше визначення провадження у справах про адміністративні правопорушення як особливого виду процесуальної діяльності, врегульованої нормами адміністративно-процесуального права діяльності уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, що вчинили адміністративні правопорушення.

Буймістр Ганна Валентинівна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права та процесу НАВС **Волох О.К.**

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВА НА НЕВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ І СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ

За Цивільним кодексом України зміст права на недоторканність особистого і сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя (статті 270, 271, 301). Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав (частина третя статті 269 Цивільного кодексу України).

Особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських,

професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Сімейне життя – це особисті майнові та немайнові відносини між подружжям, іншими членами сім'ї, яке здійснюється на засадах, визначених у Сімейному кодексі України: кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя (частина четверта статті 4); ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією України (частина п'ята статті 5); регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя (частина четверта статті 7) та інше.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

Таким чином, лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці.

Положення частини другої статті 32 Основного Закону України передбачають вичерпні підстави можливого правомірного втручання в особисте та сімейне життя особи. Такими підставами є: згода особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації стосовно неї, а також, у разі відсутності такої згоди, випадки, визначені законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Закон України «Про захист персональних даних», прийнятий 2010 року спрямований начебто на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних.

Справжня мета прийняття цього Закону чітко простежується, якщо проаналізувати документи, що супроводжували процес прийняття як самого Закону, так і змін та доповнень до нього.

Дійсною (але умисно завуальованою) метою прийняття Закону № 2297 було і є відчуження права власності особи на свої персональні дані з добровільним – шляхом отримання у особи згоди на обробку персональних даних – переданням цього права державі, недержавним суб'єктам господарювання, а також іноземним суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними.

Це суперечить Конституції та законодавству України, самій логіці існування правової, демократичної, соціальної держави, якою Україна визнається згідно ст. 1 Конституції України.

На сьогоднішній день основними європейськими документами в галузі захисту персональних даних є Конвенція Ради Європи про захист особи у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Директива Європарламенту «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних та про вільне переміщення таких даних», яка є обов'язковою для всіх країн-членів ЄС та яка є предметом для наслідування в галузі законодавства, в тому числі й Україною. Україна як держава, що проголосила курс на євроінтеграцію, має забезпечити правові механізми захисту персональних даних, що відповідають сучасним міжнародним стандартам. Приведення правових норм вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів є передумовою для створення та існування системи державного регулювання в сфері захисту персональних даних. Оскільки захист має на увазі певні обмеження, необхідно, орієнтуючись на міжнародно-правові норми, при розробці українських законів створити чіткий механізм таких обмежень. Загальні перспективи законодавчого регулювання інформаційних прав і свобод пов'язані насамперед з необхідністю конкретизації, розвитку та створення механізму реалізації конституційно-правових норм, які регулюють цю сферу.

Михальчук Дарія Сергіївна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Булик І.І.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ ЗА ПРОТИПРАВНІ ДІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема відповідальності неповнолітніх за правопорушення є однією з найактуальніших у правовій науці, оскільки пов'язана із

завданнями виховання підростаючого покоління і запобіганням правопорушенням серед неповнолітніх. Удосконалення протидії адміністративним правопорушенням неповнолітніх включає й підвищення ефективності застосування заходів адміністративно-примусового впливу до батьків або осіб, які їх замінюють. Виховання дітей і піклування про них — основний обов'язок громадян України (ст. 52 Конституції) Дане положення передбачає необхідність розглянути, які наслідки, з точки зору закону, виникають у разі невиконання, порушення цього обов'язку.

Адміністративним і кримінальним законодавством передбачена відповідальність за дії чи бездіяльність, що: порушують обов'язки з виховання, навчання, утримання дітей та підлітків; призводять до жорстокого поводження з ними; спрямовані на втягнення неповнолітніх у протиправну чи злочинну поведінку; порушують їх майнові, трудові та інші права; загрожують їх нормальному статевому розвитку тощо.

При вирішенні питання про відповідальність за дані протиправні дії враховується, насамперед, характер і наслідки порушень, особистість винного, наявність чи відсутність спеціальних обов'язків стосовно неповнолітнього, причини і мотиви дій дорослих.

Батьки або особи, які їх замінюють, наділені всіма необхідними правами з виховання і захисту прав та інтересів своїх дітей. Адміністративна відповідальність батьків або осіб, котрі їх замінюють, використовується як засіб правового захисту неповнолітніх, державної допомоги їм, запобігання чи усунення негативного сімейного впливу. Оскільки при її встановленні враховується, що неповнолітні поставлені в залежність (в тому числі і матеріальну) від батьків або осіб, які їх замінюють.

Відповідно до ч. 1 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП) ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей тягне попередження або накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Особливість юридичного складу даного проступку полягає у тому, що зазначений склад є матеріальним. Він передбачає як шкідливі наслідки неправомірну поведінку дітей. Протиправна поведінка неповнолітніх виступає ознакою, яка впливає на ступінь кваліфікації діяння, встановленого ст. 184 КпАП.

Відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, настає у разі, якщо ухилення винного від обов'язків з виховання та навчання дітей мало злісний характер. Законодавець не зазначає: за яких саме умов дія чи бездіяльність батьків або осіб, які їх замінюють, матиме такий

характер. Питання про те, чи було ухилення від виконання обов'язків злісним, вирішується в кожному конкретному випадку з урахуванням тривалості та причин неналежного ставлення до виховання та навчання дітей; причин відсутності умов для їх успішного навчання; тривалості відсутності нагляду за поведінкою та навчанням дітей та інших обставин.

Важливим залишається і те, що адміністративна відповідальність даної категорії осіб настає не тільки за ухилення від виконання обов'язків щодо виховання та навчання дітей, а також у зв'язку з протиправними діями останніх.

Враховуючи, що адміністративна відповідальність настає лише за винні діяння, батьки або особи, котрі їх замінюють, притягуються у даному випадку до адміністративної відповідальності за таке винне невиконання чи неналежне виконання обов'язків з навчання і виховання дітей та нагляду за ними, результатом якого стало вчинення неповнолітніми дій, заборонених нормами адміністративного чи кримінального права. Тому дані суб'єкти відповідають не тільки за «чужу» вину, а й за свою. Разом з тим їх адміністративна відповідальність не може мати місця до того часу, поки не має відповідного протиправного діяння неповнолітнього.

Отже, для настання адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють, передбаченої ч. 3 та ч. 4 ст. 184 КпАП, необхідна наявність фактів протиправної поведінки двох спеціальних суб'єктів: батьків або осіб, котрі їх замінюють, та неповнолітніх. Також слід зазначити, що розглядаючи питання притягнення до адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють, уповноважені державні органи та їх посадові особи повинні в кожному конкретному випадку встановити: а) ознаки у діях особи невідліктоздатно-го неповнолітнього того діяння, яке забороняється нормами адміністративного чи кримінального права; б) протиправність і винність дії чи бездіяльності батьків або осіб, котрі їх замінюють, які у результаті й призвели до протиправної поведінки неповнолітніх; в) причинний зв'язок між поведінкою батьків або осіб, які їх замінюють, та протиправними діями неповнолітнього.

Враховуючи викладене вище, можна дійти висновку, що для притягнення до адміністративної відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють, за ч. 1 ст. 184 КпАП, достатньо їх винної протиправної поведінки. Покладення відповідальності у інших випадках можливе за умови встановлення не тільки всіх елементів, які характеризують правопорушення, вчинене батьками або особами, котрі їх замінюють, а й протиправної поведінки неповнолітнього, що полягала у певних діях, наявності шкідливих наслідків, причинного зв'язку між його поведінкою і заподіяною шкодою, вини неповнолітнього.

Стегура Марія Миронівна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукової діяльності, навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС **Марков М.М.**

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФАКТІВ НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Міграція, як процес переселення народів існувала завжди, з початку виникнення людства. Проте явище, коли миттєво змінюють своє постійне місце проживання одночасно мільйони людей, виникло у ХХ ст. з початком світових воєн, поглибленням нерівномірності рівня життя населення в різних країнах світу.

Україна вперше за свою історію перетворилася на державу, яка виявилася привабливою для іммігрантів. Але на відміну від економічно розвинених держав, які приваблюють іммігрантів своїм багатством, Україна завдячує їх увазі лише геополітичним положенням - у центрі Європи.

Держава намагається регулювати правовідносини, які виникають при незаконній міграції іноземців або осіб без громадянства через територію України та протидії їй з боку державних органів, які застосовують правові інструменти відповідно до діючого чинного законодавства України, яке регулює дані відносини.

Основні напрями протидії нелегальній міграції України є:

Створення єдиної міграційної служби.

Виявлення і перекриття основних каналів міграції шляхом удосконалення візової політики і якості прикордонного контролю.

Виявлення на території України і викриття злочинних угруповань, що займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням і забезпеченням їх підробленими документами.

Налагодження діючого механізму видворення іноземців за межі України.

Створення пунктів зібрання іноземців, які незаконно перебувають в Україні.

З метою боротьби з організованими формами незаконної міграції останнім часом в Україні послідовно вживається цілий комплекс організаційно-практичних заходів. При цьому діяльність відповідних державних суб'єктів, які беруть участь у протидії цьому найбільш поширеному в нашій країні різновиду міжнародної організованої злочинності, здійснюється за різноманітними напрямками:

удосконалення чинного законодавства; активізації міжнародного співробітництва; посилення режимних заходів; знешкодження організованих злочинних угруповань, що здійснюють постачання нелегальних мігрантів з країн Південно-Східної Азії, Близького та Середнього Сходу до Західної Європи через територію України.

Незаконна міграція населення країн Азії у Європу через територію України, є одним із наслідків глобалізації, на які Україна окремо від інших країн світового співтовариства впливати не може. Тільки з огляду на фундаментальні принципи міжнародного гуманітарного права, у тісній взаємодії з іншими країнами Україні необхідно вибудовувати державну політику регулювання міграційних процесів і відповідну систему державних органів, із залученням неурядових та міжнародних організацій.

Ми вважаємо за необхідним запропонувати наступні функції служби, які повинні вирішувати наступні завдання у сфері незаконної міграції:

- відстеження з використанням спільного банку даних, іммігрантів, які прибувають у РФ та Білорусь із метою подальшого транзиту через Україну на Захід, встановлення їх даних;

- проведення в дипломатичних і консульських представництвах України за кордоном разом із працівниками МЗС співбесід із бажаними в'їхати в Україну при видачі віз;

- реєстрація іноземців та осіб без громадянства, котрі в'їжджають в Україну, в пунктах пропуску на кордоні;

- стягнення застави із тих іноземців та осіб без громадянства, котрі в'їжджають в Україну тимчасово;

- створення та функціонування автоматизованої системи обліку іноземців та осіб без громадянства, котрі в'їжджають, їх дактилокарток, підстав для їх в'їзду в Україну, встановленого терміну перебування та їх фактичного виїзду з України;

- прийом заяв від біженців та шукачів притулку й подальший їхній розгляд;

- облаштування й утримування пунктів тимчасового розміщення біженців та шукачів притулку;

- введення обов'язкової періодичної явки іноземців в органи міграційної служби;

- застосування заходів адміністративного впливу як до незаконних мігрантів, так і до громадян України, які сприяють у вчиненні ними правопорушень;

- виявлення та притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб підприємств і установ, «несумлінних перевізників», що ввозять іммігрантів на територію України за відсутності належним чином оформлених документів або з підробленими документами;

- виявлення та розшук на території України незаконних іммігрантів та їх затримання; виявлення та припинення каналів незаконної міграції, у тому числі зі здійсненням оперативно-розшукових заходів;

- участь у ліцензуванні (видачі дозволу на заняття певним видом діяльності) підприємств із надання послугу сфері туризму, працевлаштування за кордоном, навчання;

- виявлення та притягнення до відповідальності фізичних осіб та посадових осіб підприємств, що використовують працю незаконних іммігрантів.

Боротьба з незаконною міграцією є дуже важливим питанням в нашій державі.

Джиба Валерій Володимирович

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ НА ВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації охорони громадського порядку навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ НА ВС **Капля О.М.**

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Саме вона виступає однією з основних перешкод прогресивному розвитку України на сучасному етапі, справляє руйнівний вплив на всі сфери життя українського суспільства, є серйозною перепорою для реформ в економіці, гальмує становлення ринкових інститутів, перешкоджає надходженню інвестицій та стано вить загрозу національній безпеці України.

Корупція — це багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове та моральне явище, що складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичних вчинків. Як правова категорія корупція — збірне правове поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень.

Відповідно до чинного законодавства «корупцією» визначено як використання особою, зазначеною в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції», наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного

використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Міжнародна протикорупційна організація Transparency International оприлюднила черговий Індекс сприйняття корупції, в якому Україна знову займає одні з останніх місць у світі. Згідно з результатом Індексу сприйняття корупції за 2013 рік Україна посідала 144 місце зі 177 країн, охоплених дослідженням. Так, Україна набрала лише 25 балів зі 100 можливих. Чим нижче бал, тим ближче країна знаходиться до корупційної прірви. А будь-який результат, менший за 30 балів, з точки зору Transparency International вважається «ганьбою для нації», – зазначається у прес-релізі організації.

Не можна не відмітити, що Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», що був прийнятий на основі Конвенції ООН проти корупції, значно розширив та дав вичерпний перелік суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення. Але болючим залишається питання про те, що Україна, приєднавшись до Конвенції про боротьбу з корупцією, взяла на себе зобов'язання ввести до національного законодавства норми щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб, що є виявом колективної відповідальності та суперечить Конституції України та Кримінальному кодексу України.

Одне з провідних місць у системі протидії та запобіганню корупції займає проблема юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Варто відзначити, що у старому законодавстві про корупцію особи, які його порушили, притягалися лише до адміністративної відповідальності (у вигляді штрафу), то нині законодавством України за вчинення корупційних правопорушень передбачено чотири види юридичної відповідальності, а саме: кримінальна, адміністративна; цивільно-правова та дисциплінарна.

Але водночас чинне законодавство України не передбачає особливої цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення, вона настає на загальних підставах. Цей факт свідчить про те, що інститут цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення залишається не дієвий в Україні.

Заслугує на увагу також думка О. Маслоха про такий специфічний вид відповідальності як конституційна, яка передбачена в Конституції України та ряді законів України, зокрема «Про статус народного депутата України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про прокуратуру».

Загальновідомим є твердження, що подолати корупцію повністю практично неможливо, можна лише мінімізувати її вплив на життя суспільства. Щоб максимально обмежити негативні прояви корупції, боротися потрібно не стільки з корупціонерами, скільки з причинами, які викликають корупцію, не забуваючи про вироблення дієвого

механізму контролю за виконанням антикорупційних нормативних актів.

Найбільш доцільним та прийнятним для України є адміністративний метод протидії корупції, завдяки якому сьогодні можливе зупинення темпів зростання корупції. Стало зрозуміло, що вирішення даної проблеми передбачається шляхом об'єднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, науково-дослідних установ та громадських (неурядових) організацій.

Але на сьогоднішній день ще гостро потребують законодавчого врегулювання такі питання, як упорядкування адміністративних процедур і надання адміністративних та інших публічних послуг; притягнення до відповідальності юридичних осіб за вчинення їх уповноваженими особами корупційних правопорушень; удосконалення інституту конфіскації, а також притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканністю.

Отже, можна дійти висновку, що ефективна боротьба з посадовими злочинами не може бути здійснена в результаті разових і короткочасних акцій будь-якого ступеня активності та суворості на будь-якому рівні, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних і правових перетворень. Ця діяльність повинна базуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів. При цьому пріоритетна роль має надаватися саме профілактичним заходам на загальносоціальному і спеціально-кримінологічному рівні. Також важливим чинником мінімізування проявів корупції є залучення громадськості до здійснення антикорупційної політики держави.

СЕКЦІЯ 5:
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Бредун Богдан Олегович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукової діяльності, навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС **Марков М. М.**

**ПИТАННЯ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ**

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є одним із основних джерел наповнення ринку наркотиками. Європа стала пріоритетним ринком для виробників та постачальників наркотиків. Певне місце в їх планах посідає і Україна. Вона знаходиться на перехресті декількох міжнародних маршрутів транзиту наркотиків. Відтак, незаконний обіг наркотичних засобів на регіональному, національному і міжнародному рівнях досяг тривожних масштабів, а пов'язана з ним міжнародна злочинна діяльність становить загрозу для безпеки суверенітету держав. Частина з транзитних наркотиків залишається в Україні. Це, до певної міри, обумовлює той факт, що останніми роками в Україні спостерігається поширення наркоманії та зростання злочинності, пов'язаної з нею. Тому цілком не випадково, що Уряд поставив серед найважливіших проблему ефективної протидії поширенню в Україні наркотиків і наркозлочинності. Нині реальну загрозу для нашої держави становлять незаконні дії з опієм, героїном, кокаїном, синтетичними наркотичними засобами, які переправляються через територію України. Держава зацікавлена у виявленні і затриманні осіб, які контрабандним шляхом перевозять наркотичні засоби територією держави. Так, у 1991 році на обліку перебувало 31 тис. споживачів наркотиків, у 2013 році – 144 тис.

Тому цілком не випадково, що Уряд поставив серед найважливіших проблему ефективної протидії поширенню в Україні наркотиків і наркозлочинності. Нині реальну загрозу для нашої держави становлять незаконні дії з опієм, героїном, кокаїном, синтетичними наркотичними засобами, які переправляються через територію України. Держава зацікавлена у виявленні і затриманні осіб, які контрабандним шляхом перевозять наркотичні засоби територією держави.

Безперечно, що ефективність протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, зокрема їх контрабанді, залежить від того, наскільки чинне законодавство відповідає сучасним реаліям життя і як воно застосовується у судовій практиці. Потрібно вказати і на те, що ситуація щодо поширення наркоманії, що виникла в державі, пояснюється не лише кризовими явищами в різних сферах суспільного життя, погіршенням соціально-економічного та соціально-психологічного стану низки груп населення, але й значними недоліками в роботі митних і правоохоронних органів, недостатньому їх матеріально-технічному, інформаційному, правовому забезпеченню щодо протидії контрабанді наркотичних засобів.

Статистика боротьби з контрабандою наркотичних засобів свідчить, що дедалі значніших масштабів набуває збільшення кількості випадків незаконного переміщення наркотиків та психотропних речовин і швидкими темпами зростає кількість злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків.

Варто лише проаналізувати стан боротьби з контрабандою наркотиків, щоб побачити, як контрабандисти постійно вдосконалюють, змінюють форми, методи і спрямованість своєї злочинної діяльності, а саме: активізувався «балканський шлях» незаконного переміщення наркотиків, одночасно виявлено спроби ввезення наркотиків таджицького й афганського походження через територію Росії в Україну, і далі в Західну Європу. Переміщення цим шляхом підтверджується виявленими фактами як митних органів України на російсько-українському кордоні, так і правоохоронцями вже на території нашої країни.

Прийнятим у 2004 році Планом дій Україна – ЄС у сфері свободи, безпеки та юстиції в рамках Європейської політики сусідства питання боротьби з наркотиками віднесено до пріоритетних напрямків. План передбачає підтримку зусиль на національному та міжнародному рівні, у тому числі в рамках Організації Об'єднаних Націй, а також шляхом укладення відповідних договорів. Одним із таких договорів має бути угода про стратегічне співробітництво між Україною та Європолом. Окрім цього, план передбачає імплементацію нашої країною національної стратегії боротьби з наркобізнесом, що має базуватися на збалансованому підході, відображеному у Стратегії ЄС з наркотиків та планах дій

Ефективна протидія контрабанді може проявлятися у зменшенні обсягів обігу героїну, кокаїну та стимуляторів амфетамінного ряду у середовищі наркоспоживачів, показники чого кваліфіковано може надати лише Міністерство охорони здоров'я України та безпосередньо Український медичний та моніторинговий центр з алкоголю і наркотиків МОЗ України.

Крикунов Ігор Русланович,

слухач з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю «Правознавство» навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НА ВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності НА ВС **Тарасенко О.С.**

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Україна, як правова держава гарантує реалізацію конституційних прав і свобод громадянина на володіння, користування і розпорядження земельними ділянками. Однак, громадяни під час реалізації наданих ним прав, потребують захисту від злочинної діяльності посадових осіб, в тому числі за допомогою оперативно-розшукової діяльності, яка проводиться підрозділами ДСБЕЗ МВС України. Тому, викриття та документування злочинів в сфері земельних відносин є пріоритетним напрямком в діяльності оперативних підрозділів системи МВС України. В кінцевому результаті від стану протидії злочинам в земельній сфері залежить добробут громадян України та авторитет держави.

На сьогоднішній день існує ціла низка нормативно правових актів, прийнятих для охорони земель. Законодавче визначення охорони земель закріплено у ст. 162 ЗК України: «Охорона земель - це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.»

Необхідно звернути увагу на те, що чітких меж між поняттями та категоріями, які використовуються для позначення всього спектру методів впливу на злочинність з метою зменшення її рівня, нейтралізації. Протидія злочинності – це особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який складає різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), які взаємодіють в вигляді системи різнопланових заходів, спрямованих на пошук шляхів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність з метою зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на усіх рівнях, нейтралізації дії її

причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до соціально толерантного рівня.

Проблема протидії злочинності у сфері земельних відносин пов'язана з соціальними факторами, адже вона має справу з певними соціальними групами або окремими індивідами та життєвими ситуаціями, до яких вони потрапляють. Протидія у цьому сенсі є цільовим актом, зорієнтованим на категорії людей, як наділені державою повноваженнями, щодо реалізації земельної політики України.

Органи, які мають повноваження в реалізації земельної політики України, не можуть здійснювати протидію злочинам в цій сфері, тільки надавати інформацію по фактам порушення чинного законодавства. Тому одним із головних суб'єктів протидії злочинам в сфері земельних відносин є ДСБЕЗ МВС України, яка наділена відповідними повноваженнями та компетентними суб'єктами спрямованих на реалізацію державної політики в сфері земельних відносин, а саме у попередженні виявлені та припинені злочинів у вказаній сфері.

Тому, працівникам міліції необхідно налагоджувати взаємодію з вищезазначеними органами та установами для своєчасного інформування, а також із органами досудового розслідування, що дозволить швидко та ефективно розслідувати злочини у сфері земельних відносин.

Мойсєєва Ірина Володимирівна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Киренко С.Г.**

***ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ
З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ
ТА ІНШИМИ НЕЗАКОННИМИ УГОДАМИ ЩОДО ЛЮДИНИ***

Останніми роками в Україні, як і в цілому на пострадянському просторі, все більш актуальною стає проблема кримінально-правової боротьби з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини. Дана проблема є актуальною та надзвичайно гострою в умовах сьогоденної української дійсності, адже становить реальну загрозу безпеці України, серйозно стримує розвиток держави, знецінює її демократичні надбання за роки незалежності. Вона є складним, динамічним явищем, яке постійно змінює свої форми і методи, пристосовуючись до умов еволюціонуючої дійсності та використовуючи все нові його напрями. Тому ефективна боротьба з

даним видом злочинів є пріоритетним напрямком у правоохоронній діяльності України.

У запобіганні та боротьбі з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини, має важливе значення, об'єктивне визначення обставин, що породжують це явище. На нашу думку, в Україні до факторів, що сприяють торгівлі людьми можна віднести: негаразди перехідного періоду, зокрема, низький рівень життя значної частини населення і, насамперед молоді, разюче розшарування суспільства на багатих і бідних, відсутність середнього прошарку, обмежену кількість можливих і прийнятих способів отримувати високий заробіток, та труднощі отримати суспільне визнання. Також впливають на недостатню ефективність боротьби з транснаціональною торгівлею людьми неузгодженість положень різних міжнародних договорів та угод укладених Україною, проблеми, пов'язані з особливостями практичної реалізації взаємодії правоохоронних органів і підрозділів різних держав.

На нашу думку, одним з найважливіших напрямів для успішного ведення кримінальних проваджень та розслідування злочинів за фактом торгівлі людьми та інших незаконних угод щодо людини є удосконалення українського законодавства, насамперед кримінального, з цієї проблеми. На нашу думку, недосконалою є ст. 149 КК України через нечіткість її формулювань. Так, диспозиція статті(ч.1 ст.149 КК України) перевантажена зайвими термінами (вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини), які ускладнюють застосування статті на практиці, оскільки вимагають обов'язкового становлення мети з якою вчиняються дані злочини, а саме експлуатації. До того ж вказівка на використання обману, шантажу чи уразливого стану особи в ч.1 ст.149 КК України є зайвими, оскільки не зрозуміло як бути в ситуації, якщо відповідні способи при вербуванні, переміщенні, переховуванні, передачі або одержанні людини вчинені з метою експлуатації не використовуються. Вказівка на дані способи доцільна в ч.2 ст.149 КК України в якості кваліфікуючих ознак злочину. Також, виходячи з формулювання уразливого стану особи, який передбачений в примітці 2 ст.149 ККУ, то на нашу думку, краще було б цей спосіб вчинення злочину передбачити в якості кваліфікуючої ознаки даної статті. Викликає питання доцільності та коректності п.3 примітки ст.149 ККУ, яка стосується малолітніх чи неповнолітніх потерпілих від торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини. А вже у випадку вчинення відповідних дій щодо повнолітнього потерпілого відповідальність також настає незалежно від того чи вчиняються такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану.

Неабияке значення у боротьбі з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини відіграє міжнародне

співробітництво. Партнерство з міжнародними організаціями дає істотне фінансування, професіоналізм, доступ до інформації, законність. Контакти з міжнародними організаціями можуть сприяти цінному обміну інформацією. Тому, необхідно встановлювати транснаціональні методика, які використовують міжнародне співробітництво у формах обміну інформацією та надання взаємної допомоги між суб'єктами протидії торгівлі людьми та інших незаконних угод щодо людини.

Серед інших заходів щодо попередження і боротьби з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини, ми вважаємо, що необхідно організувати інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення, спрямовані на запобігання потраплянню в ситуації, пов'язані з торгівлею людьми та проводити постійний моніторинг ефективності даних заходів; при висвітленні фактів торгівлі людьми в засобах масової інформації застосовувати принципи збалансованості та гуманності, протидії розколу громадянського суспільства та міжнародної спільноти; поширювати інформацію про організацію та соціальні проекти, що діють у сфері запобігання торгівлі людьми; сприяти проведенню конкурсів на створення кінофільмів, радіопередач та програм, документальних та художніх творів, спрямованих на протидію торгівлі людьми, із широким залученням неурядових організацій, благодійних фондів; здійснювати постійний моніторинг мережі Інтернет, насамперед стосовно виявлення оголошень з пропозиціями працевлаштування за кордоном, роботи у сфері розваг, модельному бізнесі. Звичайно, перелік заходів та методів попередження та боротьби з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини не є вичерпним, він обов'язково повинен доповнюватись та відповідати реаліям сучасного суспільства.

Сподіваємося, що вже незабаром унаслідок вдосконалення українського законодавства та правозастосовної практики таке ганебне явище як торгівля людьми та інші незаконні угоди щодо людини більше не матимуть місця в Україні та світі.

Вербіць Андрій Сергійович,
слушач магістратури НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності НАВС **Тарасенко О.С.**

***ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАПОБІГАННЯ ПРИЙНЯТТЯ
ПРОПОЗИЦІЙ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ
ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ***

За останні десятиліття, особливо за останні декілька місяців в українському суспільстві відбулися складні процеси, що свідчать про

переосмислення соціальних цінностей попередніх поколінь. У зв'язку з цим суттєвих змін зазнали правосвідомість і культура наших громадян. Сьогодні особливо гостро постала проблема поширення корупції в органах державної влади і місцевого самоврядування, одним із проявів якої є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Так за даними, міжнародної антикорупційної міжнародної організації «Transparency International» у 2013 році Україна у щорічному рейтингу країн за рівнем корумпованості посіла 144 місце серед 177 держав світу. Більше того, згідно з нещодавно оприлюдненими даними групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO), наша країна наразі виконала лише 2 з 13-ти рекомендацій цієї організації у напрямку подолання корупції. Тільки за 10 місяців 2013 року було зареєстровано 1785 кримінальних проваджень про вчинення злочину передбаченого ст. 368 ККУ.

Слід наголосити на тому, що складовою частиною оперативно-розшукової профілактики є запобігання злочинів, на основі цього інтеграція України у світове співтовариство в контексті реального забезпечення прав та свобод людини, нормальних умов життєдіяльності громадян, функціонування бізнес-середовища вимагає розвитку оперативно-розшукових заходів щодо запобігання корупційній злочинності, вагомою складовою якої на сьогоднішній день є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та активізації у цій сфері діяльності органів внутрішніх справ.

Дослідження оперативно-розшукового запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою полягає у виявленні закономірностей формування і розвитку такого соціально-правового явища як корупційна злочинність, визначенні характеру впливу зовнішніх криміногенних факторів на протиправну поведінку, а також встановленні ознак і властивостей осіб, які вчиняють корупційні злочини. Разом із тим, вказаний перелік напрямку дослідження корупційної злочинності був би не повним і безрезультатним, якби не включав наукове обґрунтування та вироблення комплексу заходів оперативно-розшукового запобігання корупційній злочинності в цілому, так і її різновидів, прикладом якого є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Одним із різновидів корупційних злочинів є стаття 368 кримінального кодексу України, яка до 18 квітня 2013 носила назву одержання хабара. Для забезпечення ефективного законодавчого забезпечення питання запобігання і протидії корупції в нашій державі щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією були прийняті відповідні законодавчі зміни. Дані зміни призвели до того,

що в новій редакції було викладено статтю 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». Означені вище суспільні процеси обумовили необхідність наукового дослідження оперативно-розшукового запобігання нового кримінально-караного діяння та конкретизації предмету злочину ст. 368 ККУ – неправомірної вигоди.

причини і умови прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою являють собою складну сукупність криміногенних обставин, які різною мірою у взаємодії з особистістю особи злочинця й іншими факторами детермінують вчинення даного корупційного злочину. Значущою для оперативно-розшукового запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди є диференціація факторів корупційної злочинності залежно від їх природи на: 1) політичні; 2) економічні; 3) організаційно-управлінські; 4) правові; 5) ідеологічні; 6) морально-психологічні. Відповідно до цього, заходи протидії злочину передбаченого статтею 368 ККУ мають спрямовуватись на подолання його причини і умов з урахуванням специфіки їхнього формування та дії, а також рівня взаємозв'язку з іншими факторами злочинності. Усунення зазначених факторів є ключем до розв'язання проблеми корупції у суспільстві.

Загально-соціальні засади оперативно-розшукового запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою направлені на усунення й нейтралізацію криміногенних факторів корупційної злочинності як частини злочинності в цілому. Ефективність їх проведення є підґрунтям для реалізації спеціальних оперативно-розшукових заходів запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою .

Спеціальне оперативно-розшукове запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою спрямовані на розробку, прийняття та реалізацію визначеного переліку заходів направлених на усунення, нейтралізацію, обмеження дії факторів кримінальної корупції. Без цих заходів фактично зводиться нанівець увесь комплекс проведення оперативно-розшукових заходів запобігання прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, тому їх процес реального втілення у діяльність правоохоронних органів, зокрема і міліції в особі спеціально уповноважених суб'єктів протидії корупції – підрозділів БОЗ є важливою складовою оперативно-розшукового запобігання у зазначеній сфері.

Кравченко Андрій Олександрович,
здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності НАВС

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ ОРГАНІВ ТА ТКАНИН ЛЮДИНИ

Трансплантація в перекладі з латинської «tranepplantare» означає пересаджувати. У медичній науці всяке переміщення тканини або органу, що досягається хірургічним шляхом, носить назву трансплантації. Трансплантація, є одним з методів медицини, які використовуються для продовження життя певних категорій хворих. Основною метою даного методу є заміна втрачені свої функції органів і (або) тканин на здорові. Трансплантологія - принципово нова сфера медичної науки і практики, що відкрила можливості лікування людей за допомогою пересадки (трансплантації) органів і тканин - заміщення пошкоджених або відсутніх тканин або органів власними тканинами або тканинами та органа ми, взятими з іншого організму. Клінічна практика проведення різних видів трансплантацій довгий час гальмувалася невмінням ефективно придушувати у хворих реакції відторгнення пересаджених анатомічних сегментів («клітинний імунітет»), що було серйозною біологічною і медичною проблемою. Становленню і прогресивному розвитку трансплантології сприяли дослідження наступних вчених: Ф. Бернета і П. Медавара, які встановили можливість створення генетичної толерантності - нездатності організму людини виробляти антитіла; Ф. Снелла і Ж. Дюссо, які розкрили одну з таємниць природи - визначили групу антигенів, які відіграють провідну роль у феномені несумісності тканин при трансплантації, визначальному для всіх реакцій відторгнення, обґрунтували положення про обумовленість успішного пересаджування фрагментів організму генетичної однорідністю донора і реципієнта.

З другої половини двадцятого сторіччя, з розвитком анестезіології та експериментальної хірургії, формуванням на стику біології і медицини таких фундаментальних наук, як імунологія та генетика, розшифрування законів життєдіяльності організму і механізмів збереження генетичного гомеостазису в різних умовах існування організму - дозволили намітити реальні шляхи вдосконалення та реалізації можливостей трансплантології.

В даний час в медичній науці та клінічній практиці доведено, що за певних умов штучним шляхом антигенно - несумісні тканини донора і реципієнта можуть придбати взаємотолерантність (специфічне гальмування взаємних імунологічних реакцій).

Фахівці мають серії різних тестів, за допомогою яких можна передбачати, яка буде трансплантаційна реакція, якою організм хворого відповідає на антигени використаного анатомічного сегмента, і заздалегідь намітити способи боротьби з відторгненням пересадженого органу або тканини (захист транспланта та імуноглобулінами, тотальне опромінення реципієнта з метою зниження імунологічного захисту його організму тощо). У спеціальній літературі, опублікованій в останні роки можна зустріти повідомлення про: перспективи використання ксенотрансплантації; створення трансгенних тварин з метою пересаджування людині фрагментів їх організму; штучного вирощування за допомогою методів генної інженерії організмів з наперед запрограмованими ознаками, а також окремих органів і тканин самої людини. Проте в даний час ефективним єдиним джерелом біологічної сировини для пересадки людині є живою або померлий чоловік. Залежно від медико - соціального статусу донорів в медицині різняться: ауто трансплантації - пересадки анатомічних сегментів, здатних виконувати фізіологічні навантаження і взятих з власного організму хворого; ксенотрансплантації - пересадки реципієнту фрагментів організму - тварин; гомотрансплантації (або більш сучасний термін «аллотрансплантація») - операції пересадки органів і тканин організму одного виду організму того ж виду; гетеротрансплантації - пересадки здорових органів та тканин, вилучених прижиттєво (*ex vivo*) або посмертно (*ex mortuo*) з організму генетично ідентичного (родинного) хворому чи іншої особи. Найбільше поширення мають органа трансплантація, а так само тканинна трансплантація - трансфузія крові та кістковомозкових клітин людини (з метою заміщення порушеного кровотворення при лікуванні лейкемії, раку, СНІДу тощо). При цьому організм, від якого беруть органи, тканини і кров для трансплантації, називають донором, а організм, що піддався трансплантації від іншого організму реципієнтом. У медичній науці та клінічній практиці термін «трансплантація» так само застосовується до тканин та органів, що пересаджуються.

У 1985 році на XXXVII сесії Всесвітньої медичної асамблеї було зазначено, що отримала широке розповсюдження надзвичайно прибуткова у фінансовому плані торгівля живими нирками та їхній продаж із країн, що розвиваються, в Європу і США. Було засуджено практику купівлі і продажу людських органів із метою трансплантації, а урядам усіх держав було запропоновано розпочати заходи щодо недопущення використання людських органів у комерційних цілях. У 1987 році на XXXIX сесії Всесвітньої медичної асамблеї було схвалено Декларацію про трансплантацію людських органів, в якій було піддано осуду практика купівлі і продажу людських органів для трансплантації, встановлювалась заборона на надання або прийняття платної або іншої

компенсації за трансплантати, окрім стягнення медичною установою винагороди за проведення операції. У 1991 році XLIV сесія ВОЗ ухвалила Звід основоположних принципів із трансплантації людських органів і рекомендувала державам-членам враховувати їх при розробці політики в цій галузі. Ці принципи призначені забезпечити організований, етично допустимий і прийнятний порядок регулювання таких акцій, як придбання і трансплантація людських органів у цілях лікування. Термін «людські органи» охоплює всі органи і тканини, за винятком репродуктивних тканин, а також крові та її замінювачів. Принципами заборонено сплату і отримання грошей за донорство, а також будь-які інші угоди в цій галузі. Однак це не стосується покриття витрат у зв'язку з вилученням органів, їхнім зберіганням і доставкою реципієнту.

Таким чином, моральна і правова оцінка закріпила моральні правові принципи розвитку трансплантології. Наявна інформація дозволяє констатувати, що потенціал трансплантології в останні роки значно зріс. За аналітичними прогнозами 50 % операцій у XXI столітті будуть пов'язані з пересадкою органів. В Україні «трансплантологія» включена в номенклатуру лікувальних спеціальностей, ВАК також ввів у перелік на захист спеціальність «трансплантологія та штучні органи», в 1999 році прийнято Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».

СЕКЦІЯ 6: КРИМІНОЛОГІЯ

Галаган Віталій Іванович,

здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
НАВС

ФОРМИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (ЗМІ) НА ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

У ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону дитинства» зазначається, що кожна дитина має право на отримання інформації, яка відповідає її віку. Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини. Їй забезпечується доступ до інформації та матеріалів з різних національних і міжнародних джерел, особливо тих, які сприяють здоровому, фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю.

Хоча на законодавчому рівні і визначено право дитини на інформацію, та довготривала політична та економічна кризи в нашій державі призвели до того, що засоби масової інформації (далі по тексту ЗМІ) перестали виконувати функції інформування, виховання та формування позитивної свідомості молоді, а перетворилися на бізнесові проекти, які перестали виконувати свої основні функції: виховну, пізнавальну та соціальну.

Більше того, своїми однобокими діями сучасні ЗМІ сприяють виникненню ідеологічного та ціннісно-нормативного вакууму у свідомості неповнолітніх, які намагаються заповнити сценами агресії, розпусти, а також перекрученням інформації, і як наслідок ми спостерігаємо збільшення злочинності неповнолітніх в Україні. Тому, під час проведення дослідження негативного впливу ЗМІ на формування злочинної поведінки неповнолітніх постає закономірне питання: в яких формах відбувається негативний вплив ЗМІ та в чому його особливості?

Слід погодитися з позицією О.І. Бугери, що на формування протиправної поведінки неповнолітніх значний вплив може здійснювати телепродукція з елементами насильства та жорстокості, в якій нерідко зображуються стандарти поведінки, що несумісні з ціннісними орієнтаціями нашого суспільства. Зважаючи на те, що ступінь

інформаційного забезпечення суспільства зростає, роль цього чинника також підвищується.

Сьогодні з боку ЗМІ відбувається вплив на особистість неповнолітнього з метою модифікації його уявлень, смаків, поведінки в напрямку, яка задається інформаційним каналом. Мета такого впливу – контроль підсвідомості неповнолітнього. При цьому, дуже часто особлива увага приділяється не змісту інформації (її правдивості, відповідності етичним нормам), а формі її викладу. З цієї позиції ЗМІ можна розглядати як канал формування масової негативної свідомості та канал для поширення міфів (міфи про справедливих злочинців, про вбивства за ради справедливості і т.д.) з метою їх впливу на свідомість неповнолітніх.

На нашу думку, на теперішній час існує проблема, яка пов'язана з негативним впливом ЗМІ на формування злочинної поведінки неповнолітніх, але до теперішнього часу наукою не визначено форм такого негативного впливу з боку ЗМІ.

Стереотипи та стандарти поведінки показуються в ЗМІ в якості готових формул майбутньої поведінки та конкретизуються за допомогою мовних засобів і візуальних зображень. У більшості випадків нав'язування з боку ЗМІ стереотипів та стандартів поведінки проявляється у трансляції помилкових узагальнень, які дуже активно використовуються для отримання потрібної емоційної реакції від неповнолітніх.

Сучасні спеціалізовані ЗМІ, які орієнтовані на дитячу аудиторію широко використовують американський варіант викладу інформації, тобто друковані ЗМІ широко застосовують викладення інформації у формі коміксів, у яких інформація подається в максимально примітивному, «розжованому» вигляді, як готовий продукт, що виключає можливість неповнолітнього самостійно робити якісь висновки на основі отриманої інформації. На телебаченні відбувається перевантаження шоу-програм над освітніми програмами, а отже, сьогодні ЗМІ не виконують виховну, пізнавальну та соціальну функції, але виконують в основному гедоністичну та розважальну, що призводить до негативних наслідків у вигляді нав'язування та повторювання негативної інформації, фрагментної подачі інформації, стандартизації викладеної інформації і як результат дезінформація неповнолітньої аудиторії та маніпулювання з боку ЗМІ думкою неповнолітніх.

На підставі дослідження можна стверджувати, що основними формами впливу, на нашу думку, є:

- неповне відтворення актів насилля та агресії;
- повне відтворення актів насилля та агресії;
- опосередкований вплив.

І всі три форми негативного впливу з боку ЗМІ, що сприяють формуванню злочинної поведінки неповнолітніх об'єднує одна спільна риса: ЗМІ застосовуючи різні форми впливу на неповнолітніх не турбуються щодо можливих наслідків своєї діяльності, а неповнолітні піддаючись такому впливу скоюють акти насилля та агресії, за які зазнають покарання розплачуючись за помилки інших.

Пероговська Ольга Миколаївна,

слухач факультету заочного навчання Інституту кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-виконавчого права Інституту кримінально-виконавчої служби **Пазиніч В.І.**

***ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇНАХ НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ***

При вході в світове товариство, Україна взяла курс на удосконалення правової держави та створення демократичного громадянського суспільства. На даному етапі розвитку вітчизняної кримінально-виконавчої системи тема виконання кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, є дуже актуальною.

Даною тематикою займалося та внесло багато здобутків велика кількість видатних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Г.А. Аванесов, С.С. Алексєєва, Г.П. Байдакова, О.В. Беци, В.Я. Богданова, І.А. Вартилицька, П.А. Воробей, Н.О. Гуторова, Р.М. Гури, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, А.Т. Іванова, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, В.А. Львовчкін, А.С. Міхлін, А.С. Минаєва, А.А. Музика, В.І. Осадчий, С.Н. Пономарьов, А.Х. Степанюк, В.Я. Тацій, В.М. Трубніков, О.О. Книженко, С.І. Комарицький, Л.Г. Крахмальник, С.В. Черкасов та інші.

Для того щоб мати уявлення про підходи до організації та правового регулювання виконання кримінальних покарань у різних регіонах світу, необхідно розглянути, як вирішуються ці питання у США, Великобританії, Франції, Литві, Латвії, Швейцарії, Росії... Сучасний стан та динаміка злочинності в зарубіжних країнах виявили цілу низку подібних Україні тенденцій і обумовили вдосконалення виконання кримінальних покарань. До найбільш актуальних з цих проблем слід віднести: 1) підвищення ефективності виконання покарань без ізоляції засуджених від суспільства з тим, щоб вони могли бути альтернативою позбавлення волі; 2) пошук варіантів найбільш оптимального виконання позбавлення волі злочинців.

Відповідно до запропонованої Богатирьовим І.Г. загальної класифікації кримінальних покарань, вони поділяються на: покарання у

виді позбавлення волі; покарання не пов'язані з позбавленням волі; кримінально-правові санкції. Дана класифікація ґрунтується на основі певних критеріїв. Покаранням, не пов'язаним з позбавленням волі, притаманні: відсутність ізоляції засудженого, дотримання певних умов відбування покарання; збереження певного соціального статусу засудженого; застосування до засудженого певних обмежень; збереження сімейних відносин, соціальних зв'язків, професійної кваліфікації; економічна, соціальна та морально-психологічна вигідність; присутність каральної функції; формування у засудженого загальноприйнятих навичок поведінки у суспільстві.

До покарань не пов'язаних з позбавленням волі належать: штраф, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю і службові обмеження для військовослужбовців, громадські роботи, виправні роботи, конфіскація майна, обмеження волі.

В порівнянні з українським законодавством, законодавство Росії передбачає можливість позбавлення не тільки спеціального і військового, а й почесного звання, а також державних нагород; натомість не передбачає можливості позбавлення рангу і кваліфікаційного класу. Законодавство Росії більше не містить такого виду покарання, як конфіскація майна (відповідний пункт ст. 44 і ст. 52 виключені Законом Російської Федерації (далі по тексту – РФ) від 8 грудня 2003 р.)

Кримінальне законодавство Білорусії найлегшим видом покарання визнає громадські роботи, а не штраф. Не лише штраф і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а й громадські роботи визначає як покарання, яке може бути основним або додатковим.

Система покарань, передбачена кримінальним кодексом (далі по тексту – КК) Молдови, у цілому нагадує систему покарань за нормами кримінального законодавства України. Найбільш цікавими особливостями є те, що у КК Молдови не передбачено таких видів покарань, як конфіскація майна, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців і обмеження волі. Конфіскація майна трансформувалась у спеціальну конфіскацію і набула юридичного статусу заходу безпеки.

Основними особливостями покарань, не пов'язаних з позбавленням волі за КК Латвії є такі: а) конфіскація майна є додатковим видом покарання; в) штрафи визначаються у мінімальних заробітних платах, передбачена можливість відстрочення сплати штрафу на строк до одного року; г) змістом покарання у виді обмеження прав є позбавлення права на певний вид чи на всі види підприємницької діяльності, на певний рід занять, на обіймання певної

посади, на отримання дозволу чи прав, передбачених спеціальним законом.

Розмір штрафу у статтях Особливої частини КК Швейцарії не встановлюється і визначається судом з урахуванням того, щоб майнові невігоди для винного відповідали його вини, а також даних про його доходи і майно, сімейний стан і сімейні обов'язки, професію і заробіток, вік і стан здоров'я. В Україні ж розмір штрафу чітко встановлений

Згідно з КК Франції кримінальними покараннями, не пов'язаними із позбавленням волі, є такі як: штраф; штрафо-дні (щодня протягом певного періоду – не більше 365 днів – засуджений зобов'язаний вносити до держбюджету певну суму); робота в суспільних інтересах (від 40 до 240 годин); покарання, які позбавляють прав чи обмежують у правах.

У КК Швеції такими покараннями виступають: штраф; пробація; умовне покарання (глава 27). У випадку, якщо санкція у виді штрафу є недостатньою, застосовується умовне покарання і пробація. Вони можуть поєднуватися зі штрафо-днями (не більше 200) або з безоплатними громадськими роботами (від 40 до 240 годин).

КК Голландії передбачає, що кримінальними покараннями не пов'язаними з позбавленням волі є штраф, позбавлення певних прав, конфіскація, опублікування вироку.

Щодо виконання кримінальних покарань, не пов'язаних із ув'язненням в зарубіжних країнах, то цю функцію в великій кількості країн виконує служба пробації. В перекладі з англійської мови термін «пробація» (probation) означає «випробування», «система випробування (вид умовного засудження)», «умовне звільнення (від покарання, з ув'язнення)». Такий вид покарання існує у більшості країн Європи, тому в цих країнах осіб, що перебувають на обліку служби пробації в двічі більше, ніж засуджених, до позбавлення волі. У деяких державах пробація визначається як вид покарання. В той же час в Україні та у деяких інших країнах законодавство передбачає можливість застосування щодо винної особи обмежень, аналогічних тим, які існують при застосуванні покарання у виді пробації, у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням.

В процесі дослідження питання практики виконання кримінальних покарань, не пов'язаних із ув'язненням розкрито основні умови виконання цих покарань КВІ та службою пробації. Визначено ряд країн, в яких функції виконання вказаних видів покарань належать КВІ, а в яких – службі пробації. І так, такий виконавчий орган, як КВІ існує в таких із порівняних країн, як Україна, Росія, Республіка Білорусь. Що ж до служби пробації, то вона функціонує в більшості країн Європи, зокрема, Швеція, Норвегія, Велика Британія, Молдова та в США. Специфічним органом виконання названих кримінальних

покарань є інспекція у виправних справах, яка існує в Республіці Таджикистан.

Оскільки кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі, виконання яких покладено на КВІ, є соціальним явищем, притаманним будь-якій державі, то удосконалення їх є завжди не тільки завданням держави, а й суспільства в цілому. Дані завдання повинні реалізуватися не лише в спеціально кримінально-правових, кримінологічних заходах, а й знаходити свої втілення при реалізації інших завдань держави. Крім того, виконуватися такі завдання повинні на підставі науково обґрунтованого законодавства, яке регулює діяльність КВІ по виконанню покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, в тому числі і Концепції виконання КВІ вказаних вище покарань, яка буде розглядатись.

На мою думку кримінальні покарання, не пов'язані із ув'язненням осіб більш ефективно сприяють виправленню та ресоціалізації засуджених, а ніж позбавлення волі. Крім того кримінальні покарання, альтернативні позбавленню волі мають ряд переваг, порівняно із ув'язненням. Тож на підставі вище викладеного та схиляючись на міжнародний досвід, вважаю за необхідне приведення українського кримінального законодавства в частині виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, у відповідність із зарубіжним.

Кобзей Василь Васильович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукової діяльності, навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та підрозділів кримінальної міліції НАВС **Марков М.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля жінками та дітьми набула на початку ХХ століття таких розмірів і розповсюдження, що міжнародна громадськість повинна була звернути особливу увагу на створення спеціальної міжнародно-правової бази для регулювання таких суспільних відносин, щоб упорядкувати організацію боротьби з цим злом, спрямованим проти людства.

У 1899 році в Лондоні відбувся Міжнародний конгрес з питань боротьби з торгівлею жінками, пов'язаною з проституцією. Конгрес звернувся до всіх держав із закликом укласти багатосторонні угоди, створити відповідні національні комітети для розв'язання цієї проблеми. У 1902 р. за ініціативою уряду Франції було скликано міжнародну

конференцію, в роботі якої взяли участь 16 держав. Вона вперше виробила низку конкретних заходів щодо боротьби з торгівлею жінками. Згідно з домовленістю, кожна держава повинна була створити центральний орган для збору і систематизації усіх повідомлень про факти схиляння жінок і дівчат на шлях розпусти. У документах конференції було наголошено, що країни мають вжити заходів по виявленню осіб, які займаються торгівлею жінками.

Ці положення також були закріплені в Міжнародному договорі по боротьбі з торгівлею білими рабнями, який було підписано та ратифіковано 18 травня 1904 р. А Міжнародна конвенція по боротьбі з торгівлею білими рабнями була ухвалена 4 травня 1910 р. Держави, які підтримали Конвенцію, зобов'язалися встановити кримінальну відповідальність за торгівлю жінками й дівчатами, і навіть у тих випадках, коли окремі дії, що входили до складу злочину, були вчинені на території різних країн. Підсумовуючи викладене, можна дійти такого висновку: існування міжнародно-правових актів про заборону торгівлі жінками та дітьми є свідченням того, що сучасне міжнародне право містить заборонні норми щодо торгівлі людьми, незалежно від мети такої діяльності. Ми вважаємо за доцільне проведення імплементації основних положень розглянутих нами міжнародно-правових документів у національне законодавство України.

У цьому контексті слід додати, що ще донедавна в кримінальному законодавстві України були відсутні норми, які безпосередньо передбачали відповідальність за такі суспільно небезпечні діяння. Окремі діяння вже регламентовані національним законодавством, наприклад, Законом України від 24 березня 1998 р. Кримінальний кодекс України доповнений статтею 149 «Торгівля людьми».

Необхідно також підкреслити, що в перехідний період, який переживає наша країна, торгівля живим (білим) товаром значною мірою активізувалася, набула значних розмірів і розповсюдження особливо з боку організованих злочинних формувань, які мають у такій діяльності транснаціональну спрямованість. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції, Україну за кілька останніх років покинуло понад чотириста тисяч жінок віком до 30 років. А за свідченням консульства України в Греції, тільки в Афінах і Салоніках близько трьох тисяч молодих українок залучені до легальної, напівлегальної та нелегальної проституції, а у Туреччині близько шести тисяч.

Як вважають спеціалісти Інтерполу, щорічно у світі близько одного мільйона дітей викрадають, продають чи іншим чином залучають до сексуального бізнесу, прибуток від якого оцінюється в кілька мільярдів доларів. Безумовно, такі масштаби злочинності свідчать про грандіозну, добре організовану транснаціональну мережу сексу та порноіндустрії.

На мою думку проституція в Україні, на жаль, має всі умови для подальшого підпільного розвитку і тенденції зробити її певною мірою підконтрольною з боку держави. А тому, на нашу думку, безпечнішою для оточуючих. Аби запобігти цим явищам, необхідно, перш за все, прийняти Закон України «Про проституцію» і легалізувати її за всіма правилами, які діють у деяких цивілізованих країнах. Реалізація такого підходу, на нашу думку, надасть можливість державі не тільки «упорядкувати» це явище, але й отримати додатковий прибуток. Це певною мірою допоможе запобігти процесу нелегальної міграції жінок, які бажають працювати за кордоном у будинках розпусти.

Отже, суспільство повинно визнати існування такого явища і вести боротьбу не стільки з ним, а насамперед з тим, щоб воно не стало об'єктом корисної злочинної діяльності деяких третіх осіб, особливо організованих злочинних угруповань. Ми також вважаємо за доцільне розробити та прийняти спеціальну міжнародну Конвенцію про боротьбу з транснаціональними злочинами, які вчинюють міжнародні організовані групи, де особливим розділом передбачити злочини, пов'язані з відповідальністю за участь у торгівлі жінками та дітьми. Це надасть можливість міжнародній спільноті окреслити коло таких злочинів, а також посилити та конкретизувати боротьбу з цим злом з боку окремих держав на міжнародно-правовій основі.

**СЕКЦІЯ 7:
КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА**

Попов Олег Володимирович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики та судової медицини НАВС **Комаринська Ю.Б.**

**КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**

У нашій країні, на жаль, на законодавчому рівні відсутня класифікація гладкоствольної вогнепальної зброї. Це дуже ускладнює роботу експертів та правоохоронної системи в цілому, а нормативна база по даній темі майже відсутня. Ознайомлення з експертною, слідчою та судовою практикою багатьох експертних і слідчих підрозділів України показало, що вказані питання не мають однозначного вирішення, теоретичні і наукові експериментальні дослідження з цих проблем протягом останніх 10 років в Україні майже не проводились.

Даною проблематикою займались такі видатні вчені як – Кофанов А.В., Салтевський М.В., Біленчук П.В., Писаренко І.В., Кобилянський А.В., Арешонков В.В. та інші.

Однак дані питання потребують постійного аналізу та вивчення тому що на ринку стоїть правомірність доказової бази та кваліфікації, яка повинна бути обґрунтована законодавчою базою. Така тема не втрачає своєї актуальності і на сьогодні.

Експертам у своїй діяльності часто доводиться вирішувати питання пов'язані з класифікацією гладкоствольної вогнепальної зброї, її ідентифікації, а також вирішенням діагностичних і ситуаційних задач, встановленням технічної справності і придатності зброї до стрільби, дистанції пострілу й інших. Важливо в процесі дослідження визначити тип і вид зброї, тобто правильна класифікувати її.

Питання класифікації гладкоствольної вогнепальної зброї має велике значення і дає можливість відокремити мисливську від бойової гладкоствольної вогнепальної зброї, що відповідно впливає на кваліфікацію злочинів. На сьогодні класифікація гладкоствольної зброї ускладнена у зв'язку з тим, що на території України реалізується значна кількість різних моделей такої зброї, яка виготовляється за кордоном, і не вся вона є саме мисливською.

Крім зброї експерти, слідчі та оперативні працівники зустрічаються з набоями до гладкоствольної зброї. Експертиза набоїв

до гладкоствольної вогнепальної зброї нині увійшла до щоденної практики експертів-криміналістів. Коло вирішуваних при цьому питань відзначається великою складністю і різноманітністю. Для їх вирішення часто необхідні детальні дані, що стосуються не тільки судової балістики, але й суміжних дисциплін, зокрема фізичних методів дослідження. Крім того в підручниках і посібниках з судової балістики і криміналістики описання досліджень набоїв до гладкоствольної зброї стосуються лише загальних питань. Довідкові матеріали містяться лише у невеликих статтях і окремих посібниках, які у переважній більшості є бібліографічною рідкістю.

Однак у криміналістичній науці дана проблема ще не достатньо вирішена, існує багато протиріч і неточностей, що потребують подальших наукових досліджень і експериментальної перевірки наявних в літературі даних. Тому криміналістичне дослідження сучасної гладкоствольної вогнепальної зброї, безумовно, актуальне, та становить теоретичний і практичний інтерес.

Гоцуляк Вікторія Миколаївна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Семенов В.В.**

ВИКОРИСТАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД КРАЇН СВІТУ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Однією з щонайгостріших проблем залишається забезпечення належної якості досудового розслідування. У справі належного розслідування злочинів серед різних слідчих дій вельми важливе значення має дактилоскопія. Тактичні помилки, що на практиці мають місце, приводять до різного роду порушень, що, зрештою, не проходить безслідно для загального результату слідства по конкретному кримінальному провадженню. Обумовити необхідність дактилоскопіювання може наявність у особи права отримання від держави якихось благ, пільг, гарантій. Наприклад, включення в перелік професій, які підлягають обов'язковому державному страхуванню, повинно вимагати дактилоскопіювання всіх її представників. Вивчивши досвід країн Світу з організації і проведення дактилоскопічних досліджень ми дійшли висновку, що актуальним є впровадження біометричної паспортизації, створення

банку даних біометричних систем громадян, системи розпізнавання сітківки ока. Дактилоскопіювання населення повинне прямо пояснюватися в законі як обмеження, викликане прагненням досягнення законних цілей, боротьбою із злочинністю, необхідністю ідентифікації загиблих, хворих і дітей, обліку населення у зв'язку з скасуванням інституту прописки. Дактилоскопіюванню повинні піддаватися особи, які призначаються на керівні посади, суб'єкти великих цивільно-правових угод, іноземці, які перебувають в Україні для отримання освіти, влаштовуються на роботу або в пошуках притулку, душевнохворі, визнані недієздатними, інші особи, які не в змозі повідомити відомості про себе. Слід законодавчо закріпити і необхідність обов'язкового дактилоскопіювання осіб, які в силу своїх професійних обов'язків можуть залишити сліди рук в зоні пошуку дактилоскопічної інформації. Обов'язковій реєстрації повинні піддаватися неповнолітні і особи похилого віку, що мають схильність до бродяжництва тощо. Необхідно доповнити перелік правопорушників, що підлягають дактилоскопічній реєстрації. Оскільки загальна реєстрація населення є кінцевою метою дактилоскопіювання, вважається, що видалення дактилоскопічної інформації з баз даних не слід прискорювати і спрощувати. Відомо, що дактилоскопічна ідентифікація можлива і в перші посмертні місяці, а тому термін зберігання дактилоскопічних відомостей, рівний 75 рокам, не буде надмірним. Тим більше, що можливості техніки наразі роблять реальним збирання і зберігання практично не обмежених масивів даних. Перерахувавши вище заходи, які б полегшили роботу осіб, що займаються проведенням дактилоскопічних досліджень в Україні вбачаються наступні перспективи: створення Єдиної системи дактилоскопічних обліків в Україні; дактилоскопічна реєстрація громадян України; біометричні паспорти; обов'язкова дактилоскопічна реєстрація осіб, чия професія пов'язана з підвищеним ризиком чи небезпекою для життя; дактилоскопічна реєстрація мігрантів, осіб без громадянства та осіб, які шукають в Україні політичного притулку; застосування математичних методів під час проведення дактилоскопічної експертизи; удосконалення методів роботи з дактилоскопічною інформацією; запровадження нової системи VIS (Visa Information System). Вона дозволить прискорити процес обробки заяв на отримання візи завдяки використанню відсканованих відбитків пальців і фотографій. І останнє, незважаючи на нові можливості ідентифікації особи, дактилоскопічні методи залишаються неперевершеними по надійності, простої використанню і собівартості. Все це виправдовує навіть ті значні витрати, які передбачає організація дактилоскопічної реєстрації населення нашої країни.

Красенець Микола Вікторович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів **Волошин О.Г.**

***ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЛЬФАКТОРНИХ СЛІДІВ
ЛЮДИНИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З НАРКОБІЗНЕСОМ***

Гостра необхідність посилення боротьби зі злочинністю стимулює пошук нових криміналістичних методів і засобів як для попередження найнебезпечніших злочинів, так і для збирання й дослідження джерел доказів, що мають істотне значення для успішного розслідування й судового розгляду кримінальних проваджень. Сучасний рівень розвитку природничих наук, зокрема біології й хімії як найбільш поширених сфер наукового пізнання, створює можливість прикладного застосування нових методів природознавства у встановленні ознак, що індивідуалізують людину за слідами біологічного походження. Доказове значення ідентифікаційних судових експертиз із застосуванням біологічних, біосенсорних, психофізіологічних, біохімічних методів займає значне місце в правоохоронній діяльності.

Т.Ф. Моїсєєва й В.Г. Савентсон відзначають: використання ольфакторного методу для діагностичного дослідження слідів поту й крові людини – перспективний напрям у судово-біологічній експертизі. Методики на його основі не є руйнуючими відносно об'єктів дослідження, їх застосування може передувати проведенню інших досліджень.

До ольфакторних досліджень, що мають у перспективі самостійне значення при розкритті й розслідуванні злочинів, слід віднести встановлення статі й приблизного віку людини, що залишила запаховий слід, давнини утворення запахового сліду й навіть деяких захворювань (шизофренія, туберкульоз тощо). При цьому науковці відносять запахові сліди до мікрокількостей слідів-речовин, відзначаючи, що точніше вони утворюють самостійну групу мікрооб'єктів.

Запах людини – це генетично обумовлена властивість запахових речовин поту й крові суб'єкта, яка сприймається собаками-детекторами як його специфічна й неповторна характеристика.

Перевага запахових слідів полягає в тому, що злочинцям важко проконтролювати (знищити) сліди. Не менш важливі для розслідування й запахові сліди потерпілого на місці злочину, наприклад, при встановленні в ході розслідування істотних для провадження обставин.

Слиди запаху, маючи відносну стійкість в зовнішньому середовищі, не сприймаються самою людиною, і тому не контролюються нею, а отже, не знищуються суб'єктом – джерелом запахових слідів, зберігаючи про нього криміналістично значиму інформацію як про учасника події злочину.

У той же час В.І. Комісаров, Е.В. Левченко відзначають дискусійний характер питання щодо виду й форм проведення деяких видів дослідження біологічних слідів людини, зокрема, запахових слідів.

Успішно може бути вирішене завдання виявлення на місці події запахових слідів кількох людей. Припущення про можливість вироблення в собак стереотипу виявлення в досліджуваних об'єктах суміші запахових слідів від декількох осіб засноване на відомому прагненні пошукових собак серед змішаних слідів великої кількості людей виявляти «чистий», не затоптаний слід, залишений однією людиною. Тому собаки-детектори успішно справляються із завданням виявлення запахового сліду, залишеного однією людиною, зі зразків змішаних слідів.

Собаки-детектори здатні також розділяти запахові сліди, залишені чоловіком або жінкою. Для цього досліджувана проба представляється в низці із пробамі запахових слідів людей однієї статі, одним еталонним зразком запаху особи протилежної статі й одним контролним. Для виявлення статі людини за запаховими слідами використовують не менше чотирьох собак-детекторів, дві з яких навчені сигнальному позначенню запахових проб з жіночим запахом у ряді запахових проб, що походять від чоловіків, дві інші собаки – сигнальному позначенню запахових проб, що походять від чоловіків, у порівняльному ряді, що полягає із запахових проб, отриманих від жінок. Дослідження доповнюють перевіркою об'єкта на присутність у ньому запахових слідів особи іншої статі, тому що не можна виключати можливість наявності на об'єкті змішаних запахових слідів, що походять від осіб різної статі.

Можливе визначення вікової групи особи, що залишила сліди – дитячий, середній або літній вік. Таке дослідження засноване на принципах, описаних вище – досліджувана проба представляється по черзі в низці зразків різних вікових груп і еталонного зразка. Якщо собака-детектор виділяє тільки еталонний зразок, ймовірно зразок також належить до представленої вікової групи, якщо ж собака виділяє й досліджуваний зразок, потрібно перевірити його з метою віднесення до однієї із двох інших вікових груп. Для вибірки підбираються зразки, що містять запах людей певних вікових категорій, при цьому люди, від яких відбираються ці зразки, повинні бути однієї статі й приблизно одного віку. При проведенні такого дослідження рекомендується застосовувати не менше шести собак.

Таким чином, інтерес учених і практиків до ольфакторного методу дослідження слідів підсилює необхідність узагальнення вже накопиченого досвіду, осмислення методологічної бази й процесуальної основи дослідження запахових слідів людини в процесі кримінального провадження.

Калябіна Аліна Сергіївна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Семенов В.В.**

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ВИКОРИСТАННЯ ГІПНОЗУ ПРИ РОЗСЛІДУВАНІ ЗЛОЧИНУ

Гіпноз як психологічне явище та інструмент комунікативної взаємодії може бути використаний як в протиправних, так і в гуманних цілях. Гіпноз застосовують у 32 країнах світу в різних ситуаціях, у тому числі і в розслідуванні злочинів, але в Україні даний спосіб не має свого легального закріплення.

Наші вчені-криміналісти не впевнені у нешкідливості впливу гіпнозу на людину. Внаслідок цього вважається негуманним використовувати гіпноз у кримінальному провадженні.

У зарубіжній літературі кінця XIX і початку XX ст. описані численні випадки використання гіпнозу в злочинних цілях. Є дві ситуації, зумовлені кримінальною активністю злочинців:

- загіпнотизована особа піддається фізичному насильству аж до смертельного результату або йому заподіюється майновий збиток;
- в результаті злочинного гіпнотичного впливу жертва здійснює злочинні дії в стані гіпнозу (сну) або в постгіпнотичному стані.

Пізнання в області гіпнозу використовувалися для згвалтування жінок, для управління загіпнотизованою особою з метою заподіяння їй не тільки фізичної шкоди та здійснення самогубства, але й для нанесення собі майнової шкоди шляхом підробки цінних паперів, підписання фіктивних договорів купівлі-продажу або дарування, уявної боргової розписки та інше.

Надання неправдивих свідчень, підробка документів - все це може бути здійснено в результаті гіпнотичних навіювань.

Жертви кримінального гіпнозу при цьому щиро вірять, що говорять правду, вчиняють певні дії законно та ніякого поганого впливу на них ніхто не робить.

Існує декілька випадків законного використання гіпнозу, саме:

1. Медичні працівники, спеціально навчаються прийомам гіпно терапії, як різновиду психотерапії.

2. Артисти естради, виступаючі в жанрі психологічних дослідів.

3. Інші особи, практично освоїли деякі прийоми гіпно тизування .

Наукові публікації, присвячені гіпносугестії, дають підстави вважати, що гіпноз цілком може бути способом вчинення злочину, який використовується з метою:

1) безпосереднього скоєння злочину, коли за допомогою гіпнозу унеможливується опір потерпілої особи;

2) примусу іншої людини, яка перебуває під гіпнотичним впливом, до вчинення злочину.

Науковцями в галузі кримінального права дана проблема не вивчалася. Застосування гіпнозу у кримінальних цілях становить досить серйозну загрозу особистій безпеці громадян, їх правам і свободам та законним інтересам.

Але є країни, які активно застосовують гіпноз для здобуття доказів у кримінальних провадженнях. Наприклад, в США правової основи для використання гіпнозу в криміналістиці теж немає. Відповідальність за використання цього методу при допитах покладена на органи прокуратури і суддів. Але кожен сеанс слідчого гіпнозу повинен бути відповідним чином запротокольований. Необхідність в цьому викликається ще й тією обставиною, що допитуваний нерідко буває стурбований можливістю невірною трактування його свідчень під гіпнозом; наявність ж магнітофонних записів допиту або протоколів дозволяє уникнути можливих ускладнень. У всіх штатах питання, щодо застосування гіпнозу, вирішують самі слідчі, незважаючи на те що вони нерідко стикаються з емоційно негативною реакцією допитуваних щодо застосування гіпнозу.

Чому ж наша країна не може взяти досвід закордонних сусідів?

В Україні визначення «гіпноз» використовується в таких законодавчих актах як Основи законодавства України про охорону здоров'я та Законі України «Про рекламу», щодо заборони використання у ЗМІ гіпнотичних прийомів.

В даний час у нашій країні відбувається активний процес вдосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства. Проте норми, що регламентують використання технічних засобів і фахівців при розкритті злочинів, поки принципових змін в КПК не зазнали. Процедура участі спеціаліста при провадженні слідчих дій викладена у КПК, яка не надає правових можливостей використання гіпнозу в кримінально-процесуальній діяльності при розслідуванні злочину.

При цьому гіпнотичний вплив на підозрюваного в будь-якій формі вважається абсолютно неприпустимими.

Таким чином, нашій державі треба подивитись на можливості застосування гіпнозу при розкритті злочинів. Так як інші західні країни часто застосовують гіпноз і ця дія повністю себе виправдує.

Олійник Юрій Ярославич,
ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини НАВС

***КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБСТАНОВКИ
ВЧИНЕННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ
АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА***

Специфічним елементом криміналістичної характеристики злочину є обстановка вчинення злочину, тобто умови, які визначаються характером та змістом злочинних дій. Під обстановкою вчинення злочину в криміналістичному аспекті розуміється система різного роду взаємодіючих між собою до й у момент злочину об'єктів, явищ і процесів, які характеризують місце, час, природно-кліматичні, виробничі, побутові й інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправної події, психологічні зв'язки між ними й інші чинники об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови й інші обставини вчинення злочину.

Час, місце та обстановка вчинення злочину не менш вагомі компоненти криміналістичної характеристики, незважаючи на їх значну варіативність, знання типових показників не просто створює можливості розкриття і розслідування, але й цілком реального попередження злочину певної категорії шляхом впровадження механізмів мінімізації негативних обставин (наприклад, збільшення освітлення певних ділянок місцевості у вечірній та нічний час, посилене патрулювання у певному місці, встановлення превентивних охоронних технічних засобів), підвищення уваги потерпілого під час перебування у певній обстановці, в певний час.

Обстановка як елемент криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, становить збірне поняття, яке включає в себе: час вчинення злочину; місце вчинення злочину; місце приховання викрадених об'єктів житлово-комунального господарства. Тому для криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства важливого значення набувають відомості про час, місце вчинення злочину, місце приховання викрадених об'єктів житлово-комунального господарства, а тому вони підлягають обов'язковому дослідженню, встановленню закономірних зв'язків між ними. У подальшому це дозволить вже на початковому етапі розслідування правильно обґрунтувати версії, визначати напрями їх перевірки.

Таким чином, встановлення часу вчинення злочину має важливе криміналістичне значення. Час впливає на всі етапи виникнення, існування та використання доказової інформації. Урахування впливу часового чинника в процесі розслідування дозволяє: а) визначити час

події злочину; б) встановити часові зв'язки між фактами; в) з'ясувати черговість подій, дій або фактів; г) обчислити тривалість різних подій та ін.

Так, з аналізу матеріалів слідчої практики, можна зробити висновок, що за порою року, цей злочин вчиняється влітку – 25 %, взимку – 38 %, а – навесні і восени приблизно однаково – 21 % та 19 %. Найбільше небезпечним для таких злочинів часом доби є нічний (з 0 до 06 год.) – 49 % та ранній (з 6 до 12 год.) – 25 %, вечірній (з 18 до 24 год.) – 19 %. Найменше таких злочинів вчиняється в денний час (з 12 до 18 год.) – 7 %. Отже, більшість злочинів вчиняються саме взимку в нічний час доби, чому сприяє розгалужена система місць проведення відпочинку та культури, які працюють цілодобово або в нічному режимі, а також тривалий час роботи громадського транспорту у містах з великою кількістю населення.

Важливим є місце вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики. Місцем учинення злочину можуть бути квартира, будинок, вулиця, місце розпиття спиртних напоїв, безлюдне місце, поле та ін. Важливе значення мають і ті місця, де здійснювалося підготування до вчинення злочину чи залишені сліди, пов'язані зі злочинною подією, або приховані їх ознаки. При розслідуванні багатьох злочинів слід враховувати: а) місце, де відбувалися підготовчі дії до вчинення злочину; б) місце безпосереднього вчинення злочину; в) місце, де залишені сліди (у широкому розумінні) злочинного посягання; г) місце приховування слідів злочину, збраряд і засобів його вчинення, предмета злочинного посягання.

Так, місця заподіяння умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства розподілялися наступним чином. Даний злочин є характерним для міст, де їх вчинено 89 %, а в сільській місцевості 11 %. Зокрема, злочин вчинявся в житлових приміщеннях (в жилих будинках – 26 %; в кімнатах гуртожитку – 19 %), а в приміщеннях загального користування – 55 %. За місцем роботи і навчання вчинялося – 23 % злочинів; в громадських місцях – 11 %; на вулицях – 21 %; у скверах і парках – 4 %; в зонах відпочинку – 4 %; на прибудинковій території – 38 %.

Загальною особливістю місця вчинення злочинів є вільний доступ. Це позначається на умовах та обставинці скоєння злочину, а саме – відсутність огороження та охорони об'єктів ЖКГ.

В умовах міста найбільш поширеним є пошкодження внутрішнього інженерно-будівельне обладнання житлових будинків, гуртожитків, багатопверхових будинків. У сільській місцевості протизаконні дії вчиняються переважно відносно зовнішнього інженерно-будівельного обладнання комунальних (розподільчих) мереж. Вказане пояснюється тим, що такі об'єкти, як правило, за одних обставин розташовуються поблизу присадибної ділянки або будинку винної особи, що дає можливість вчинити злочин за короткий

проміжок часу. За інших обставин житлово-комунальні об'єкти знаходяться за межами сільського населеного пункту, що забезпечує злочинцю неочевидний характер злочинної діяльності.

Дослідження місць приховання викрадених об'єктів житлово-комунального господарства за критерієм знаходження стосовно помешкання злочинця показало, що у 64 % випадків предмет посягання використовувався у домашньому господарстві або знаходився у безпосередній близькості до місця проживання чи роботи особи; у 21 % – у межах адміністративного району; в 14 % – в іншому адміністративному районі населеного пункту; в 1 % – за межами населеного пункту.

Джей Світлана Миколаївна,

курсант магістратури навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів НАВС **Волошин О.Г.**

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ФОТОГРАФІЇ

Серед багатьох дивовижних винаходів, розроблених в ХІХ столітті, далеко не останнє місце займає фотографія – мистецтво, що дозволило робити миттєве зображення будь-якого предмета або ландшафту. Над винайденням фотографії, в її сучасному розумінні, протягом декількох століть працювало безліч вчених, було проведено велику кількість експериментів, втрачено здоров'я винахідників та фотографів-першопрохідців, які працювали зі шкідливими парами ртуті, але завдяки наполегливій роботі таких великих винахідників, як Фабриціус, Шульц, Веджвуд, Ньєпс, Кардан, Дагер, Тальбот, Арчер та багатьох інших ми зараз, у ХХІ столітті маємо унікальний інструмент для фіксації та передачі майбутнім поколінням унікальних подій та явищ, свідками яких ми є зараз. Це дивовижна краса природних явищ, історичні моменти політичних подій, портрети відомих людей та ін.

Звичайно, нам, людям ХХІ століття, пощастило більше, ніж суспільству ХІХ століття, яке витрачало по 2 години на лежучому сонці в нерухомій позі для того, щоб зробити знімок. Але й зараз ми є свідками революційного прориву в сучасній фотографії, коли повсюди починають застосовуватися електронні технології та електронна фотографія, тим самим відтісняючи аналогову фотографію на 2-й план.

Перші серйозні успіхи в розвитку загальної фотографії, зокрема, коли остаточно склалися основні принципи і технічні прийоми фотографії, збіглися у часі з першими спробами використання її в

криміналістиці. Фотографія була одним з перших методів, широко і органічно сприйнятих криміналістикою і творчо пристосованих до специфічних умов дослідження речових доказів. Можна з упевненістю сказати, що поява фотографії послужила своєрідним поштовхом для розвитку науки криміналістики в цілому.

Питання застосування цифрової фотографії при розслідуванні кримінальних правопорушень останнім часом не тільки постійно перебувають у полі зору вчених-криміналістів і практиків, а й творчо вдосконалюються ними в напрямках правового застосування науково-технічних засобів і процесуального оформлення результатів фотографування.

Для нас є цікавим питання дослідження електронної фотографії на факт підробки, оскільки ця технологія досить нова і ще немає ефективних методик та методів дослідження фотозображень на факт підробки.

Сучасний розвиток комп'ютерних технологій і програмного забезпечення не тільки допомагає вирішити складні завдання людської діяльності, а й має низку негативних застосувань, зокрема, створює можливість для електронного монтажу фотозображень. На сьогоднішній день, особи, які мають елементарні навички роботи з комп'ютерними технологіями і вміло користуються програмним забезпеченням (наприклад, «Photoshop») можуть без будь-яких труднощів в домашніх умовах здійснити монтаж фотозображення на високому рівні. Гірше за все, що ці вміння особи можуть бути використані особою в кримінальних цілях. А отже, перед правоохоронними органами, а саме експертними підрозділами постало завдання, щодо виявлення факту підробки фотозображень та розробки нових методик та методів їх дослідження.

СЕКЦІЯ 8:
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Удовиченко Валентин Юрійович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу НАВС **Письменний Д.П.**

**ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ:
ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ**

На сучасному етапі розвитку суспільства вельми актуальними для розгляду науковцями виступають питання, що пов'язані з засадами кримінального провадження. Девальвація моральних цінностей та загальний занепад традицій, що продовжує тривати останнім часом, вимагає чіткого розуміння ключових засад в діяльності осіб, які здійснюють кримінальні процесуальні функції. Нове кримінальне процесуальне законодавство виступає за посилення керівної ролі загальних засад кримінального провадження, про що свідчить окрема глава 2 «Засади кримінального провадження», яка містить 22 засади, деякі з них є абсолютними новелами, наприклад, засада розумності строку, безпосередності дослідження доказів, речей та документів.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела «засада – основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь. Вихідне, головне положення, принцип».

У науці досі не вироблено єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «засада кримінального процесу».

Глава 2 «Засади кримінального провадження» Кримінального процесуального кодексу містить 22 загальні засади, але визначення поняття «засада» відсутнє.

Засади кримінального судочинства – це стрижні, на яких повинні монтуватися всі інші правила кримінального процесу і їх повинно бути стільки, скільки того вимагають умови життя суспільства. До того ж система цих засад – це не результат суб'єктивного розсуду, а цілком об'єктивна якість права, яка відзеркалює моральні засади. В тому і полягає аксіологічне значення засад кримінального провадження.

Відповідно до цього, принципи кримінального процесу можна було б визначити як морально-правові. В такому випадку законодавець підкреслив би керівну роль моралі в нормах права. Але треба завжди пам'ятати, що норми, яку б назву вони не мали, не замінять людині совість.

Будь-яка моральна норма має свою сферу застосування, за межами якої вона стає нісенітницею. Приборкана догмою свідомість може іноді привести до надзвичайно тяжких наслідків. Виконанням обов'язку можна виправдати жадливі злочини проти людства. Абсолютний та безумовний обов'язок, що прийняв обличчя безособового закону, загрожує фанатизмом і тоталітаризмом. Тому закон, зокрема, кримінально-процесуальний повинен бути зорієнтований на моральну свідомість кожної людини і громадянина, бути правовим. Оскільки право створюється суспільством, а закон – державою. На нашу думку, серед засад кримінального провадження варто виділити ще одну – засаду моральності.

Розглядаючи окремі новели кримінального процесуального законодавства, варто зауважити на тому, що принципу рівності сторін суперечило додаткове розслідування за КПК України в редакції 1960 року, оскільки за таких умов стороні обвинувачення надавалася повторна можливість довести вину. Повернення справи на додаткове розслідування було яскравим прикладом порушення прав людини у захисті своїх прав. Звісно, відмова від додаткового розслідування є позитивним кроком суб'єкта законодавчої ініціативи, оскільки додаткове розслідування зачіпає дискусійні питання, що пов'язані з презумпцією невинуватості та швидкістю кримінального процесу.

На наш погляд, із завдання швидкості розслідування і судового розгляду виходить засада розумності строків. Дане завдання і така засада не можуть розглядатися окремо.

Цікавою новелою є те, що з метою скорочення строків кримінального провадження в суді вперше в законі врегульовано спрощене провадження щодо кримінальних проступків та кримінальне провадження на підставі угод. Такими є: 1) угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим); 2) угоди між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості.

Якщо проаналізувати положення глави 35 КПК України, то можна зробити висновок, що угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) може мати місце в тяжких злочинах, якщо внаслідок злочину шкода була завдана лише державним і суспільним інтересам. На нашу думку, дана норма потребує доопрацювання. Вважаємо, що по тяжким злочинам є неприпустимим застосування угоди про визнання винуватості, незалежно від того, проти кого вони були вчинені і які наслідки при цьому настали.

Новелою нового кримінального законодавства є те, що в кримінальному процесі відсутня стадія порушення кримінальної справи. Відомо, що справа могла бути порушена або відносно факту, або щодо особи. Якщо кримінальна справа була порушена щодо особи, то це протирічило засаді презумпції невинуватості, адже «презумпція

невинуватості» означає «припущення ймовірної невинуватості особи». Так, виникало запитання про те, що в постанові про порушення кримінальної справи чітко зазначалась фабула з П.І.Б. особи-правопорушника, але при цьому проголошувалась дія принципу презумпції невинуватості. Як можна припускати особу невинуватою у скоєнні правопорушення і водночас стверджувати, що злочин скоїла саме вона і за таких умов. В КПК України в редакції 1960 року дане питання не було вирішено, воно містило протиріччя та подвійні стандарти. На даний час протиріччя усунуто разом з анулюванням стадії порушення кримінальної справи.

Порівняно з попереднім чинним законодавством дія принципу публічності суттєво зросла. Так, відповідно до положень ст.477 КПК України кількість правопорушень, що відносяться до справ приватного обвинувачення значно поширено. Але за новим КПК України має значення не лише кваліфікація правопорушення, але і суб'єкт, який його вчинив. Так, викликає певні застереження таке положення. В п.2 ч.1 ст.477 КПК України серед інших складів правопорушень зазначено, що лише за заявою потерпілої особи може бути розпочате досудове розслідування кримінального правопорушення, що передбачене ч.2 ст.122 КК України (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), а також ч.2 ст.152 КК України (згвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 КК України), якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого. Потенційно маються на увазі відносини між чоловіком і дружиною в якості потерпілої. На нашу думку, така новела є неприпустимою, оскільки породжуватиме насильство в сім'ї. За новим КПК України відповідно до ст.469 за таким правопорушенням можна укласти угоду про примирення за ініціативою сторін до видалення суду в нарадчу кімнату. Зазвичай, ми розуміємо, що угоди будуть неодмінно укладатися так би мовити за згодою сторін, але, насправді, чи це буде згода? Видається, примус, а не згода. Зрозуміло, потерпіла особа після скоєння правопорушення і розпочатого розслідування буде піддаватися ще й психологічному натиску про те, що подала заяву щодо чоловіка. Така потерпіла буде змушена вимагати примирення, оскільки закон це дозволятиме робити, але при цьому це не буде її власною точкою зору.

Безкарність зазвичай породжує повторюваність. Норма веде до того, що наступного разу, коли щодо потерпілої буде скоєно знову те ж саме правопорушення, то, припускаючи неможливість законно захиститися від правопорушника-чоловіка, розуміючи пасивність держави, потерпіла буде вимушена давати неправдиві показання щодо характеру нанесення тілесних ушкоджень (наприклад, буде стверджувати, що впала з дробини). Держава просто буде мати латентні правопорушення. Насильство буде мати завуальований

характер. Воно буде мати місце в суспільстві, а суспільство не буде мати навіть статистики цього явища. Отже, така норма є неприпустимою.

Біловол Діана Олександрівна,

слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання НАВС

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України є однією із умов членства України в Раді Європи. Це зобов'язання Україна виконала 13 квітня 2012 року, коли кодекс було прийнято Верховною Радою України. 19 листопада 2012 року КПК вступив у дію. У КПК кримінальний процес виписаний у якісно новій формі, порівняно з тим процесом, який мав місце за попереднім КПК.

Новий КПК став «революційним» у багатьох процесуальних нюансах. У ньому знайшли відображення положення, раніше не відомі кримінально-процесуальному законодавству України. У новому КПК вдалося у значній мірі усунути прогалини та недоліки регулювання, які мали місце у КПК 1960 року. У зв'язку із зазначеним актуальним стає питання ефективності вдосконалення кримінально-процесуального законодавства шляхом прийняття нового КПК України та реформування вже існуючої системи правоохоронних органів.

Окремі аспекти введення в дію нового КПК України, а також його детальне вивчення та аналіз розглядалися у роботах О. В. Баганця, С. В. Ківалова, В. Д. Швеця, Л. Д. Удалової, О. П. Примаченка, А. Д. Стоянова, В. А. Бондика, В. М. Олейника, А. А. Павлишина, Г. М. Карпюка, М. В. Мельника, В. І. Фаринника та ін. Разом із тим, недостатньо дослідженими залишаються питання визначення позитивних та негативних моментів прийняття нового КПК України, реформування системи правоохоронних органів і самої системи кримінального провадження, та багато інших питань, що потребують подальшого вивчення та розвитку.

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України породило численні його оцінки з боку юристів, політиків, експертів, представників іноземних держав та міжнародних організацій. Це зрозуміло, оскільки такий законодавчий акт за своїм визначенням є епохальним законом, здатним істотно вплинути як на стан правової системи, так і на розвиток України загалом. Спектр оцінок КПК є надзвичайно широким – від повного його схвалення до повного неприйняття КПК.

Однією з найбільш революційних новел нового КПК України є введення слідчого судді. Після цього нововведення суд набуває першорядного значення, і цілком природно, що слідчий суддя стає однією з ключових фігур у кримінальному процесі, а особливо на стадії досудового розслідування. Прогресивність цього інституту виступає у тому, що відтепер усі слідчі дії, пов'язані з обмеженням прав і свобод громадян, контролюватимуться слідчим суддею. Раніше слідчий виносив постанови про проведення тих же обшуків, виїмок, про накладення арешту на кореспонденцію та ін., і ці дії не передбачали процедури оскарження та захисту від зловживань. Після прийняття нового кодексу подібні питання вирішуватимуться у судовому засіданні – за присутності всіх сторін. Особи, відповідно до яких проводитимуться ці дії, отримали право оскаржити їх. Для простого громадянина головний плюс – це відкритість, публічність процедури. Але ж на думку суддів, проблема може виникнути на етапі реалізації цієї новели. Одного слідчого судді для одного районного суду буде явно недостатньо, тому необхідно, щоб у кожному районі працювало кілька таких суддів, але кошти на це навряд чи знайдуться.

У новому КПК України істотно розширені права сторони захисту. Наприклад, відтепер адвокат зможе збирати докази й подавати їх до суду нарівні з прокурором. Позитивом цього нововведення є те, що держава, розчистивши від конкурентів поле для професійних адвокатів, отримує реальну змогу забезпечувати надання безкоштовного захисту в передбачених законом випадках, робити опосередкований вплив на якість надаваних послуг, чистоту адвокатських рядів. Свій привілей захисник отримує в комплекті з зобов'язаннями та відповідальністю на відміну від того, що робиться зараз. Тепер треба відмітити негативні моменти цієї новинки. По-перше, це відчутне зростання і так на цей момент не дешевих адвокатських послуг. Очевидно, що внаслідок цього багато людей, які потребуватимуть правової допомоги, не зможуть її отримати. Це також вказує на те, що значне число осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, будуть позбавлені можливості частіше бачитися з рідними, які раніше могли виступати як захисники, хоча і були такими. А також не треба ігнорувати той факт, існує рішення Конституційного Суду України від 16.11.2000 року № 13-рп/2000, в якому вказано: захисниками можуть виступати будь-які особи, які мають достатній рівень знань в області права, а також рідні обвинуваченого за його бажанням.

Разом з тим, згідно із новим КПК судові провадження може здійснюватись в режимі відео конференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі, яке знаходиться за межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у випадках: неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження у судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних

причин; необхідності забезпечення безпеки осіб; проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка; потерпілого, за необхідності прийняття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження, наявності інших підстав, визначених судом достатніми. Суд зможе приймати рішення про здійснення дистанційного судового провадження за своєю ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження. Отже, такі слідчі дії як допити та допит одночасно двох осіб (раніше очна ставка) будуть проводити дистанційно через SKYPE.

Діяльність щодо початку провадження досудового розслідування, на нашу думку, є самостійним провадженням в системі досудового провадження, яке розпочинається з моменту отримання інформації про кримінальне правопорушення і триває до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. На підставі аналізу положень закону та відомчих нормативних актів, які регламентують це провадження, цілком правомірним і необхідним є виділення приводів та підстави до початку досудового розслідування, а також окремих особливостей його порядку, який включає в себе прийняття і реєстрації інформації про кримінальне правопорушення. Чітке визначення вказаних моментів, розуміння їх сутності правозастосовником сприятиме належному здійсненню цього провадження.

Як бачимо, новий КПК дав достатньо можливостей особі реалізувати своє право на захист, знівелювавши максимально на законодавчому рівні можливості вчиняти з боку правоохоронних органів чи суду такі дії, які могли б порушити право особи на захист.

Гапон Ксенія Андріївна,

ліцеїст юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва НАВС

Педагогічний керівник: викладач правознавства юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва НАВС **Скрилова Н.Л.**

ПРОБЛЕМАТИКА КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ (ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ)

Основою застосування кримінально-правових та кримінально-процесуальних норм є класифікація злочинів, а виділення окремих видів складів злочинів має важливе значення для пізнання окремих складів злочинів і встановлення їх суттєвих ознак, а в кінцевому результаті — для точної кваліфікації злочину.

У зв'язку з цим, предметом наукової роботи є такі поняття, як: види складів злочинів та значення їх для правильної кваліфікації, оскільки ці проблеми є зараз доволі актуальними не тільки в науковій діяльності в галузі кримінального, але й в юридичній практиці.

Теоретичну базу дослідження становлять роботи сучасних вітчизняних юристів М.Бажанова, П.Матишевського, В.Сташиса, В.Тация, П.Андрушка, П.Берзіна, М.Мельника, М.Коржанського, В.Клименка, В.Навроцького, Ю.Дьоміна, І.Хохлової, О.Шем'якова, Є.Стрельцова та інших.

Тільки законодавець у нормах закону за допомогою закріплення відповідних об'єктивних і суб'єктивних ознак визначає, які з вчинених суспільно небезпечних діянь є злочинами. Склад злочину - це реально існуюча система ознак, а не плід людської фантазії або просто вигадка. А якщо це об'єктивна реальність, то її можна пізнати і використати в практичній діяльності.

У науці кримінального права вчення про склад посідає особливе місце. Це пояснюється як його значущістю для вирішення питань про злочинність або не злочинність діяння, правильної кваліфікації вчиненого і точного застосування закону, так і тим, що в рамках самого вчення про склад вивчаються і розвиваються всі основні інститути кримінального права.

Кваліфікація злочину – це встановлення відповідності ознак конкретного скоєного діяння ознакам складу злочину, передбаченим кримінальним законом. Необхідними умовами правильної кваліфікації є точне і достовірне встановлення всіх фактичних обставин скоєного суспільно небезпечного діяння та глибоке знання чинного кримінального законодавства. Кваліфікація злочину дає змогу точно застосувати закон.

Особливе значення тут мають постанови Пленуму Верховного Суду України з окремих категорій справ. У них містяться рекомендації щодо кваліфікації відповідних злочинів, які використовуються судами у разі застосування кримінального закону.

Склад злочину являє собою законодавчу модель кваліфікації злочину. Кваліфікуючи злочин, ми встановлюємо відповідність вчиненого особою суспільно небезпечного діяння складу, описаному в законі. У цьому виявляється сутність кваліфікації.

Для того щоб класифікувати склади злочинів, на нашу думку, необхідно визначити поняття та елементи складу злочину. Відповідно, до елементів складів злочинів відносяться: суб'єкт; суб'єктивна сторона; об'єкт; об'єктивна сторона.

Усі склади злочинів можна класифікувати за такими підставами: за ступенем суспільної небезпеки: основний, кваліфікований чи особливо кваліфікований та привілейований. За особливостями конструкції їх об'єктивної сторони: матеріальний, формальний та формально-матеріальний. За способом їх описання у кримінальному законі: простий та складний.

Причому правильне встановлення елементів складу та їх ознак є необхідною передумовою правильної кваліфікації вчиненого

суспільно-небезпечного діяння. У відносно простих випадках, за чіткого знання закону досвідчений юрист вже при вивченні кримінальної справи може одразу зробити висновок щодо кваліфікації злочину, не вдаючись навіть до детального зіставлення виявлених обставин з нормою закону.

СЕКЦІЯ 9: ПСИХОЛОГІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Лук'янова Наталія Георгіївна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для міліції громадської безпеки та внутрішніх військ НАВС

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор, професор кафедри юридичної психології НАВС **Медведєв В.С.**

ВІЗУАЛЬНА ПСИХОДІАГНОСТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Візуальна психодіагностика досліджує всі зовнішні виявлення вигляду і поведінки людини з метою вивчення її особистісного змісту. Візуальна психодіагностика (термін введено українським психологом Г.В. Щекіним у 1989 р.) є суто прикладним знанням, яке особливо потрібне спеціалістам, що працюють з людьми, для діагностики їх особистісних, індивідуально-типових і професійно важливих якостей.

Візуальна психодіагностика використовується для того, аби розпізнати індивідуально-психологічні особливості особистості за мімікою, пантомімікою, фізіологічними реакціями, що супроводжують емоції судинними, дихальними, секреторними змінами; за особливостями будови тіла. Візуальна психодіагностика досліджує всі зовнішні виявлення вигляду і поведінки людини з метою вивчення її особистісного змісту.

Цей метод може використовуватись для визначення індивідуально-типологічних особливостей людини (тобто ознак особистості, які є відносно сталими протягом великого проміжку часу для конкретної особистості і які виявляються в темпераменті, характері та здібностях, у пізнавальній, емоційній, вольовій діяльності, потребах та інших процесах), так і для визначення станів особистості (психічний стан людини являє собою цілісну характеристику її психічної діяльності за певний період, що відображає складну структуру взаємозв'язків з вище- і нижче розташованими рівнями системи психічної регуляції, утворену процесами самоуправління і саморегуляції: швидкоплинні емоції, наміри, настрої людини, що не є статичними ознаками особистості, але притаманні їй в певний проміжок часу).

Візуальна психодіагностика використовується як метод експрес-діагностики. Через це даний метод є зручним та ефективним у використанні діяльності ОВС оскільки переважна більшість завдань стосуються контактів з іншими особами, при яких використання

візуальної психодіагностики значно підвищує ефективність спілкування та збільшує шанси на успішне виконання поставленого завдання.

Для зручного використання методів візуальної психодіагностики визначення динамічних і статичних властивостей особистості, було створено перелік основних індивідуально-типологічних рис людини (впевненість-невпевненість; нервозність-врівноваженість; потреба в самоствердженні, демонстративність), а також основних емоційних (комфорт-дискомфорт (спокій-нервування); агресія-доброзичливість; домінування-підкорення) та підбрано для них візуальні прояви поведінки.

Однією з основних особливостей та відмінностей процесу візуальної психодіагностики індивідуально-типологічних рис особистості полягає в тому, що в процесі аналізу необхідно сприймати які саме зовнішні прояви є сталими характеристиками (одяг, хода, постава) і вміти відокремлювати їх від мінливих (одяг, підібраний для офіційної зустрічі, шаркаючи хода при пригніченому настрої, сутула спина при сидінні за столом при роботі з комп'ютером тощо).

За умови відсутності достатньої кількості часу для проведення якісної візуальної психодіагностики, при інтерпретації зовнішніх ознак слід враховувати, що деякі з них можуть бути проявом психічного стану, що відповідає ситуації, а не відображенням сталих властивостей.

Похибка помилкового сприйняття та інтерпретації певної ознаки як сталої зумовлена відсутністю достатньої кількості часу для спостереження за тим, наскільки сталою є ознака, або спостереження за людиною в незвичних, особливих або стресових умовах (переживання сильних емоцій, незвичне соціальне середовище, екстремальні ситуації).

Для зменшення ризику помилки у процесі візуальної психодіагностики слід робити висновки про наявність певної психологічної властивості при оцінці кількох ознак одночасно, що вказують на неї. Це важливе правило здійснення якісного аналізу для визначення динамічних так і статичних властивостей особистості.

Виходячи із специфіки оперативно-службової діяльності працівників ОВС, методи візуальної психодіагностики доцільно використовувати з метою прогнозування подальшої поведінки суб'єктів правоохоронної діяльності, встановлення контакту з ними; вибору правильної стратегії поведінки працівниками міліції стосовно конкретної особистості виходячи із її індивідуально-типологічних властивостей та психічного стану. Використання методів візуальної психодіагностики в оперативно-службовій діяльності працівників ОВС сприяє підвищенню ефективності виконуваним завдань працівниками оперативних підрозділів.

Метою емпіричного дослідження було визначення рівня невербальної перцепції працівників ОВС та визначення факторів, які впливають на його формування.

В ході роботи було визначено перелік сталих та динамічних характеристик особистості та їх візуальних проявів, цю інформацію систематизовано та оформлено у вигляді таблиці для зручного використання. На основі цих даних нами було створено діагностичну тестову методику (Методика діагностики невербальної перцепції), мета проведення якої є визначення рівня чутливості невербальної перцепції, як однієї зі складових успішності перебігу комунікативного процесу.

Відповідно до завдання дослідження - емпірично дослідити рівень невербальної перцепції працівників ОВС, методику було проведено на певних категоріях громадян, які не мають відношення до служби в міліцейських підрозділах, співробітниках ОВС та курсантах відомчого вищого навчального закладу. Паралельно з цим відбувалось дослідження норми для даного тесту. Також, було проведено методику Р. Кеттела з метою визначення особистісних рис, які впливають на рівень невербальної перцепції.

Після проведення цих методик було проведено корелятивний аналіз отриманих даних для визначення індивідуально-психологічних властивостей працівників, розвиток яких сприяє підвищенню рівня чутливості до сприйняття невербальних комунікативних сигналів співрозмовника.

Результати дослідження показали, що найкращий рівень чутливості до невербальних проявів комунікативного змісту мають курсанти факультету внутрішніх військ за напрямом підготовки «Психологія»; другими за рівнем невербальної перцепції за результатами дослідження стали цивільні особи; третіми - курсанти другого курсу НАВС; найнижчі результати мають правоохоронці практичного підрозділу.

За допомогою статистичних методів нами було проаналізовано особистісні риси, які впливають на формування високого рівня невербальної перцепції, виявлено такі значущі зв'язки між методикою діагностики невербальної перцепції та шкалами методики Р. Кеттела: фактор І (чутливість, вразливість, багатство емоційних переживань, схильність до романтизму, художнє сприйняття світу, розвинені естетичні інтереси, артистичність); фактор А (товариськість, відкритість, природність, невимушеність, готовність до співпраці, пристосованість, увага до людей, готовність до спільної роботи); фактор N (вишуканість, вміння вести себе в суспільстві, у спілкуванні дипломатичність, емоційна витриманість, проникливість, обережність, хитрість, естетична витонченість).

Мороз Христина Ігорівна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент, професор
кафедри психології та педагогіки навчально-наукового інституту права
та психології НАВС **Бойко-Бузиль Ю.Ю.**

ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Поняття «ризик» є міждисциплінарним та використовується у багатьох суспільних та природничих науках. Кожна з них має свій предмет, свою направленість в дослідженні ризику та виробляє для цього власні методи. Існує багато дослідників проблеми ризику, серед яких: Абрамчук В.А., Абрамова І.Г., Балабанов І.Т., Г.Брейквелл., Грінберг М.С., Зубков В.І., Корнілова Т.В., Петровський В.А. Хабібуллін Е.Р та ін. Теорія ризиків – ризикологія – розглядається як частина кризології – науки про кризи, яку досліджували Альгін А.П., Буянов В.П., Глущенко В.В., Яницький та багато ін. Робляться спроби створити нову філософську течію – ризикософію, в рамках якої розглядається питання ризикової культури. Ризикософію визначають як систему знань та сукупність відношень, які ґрунтуються на філософському підході до ризику, та які дозволяють приймати найбільш мудрі та оптимальні рішення, що обтяжені різними видами ризиків. Ризикова культура – це сукупність наших уявлень, поглядів та переконань, цінностей, звичок, традицій та звичаїв у відношенні знань та практичних навичок управління ризиками.

У побутовому сенсі слово «ризик» визначається як: здатність йти на авантюри; бажання відчутти викид адреналіну; ситуація невизначеності; частіше за все – як дія, результат якої невідомий або в основі якої лежить необґрунтована надія на успіх. В «Психологічному словнику» ризик визначається як дія, направлена на привабливу ціль, досягнення якої пов'язано з елементом небезпеки, загрозою втрати, невдачі.

Льїн Є.П. розглядає ризик як активність людини в ситуації невизначеності. Ситуація невизначеності примушує людину робити прогноз щодо вірогідності успіху чи невдачі. Тому в даному контексті ми можемо розглядати ризик як ситуативну характеристику діяльності, яка полягає у невизначеності її результату та можливих неблагоприятних наслідках у випадку невдачі. Ризик як психологічний феномен має структурний характер та включає в себе ситуацію ризику; оцінку ризику; ступінь її усвідомленості суб'єктами ризику; фактори ризику; ситуацію вибору; межі ризику та зону ризику.

Мета нашого дослідження полягала у визначенні особливостей схильності до ризику у майбутніх юристів. Дослідною роботою було охоплено 30 магістрів навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, які навчаються за спеціальністю «Правознавство». Відповідно, для розв'язання поставленого завдання використовувались стандартизовані психологічні методики, а саме: методика «Схильність до ризику» А.Г. Шмельова, методика «Вимірювання раціональності», методика «Потреба в пошуку відчуттів», опитувальник «Рівень імпульсивності» В.О. Лосенкова.

Отримані дані засвідчують, що серед усіх респондентів 59% мають високий рівень, 41% – середній рівень схильності до ризику, разом з тим у жодного досліджуваного не було виявлено низького рівня схильності до ризику. Серед показників раціональності, високі значення отримали обережність при прийнятті рішень (93%), незалежність від зовнішніх обставин (92%), прагматичність (100%), цілеспрямованість (100%), самостійність у прийнятті рішень (92%). Стосовно рівня потреби в пошуку відчуттів, 34% респондентів мають високий рівень, 56% – середній і 10% – низький рівень досліджуваного явища.

З метою повного аналізу, ми здійснили внутрішню групову кореляцію та отримали наступні результати. Обережність при прийнятті рішень при $p < 0,001$ має пряму кореляцію з залежністю при прийнятті рішень ($r = 0,48$) та з нестійкістю намірів ($r = 0,63$). Прагматичність при $p < 0,05$ прямо корелює з наполегливістю у здійсненні рішень ($r = 0,34$). Рішучість при $p < 0,01$ має прямий зв'язок з мрійливістю ($r = 0,35$) та з незалежністю від зовнішніх обставин ($r = 0,35$); при $p < 0,001$ прямий зв'язок з прагненням до прогнозування майбутнього ($r = 0,52$). Нестійкість наміру при $p < 0,001$ прямо корелює з цілеспрямованістю ($r = 0,37$).

Разом з тим, були виявлені обернені зв'язки, зокрема потреба в пошуку відчуттів при $p < 0,01$ обернено корелює з залежністю при прийнятті рішень ($r = -0,38$). Нерішучість при $p < 0,001$ обернено корелює з незалежністю від зовнішніх обставин ($r = -0,44$). Залежність при прийнятті рішень при $p < 0,01$ обернено корелює з наполегливістю у прийнятті рішень ($r = -0,43$). Прагматичність при $p < 0,05$ має обернену кореляцію з прагненням до прогнозування майбутнього ($r = -0,3$). Наполегливість у прийнятті рішень при $p < 0,01$ обернено корелює з прагненням до прогнозування майбутнього ($r = -0,36$). Імпульсивність у прийнятті рішень при $p < 0,001$ обернено корелює з самостійністю у прийнятті рішень ($r = -0,49$). Самостійність у прийнятті рішень при $p < 0,05$ має обернену кореляцію з цілеспрямованістю ($r = -0,33$).

Відповідно до отриманих даних, майбутні юристи навчально-наукового інституту права та психології, схильні до виправданого ризику, характеризуються раціональністю, незалежність від зовнішніх обставин, прагматичністю, цілеспрямованістю, самостійністю у прийнятті рішень, що є невід'ємною особливістю успішного виконання професійної діяльності.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо розробку та реалізацію програми соціально-психологічного тренінгу схильності до ризику.

**СЕКЦІЯ 10:
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС**

Солоденко Антон Володимирович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС **Шаповал Л.І.**

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
«ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН» В УКРАЇНІ**

Фактичні шлюбні відносини, будучи зумовленими різними чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру, існували задовго до виникнення правового інституту шлюбу. З часів римського класичного права «фактичний шлюб» (конкубат) слугував достатньо надійним засобом захисту прав та інтересів чоловіка та жінки, які бажали проживати разом, але з об'єктивних причин не могли укласти «законний римський» шлюб.

Згідно з положеннями сучасного сімейного законодавства України за особами, які перебувають у «фактичних шлюбних відносинах», визнається низка майнових прав, хоча ні самого поняття «фактичного шлюбу» («фактичних шлюбних відносин»), ні детальної регламентації згаданих прав та відповідних обов'язків ні Сімейний кодекс України, ні інші акти сімейного законодавства не містять, що призводить до виникнення спорів між учасниками цих відносин, а також іншими особами, чий інтереси виявляються порушеними.

З прийняттям СК України фактичні шлюбні відносини стали дуже поширені, оскільки основна перешкода для їх існування — це спільно нажите майно — яке відповідно до ст.74 СК України віднесено законодавцем до спільної сумісної власності, а відносини щодо цього майна отримали однакове регулювання як між особами, які перебувають у шлюбі, так і між чоловіком та жінкою, які спільно проживають без реєстрації шлюбу.

Погоджуючись на «фактичний шлюб», громадяни тим самим допускають певну невизначеність подальших відносин у юридичному розумінні, оскільки їх зміст становлять взаємні права та обов'язки. Останні ж перебувають під захистом закону лише в зареєстрованому шлюбі (частина друга статті 21 Сімейного кодексу України), причому такого захисту вони не позбавляються навіть тоді, коли дружина й чоловік з поважних причин (навчання, робота, лікування, необхідність догляду за батьками, дітьми тощо) не проживають спільно.

Як правило, відносини в незареєстрованому шлюбі будуються виключно на почуттях та усному договорі. Фактичне спільне

проживання не вважається шлюбом, а тривалість «фактичних шлюбних відносин» і характер подружніх зв'язків між їх учасниками (були вони серйозними чи випадковими) не мають правового значення.

У випадку, коли фактичний союз не виправдав сподівань, і мирних шляхів поділу майна не знайдено, учаснику «фактичних шлюбних відносин» потрібно переконати суд насамперед у тому, що це майно є спільним. Для цього необхідно довести не сам факт перебування у «фактичних шлюбних відносинах», а факт придбання даного конкретного майна за кошти або внаслідок трудової участі обох фактичних чоловіка й дружини. Практика показує, що зробити це не завжди просто.

Основні результати досліджень. Відсутність чіткої системи правового регулювання відносин «фактичного шлюбу» виключає єдиний підхід судових органів до вирішення пов'язаних з ним спорів. Так, стаття 74 Сімейного кодексу України хоч і не повною мірою, але все ж таки намагається прирівняти «фактичний шлюб» до зареєстрованого. А вже відсутність штампа в паспорті тепер не рятує ні від сплати аліментів, ні від поділу майна. Інша річ, що перед тим, як взятися за майнові позови, спершу прийдеться довести свої фактичні сімейні відносини у суді. А у випадку з аліментами також і факт батьківства.

Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без укладення шлюбу не є підставою для виникнення в них права на спадкування за законом у першу чергу на підставі ст. 1261 ЦК. Водночас, відповідно до ст. 1264 ЦК «у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини». Отже, у питанні черговості спадкування за законом особи, що перебувають у зареєстрованому шлюбі, і такі, що фактично проживають однією сім'єю, належать до різних черг спадкування – першої та четвертої відповідно. А тому чоловік чи жінка, що проживали спільно однією сім'єю, спадкуватимуть лише за відсутності спадкоємців першої, другої та третьої черг.

Таким чином, існуюче на сьогодні співвідношення та регулювання законодавством України відносин спільного проживання чоловіка та жінки поряд із законним шлюбом настановує на прийняття одного із двох кардинально протилежних висновків:

або законодавець законодавчо закріпить існування поряд із законним шлюбом фактичного шлюбу і держава однаково бере під захист осіб, які проживають у шлюбі, і осіб, які проживають спільно однією сім'єю без шлюбу;

або ж все-таки законодавчо буде визнаний лише зареєстрований шлюб, а правовідносини щодо спільного майна чоловіка та жінки, які спільно проживають однією сім'єю, будуть регулюватися лише нормами цивільного законодавства.

Це стане стимулом для зміцнення сімейних відносин, реєстрації шлюбу як підстави створення сім'ї з наслідками, які з цього випливають і отримують свій захист у сімейному законодавстві, а також народження та виховання дітей у повноцінних сім'ях.

Бреус Сергій Михайлович,

студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Плахотнюк Н.В.**

ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН: НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Світове торгове право пройшло значне становлення починаючи ще з давніх часів. Так чи інакше, а у зв'язку з неоднаковим географічним та економічним розвитком між державами постійно існували торговельні відносини. Відмінністю сучасного періоду тільки в тому, що ХХ та ХХІ століття характеризується «правом миру», тобто значним правовим регулювання позамілітарських способів у вирішенні будь-яких конфліктів між країнами, у тому числі і зовнішньоекономічних.

Варто наголосити, що сучасний стан світових торгових зв'язків формує якісно новий етап взаємозв'язків між державами та свого роду стимулює поступовому зникненню політичних кордонів між країнами та формуванню економічних союзів та блоків, як сучасних способів інтеграції

Однак епоха, що настала, характеризується не тільки зростанням взаємозалежності й інтеграції держав світового співтовариства, але й спричиняє істотну трансформацію архітектури глобального мирного співіснування, у тому числі й в торговій сфері, яка склалася в часи біполярної світобудови. Глобалізація, що характеризується цивілізаційним порядком існування суспільства, заснованим на вільному глобальному (трансграничному) русі (циркуляції) головних економічних факторів: товарів, послуг, капіталів і осіб, відкрила перед державами не тільки широкі можливості співробітництва і розвитку, але й «висвітлила» раніше сховані між ними глибинні суперечності й протистояння, що прямо позначаються на системі світових господарських зв'язків.

Тому на сьогодні важливо дослідити сучасний стан торгових відносин між державами та інтеграційними об'єднаннями в період формування нового глобального правопорядку.

Так, становлення Європейського Союзу, як наднаціонального інтеграційного утворення супроводжувався започаткуванням якісно нової моделі торгівельної співпраці з іншими учасниками світового співтовариства. Загальна система преференцій не була започаткована в Європейському Союзі, проте вона була ним ефективно використана для гармонійного економічного розвитку насамперед тих країн, які розвиваються. Цей крок якнайкраще свідчить світову соціальновідповідальну політику даного інтеграційного утворення та є прикладом для багатьох країн з високими економічними показниками розвитку.

Що ж до Митного Союзу Білорусі, Казахстану та Російської Федерації (далі – МС) як інтеграційного об'єднання країн-членів ек-СРСР, то дослідження засвідчує наявність у даної міжнародної організації значних амбіцій щодо зміни головних гравців на торгівельній мапі світу.

Як не дивно це виглядає, проте саме наявність даного суб'єкта торгових відносин сприяє конкуренції у європейському регіоні. Проте виникає питання – чи дійсно МС є організацією трьох рівноправних країн? І чи в найближчому майбутньому МС готовий запроваджувати загальну систему преференцій для країн, що розвиваються? На ці та багато інших питань більшість вчених так і не можуть дати стверджувальну відповідь. Адже дане міждержавне об'єднання за ширмою формально-економічної інтеграції приховує суто державницько-політичні цілі відродження Радянського Союзу.

Поряд з цим, успішність МС на сьогодні оцінити досить складно. Вона може повторити долю численних попередніх спроб інтеграції в рамках СНД, але може й зробити ефективнішим функціонування торговельного блоку СНД, хоча й для меншої кількості учасників. Наразі важливо, аби всі учасники МС мали можливість спільно визначитися з інтеграційними заходами та власне цілями і послідовно втілювали їх у життя.

Не оминає цих процесів і Україна. Ще з кінця ХХ століття наша держава здійснила ривок на шляху до формування своєї національної зовнішньої економічної діяльності. Була прийнята значна кількість нормативно-правових актів. Проте на сьогодні, так і не було досягнуто тих цілей, які закріплені в Конституції України, а саме, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права.

Поряд з цим, розташована на перехресті важливих світових шляхів, Україна здавна була відкритою до торгівлі з багатьма країнами. Кардинальні зміни в політико-економічному устрої на початку 90-х,

процеси демократизації та лібералізації, що нині відбуваються в державі, додали позитивного імпульсу розвитку й цієї сфери.

На нашу думку, Україна повинна стати інтеграційним ядром у торгівельній політиці країн, що розвиваються. Шлях до економічної інтеграції з ЄС або ж з Митним Союзом Росії, Білорусі та Казахстану повинен будуватися насамперед на чітких прагматичних засадах. Проте фактичний стан війни з Російською Федерацією, та її окупацією України, дає підстави стверджувати, що західноєвропейський вектор інтеграції є пріоритетним, життєво необхідним та безальтернативним.

Михальчук Дарія Сергіївна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Лінік Є.П.**

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПISУ У НОТАРІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформаційні технології, бурхливий розвиток яких почався ще 90-ті рр., докорінно змінили життя. Вже сьогодні факти свідчать: більшість обороту інформації та документів тепер ввозяться електронному вигляді, оскільки технологія електронного підпису здатна ще більше розширити можливості електронного документообігу, поширити його за всі сфери суспільної життя, розвитку доступних всім можливостей електронного бізнесу.

У країнах, де законодавчо закріплено поняття електронного підпису, не виходячи з дому або офісу, можливо безпечно і пізніше гарантовано здійснювати будь-які угоди; відстоювати своїх прав органів правопорядку, ведучи листування електронною поштою; декларувати свої доходи – у податкові органи; а такий анахронізм, як щоденні поїздки бухгалтера до банку реалізації платежів, взагалі давно забутий.

Нині важливим як для самих нотаріусів, так і для вчених, які займаються дослідженнями нотаріального процесу є питання про необхідність оптимізації документообігу шляхом використання електронного підпису, модифікації законів України, які присвячені цьому питанню та приведення їх у відповідність нормам міжнародного права.

Питання застосування електронного підпису при нотаріальному посвідченні правочину піднімалися вченими при коментуванні норм Цивільного кодексу у контексті вимог до письмової форми правочину, але такі коментарі досить короткі і в них має місце лише відсилка до Закону України «Про електронний підпис», що є цілком недостатнім на сьогодні. Питанням застосування нотаріусами електронного підпису в

Україні присвячувалися роботи українських вчених, зокрема, Фурси С.Я., Волкова А., іноземних – Козьє Д., Красикової Г.В. та ін.

Електронний документообіг (обіг електронних документів) — сукупність процесів створення, оброблення, правлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Інструментом, що дозволяє створити правові основи для електронного документообігу (в тому числі в мережі Інтернет) є електронний цифровий підпис.

В Україні відносини, які виникають при використанні електронного цифрового підпису нотаріусами, регулюються законами України «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг». До прийняття нового «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» (надалі – Порядок) у «Інструкції про вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» (надалі - Інструкція) до виключення п.18 із глави II Інструкції), передбачалося, що застосування ЕЦП на правочинах здійснюється нотаріусом лише за наявності технічних можливостей роботи з електронними документами та на підставі попередньої письмової згоди підписувача щодо використання електронного варіанту підпису. Так, в Інструкції вказувалося, що у заяві повинен бути перелік правочинів, хоча не уточнюється яких саме. Також прописувалося, що у разі застосування ЕП нотаріус спочатку повинен був встановити особу підписувача і перевірити його дієздатність, крім того обсяг правоздатності юридичної особи та повноважень її представника. Нині дане положення у Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України відсутнє, хоча у п. 1 глави 9 Порядку йдеться про те, що заяви можуть викладатися у електронній формі. Крім того п. 8 гл. 7 Порядку передбачається, що нотаріус може засвідчувати справжність електронного цифрового підпису за наявності технічних можливостей роботи з електронними документами.

В українську нотаріальну практику вже включено електронні документи та підпис, зокрема, про електронні заяви йдеться у п.1 глави 9 Порядку. У той же час, у Порядку має місце лаконічне формулювання, згідно якого нотаріус засвідчує справжність електронного підпису на документах лише за наявності технічних можливостей роботи з електронними документами і робить це за правилами, передбаченими чинним законодавством (п.8 гл. 9 Порядку). Тобто порядок, який мав би встановлювати і конкретизувати повноваження нотаріусів та процедуру їх діяльності, відсилає до іншого і не спеціалізованого законодавства. Однак, дана відсилка некоректна, і тому, що у ч.4 ст. 4 Закону України «Про електронно-цифровий підпис» буквально йдеться: «Нотаріальні дії із засвідчення справжності електронного цифрового підпису на електронних

документах вчиняються відповідно до порядку, встановленого законом».

Таким чином, нотаріуси мають дотримуватись загальних та спеціальних правил, які регламентують роботу з електронними документами і, зокрема, з електронними підписами. Також, виникає необхідність, у чіткому визначенню порядку використання нотаріусами електронних документів та електронно-цифрового підпису, та відповідно внесення відповідних змін до спеціалізованих нормативно-правових актів, насамперед до «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України».

Орлова Марта Євгенівна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Лозова Т.І.

ЧИ ВИПРАВДАНО СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ?

В Україні в процесі проведення земельної реформи було встановлено мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, однак дія мораторію не поширюється на Державний земельний банк України, що, з одного боку, дає банку одноосібно, монопольно володіти і розпоряджатися стратегічно важливими землями України, а з іншого – всі ті фактори, які ставляться за мету: ефективне управління землями державної власності, консолідація земель, розвиток сільських територій тощо.

Загалом, концепція Державного земельного банку складається з двох частин. Перша – ефективне управління землями державної власності, консолідація земель, розвиток сільських територій. Друга – фінансово-кредитна установа, метою якої є розвиток малого і середнього бізнесу на селі за рахунок дешевих кредитів. У зв'язку зі створення банку внесено зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та Земельного кодексу України.

Створення такої структури не є нововведенням. Державний Земельний банк функціонував на території України за часів Гетьманату (1918). Павло Скоропадський у своїй «Грамоті до всього українського народу» одразу ж проголосив, що основою його аграрної політики буде створення великого шару середніх хліборобів-власників, які б отримали свою частку землі через парцеляцію і від розпродажу великих маєтків. Для можливості виконання цього завдання банку було надано право проводити такі операції: видачу довгострокових позичок на купівлю землі, видачу позичок під заставу землі, купувати землі за

рахунок банку, парцелювати їх і продавати, видавати позички під заставу землі на корінну меліорацію.

Якщо звернутися до досвіду інших країн і, зокрема, в контексті функціонування подібної структури, то аналогії відсутні. Спеціалізовані установи щодо управління землями державної власності були створені в Словаччині, Угорщині, Чехії, Польщі, Литві, Латвії, Данії, Нідерландах, Болгарії. Завдання таких установ, як правило, полягають у забезпеченні приватизації земель, здійсненні управління державними землями, консолідації подрібнених земельних ділянок, забезпеченні сільського розвитку та створенні нових фермерських господарств.

В Угорщині, наприклад, основними цілями Національного земельного фонду є ефективне управління державними земельними ділянками, сприяння використанню сільськогосподарських угідь в контексті екологічного ведення сільськогосподарського виробництва, а також економічної ефективності та рентабельності, підтримка розвитку раціональної структури сімейних фермерських господарств, а також сприяння консолідації земельних ділянок. Крім того, в Угорщині був створений Сільський кредитний гарантійний фонд, який забезпечує гарантіями переважно малі та середні підприємства для отримання середньострокових та довгострокових кредитів тільки через фінансові інститути, які є членами фонду. Для того щоб банк став членом фонду, він повинен відігравати значну роль у фінансуванні агробізнесу Угорщини.

Таким чином, на даний час в Україні існує ряд об'єктивних передумов для запровадження подібної моделі діяльності Державного земельного банку України як державного регулятора на ринку сільськогосподарських земель: переважна частина земель сільськогосподарського призначення розпайована і знаходиться в приватній власності; власники цієї землі залишаються безправними, оскільки жодних інших можливостей, крім передачі своєї землі в оренду в них немає; вартість земельних ділянок точно не визначена; відсутня єдина система державної реєстрації земельних ділянок; відсутній контроль з боку держави за станом ґрунтів; обмежено доступ сільгоспвиробників до кредитних ресурсів тощо.

Проте, існує й протилежна думка з цього приводу, що наголошує скоріше на необхідності ліквідації такої установи: надання банку ексклюзивного права на купівлю аграрних земель; неефективність в управлінні землями у зв'язку з відсутністю відповідного досвіду; залучення бюджетних коштів як основного ресурсу банку.

Таким чином, Україна, намагаючись наслідувати приклад інших країн і розуміючи важливість розвитку аграрного сектора, розпочала процес створення спеціалізованої фінансової установи – Державного земельного банку. Проте, оскільки у світі не існує аналогічних установ, питання щодо функціонування банку залишається спірним.

Фасова Олеся Валеріївна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права і процесу НАВС **Лов'як О.О.**

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР

Початок 2004 року охарактеризувався набранням чинності нового Цивільного кодексу України, прийнятого 16 січня 2003 року, так як часи переходу від планово-централізованої системи економіки до побудови ринково-капіталістичних відносин вимагали від уряду оновлення цивільного законодавства, яке вже не тільки не відповідало вимогам часу, а й гальмувало розвиток бізнесу. В порівнянні зі старим, цей документ не лише виглядає значно більшим і об'ємним, а й містить досить багато нових положень і правил.

Докорінних змін зазнав інститут спадкового права, зокрема положення про спадкування за законом та заповітом. З'явилися положення про заповіт з умовою, заповіт подружжя, встановлення сервіту у заповіті, новий для України спадковий договір.

Юридична практика щодо спадкових договорів ще не напрацьована, тому виникає чимало запитань, на які сьогодні важко знайти відповіді, потрібен деякий час, щоб всі проблеми були визначені і вирішені.

Однак в даній науковій роботі ставиться спроба все ж таки розкрити особливості спадкування за спадковим договором. Зокрема в цій роботі окрім розгляду загальних відомостей про спадкування і визначення в спадкуванні спадкового договору, будуть досліджуватися такі питання як поняття спадкового договору, особливості його укладення та виконання, більш ширше буде розглядатися сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права.

Спадковий договір — це договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і у разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача (ст. 1302 ЦК).

Відчужувачем у спадковому договорі може бути подружжя, один з подружжя або інша особа. Набувачем у спадковому договорі може бути фізична або юридична особа. Спадковий договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Набувач у спадковому договорі може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття.

Предметом спадкового договору може бути майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, а також те, яке є особистою власністю будь-кого з подружжя. Спадковим договором може бути встановлено, що у разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а у разі смерті другого з подружжя його майно переходить до набувача за договором.

На майно, визначене у спадковому договорі, нотаріус, який його посвідчив, накладає заборону відчуження. Заповіт, який відчужувач склав щодо майна, вказаного у спадковому договорі, є нікчемним. Відчужувач має право призначити особу, яка здійснюватиме контроль за виконанням спадкового договору після його смерті. У разі відсутності такої особи контроль за виконанням спадкового договору здійснює нотаріус за місцем відкриття спадщини.

Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у разі невиконання набувачем його розпоряджень. Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу набувача у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача.

Набувач у спадковому договорі може, бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового, або не майнового характеру до відкриття спадщини, або після її відкриття. Набувач повинен вчинити дії у точній відповідності до волі відчужувача. У спадковому договорі мають бути чітко і конкретно застережені всі необхідні дії, які зобов'язаний виконати набувач. В договорі може бути зазначена особа, яка здійснює контроль за виконанням такого договору.

Підбиваючи підсумок наукового дослідження інституту спадкового договору в новому цивільному законодавстві України, можна зробити наступні висновки:

- по-перше, виникненню самої ідеї можливості існування договірних спадкових відносин сучасне цивільне право, безсумнівно, зобов'язане стародавньому римському праву (з тією лише особливістю, що власне в самому римському праві ця конструкція не знайшла все ж таки законодавчої підтримки, однак часто зустрічалася в практичній юриспруденції);

- по-друге, своїм походженням та становленням в якості окремого самостійного правового інституту, спадковий договір винен романістичній доктрині, головним чином німецькій;

- по-третє, внаслідок суттєвих особливостей зобов'язання, яке виникає зі спадкового договору, вітчизняний закон використовує і особливу конструкцію даного інституту, що надає йому специфічних ознак, кардинально відмінних від класичного. Останній, на відміну від українського, не встановлює права ані на все майно, ані на його окремі частки; він не створює жодного права як на дійсне майно спадкодавця, так і права, встановленого під відкладальною обставиною; він не обмежує спадкодавця у праві розпорядження майном за свого життя.

Отже, чинність цього спадкового договору цілком іншого характеру, ніж вітчизняного, предметом якого слугує підстава конкретного речового права (а саме права власності).

- по-четверте, не зважаючи на те, що закон у ст. 1217 цілком відкидає його як один з видів спадкування, тим не менш, не дивлячись на особливий зобов'язальний характер спадкового договору, бачиться все ж вірним закріплення цього інституту, як тісно пов'язаного з відносинами з приводу посмертного переходу майна, саме в системі спадкового права;

по-п'яте, вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають зі спадкового договору, в подальшому потребуватиме розвитку, який безсумнівно викличе практична діяльність правозастосувальних органів (суду, нотаріату). Звичайно не стоятиме осторонь від цього процесу і наука цивільного права, перед якою постане питання вирішення багатьох нагальних доктринальних проблем даного цікавого інституту.

Прилепа Віктор Вадимович,

ліцеїст юридичного лицю імені Ярослава Кондратьєва НАВС

Педагогічний керівник: викладач правознавства юридичного лицю імені Ярослава Кондратьєва НАВС **Скрилова Н.Л.**

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В УКРАЇНІ

Вже багато років в науці дискутується проблема відшкодування моральної шкоди. Під моральною шкодою розуміються втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, завданих фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

Питання відшкодування моральної шкоди актуальна в наш час тим, що «моральна шкода» є явищем новим і недостатньо вивченим та дослідженим, а тому викликає нині зацікавлення та і взагалі в наш час постало дуже багато випадків, коли громадяни звертаються з позовами до суду про відшкодування моральної шкоди.

У науці цивільного права в поглядах на поняття такої шкоди визначилося кілька тенденцій: одні науковці стверджують, що моральна шкода — це фізичні та моральні страждання особи, інші — що це не самі страждання, а зумовлені ними втрати немайнового характеру, деякі об'єднують у цьому понятті й самі страждання і їх негативні наслідки.

Чинне законодавство передбачає можливість застосування даного способу захисту цивільних прав як відшкодування моральної шкоди і щодо юридичних осіб (Цивільний кодекс України, Господарський

кодекс України, закони України: «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про інформацію», «Про інформаційні агентства» та ін.).

Проблема визначення поняття моральної шкоди на сьогодні постає й у контексті такої шкоди зі збитками.

При цьому класична схема поділу форм шкоди повинна дещо трансформуватися і міститиме: майнову і немайнову. Складовими немайнової шкоди, в цьому випадку, відповідно будуть моральна шкода, психічна шкода, духовна шкода.

Щоб уникнути помилок при вирішенні зазначеного питання, Пленум Верховного суду України (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Пленуму Верховного Суду України від 25 травня 2001 року N 5) закріпив певні критерії оцінки розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Доволі специфічним суб'єктом на компенсацію моральної шкоди – є юридична особа. Деякі автори стверджують, що юридичній особі може бути заподіяно немайнової шкоди, котра полягатиме у погіршенні ділової репутації. Незважаючи на те, що моральна шкода є немайновою, відшкодування її здійснюється грішми або іншим майном, незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню (чч. 3, 4 ст. 23 Цивільного кодексу України).

Інший спосіб відшкодування може полягати у наданні благ не речового, а іншого майнового характеру: безкоштовних путівок до лікувально-оздоровчих закладів (санаторії, будинки відпочинку), в туристичну подорож; виконання послуг чи робіт (ремонт жилого приміщення, перевезення, опублікування твору, автором якого є кредитор, перукарські, косметологічні, медичні послуги тощо), проведення рекламної кампанії за рахунок боржника та ін.

Суд має орієнтуватися на судову практику у відповідних категоріях справ, що склалася на момент вирішення спору. Розмір відшкодування моральної шкоди має бути не більше за достатній для розумного задоволення кредитора і не має призводити до його навіть неістотного збагачення.

Звичайно, оцінити в повному обсязі яку суму повинен виплатити кривдник, як саме необхідно розрахувати шкоду завдану душевними стражданнями повинен безпосередньо суддя, виходячи із обставин конкретної справи.

Нині позов про відшкодування моральної шкоди набуває все більшої популярності. Це свідчить про зростання правосвідомості, правової культури громадян - ще один крок до правової держави, у центрі уваги якої перебуває кожна окрема особа.

Василенко Дар'я Максимівна,

ліцеїст юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва НАВС

Педагогічний керівник: викладач правознавства юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва НАВС **Скрилова Н.Л.**

ПРОБЛЕМАТИКА ДОКАЗІВ І ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Вирішення цивільної справи та прийняття відповідного обґрунтованого рішення неможливе без встановлення фактичних обставин, вибору норми права та висновку про права та обов'язки сторін. Всі ці складові можуть бути з'ясовані лише в ході доказової діяльності, метою якої є, відповідно до ст. 10 ЦПК, всебічне і повне з'ясування всіх обставин справи, встановлення дійсних прав та обов'язків учасників спірних правовідносин.

Відповідно до ст. 57 ЦПК доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Одержання і дослідження доказової інформації і засобів доказування (змісту і процесуальної форми доказів) повинно здійснюватися в установленому законом процесуальному порядку (ст. ст. 58-66, 176-190 ЦПК України), який виступає процесуальною гарантією всебічного, повного і об'єктивного пізнання дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін

Усі докази можна класифікувати групами за певними ознаками: по-перше, за характером змісту на прямі та непрямі. За способом утворення на первинні та похідні. За джерелами одержання доказів – особисті та матеріальні (речові). За характером засобу доказування виділяють пояснення сторін, третіх осіб та їх представників про відомі їм обставини, показання свідків, письмові докази, речові докази; висновок експерта.

Згідно з ч.1 ст. 179 ЦПК предметом доказування під час судового розгляду є факти, які обґрунтовують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для вирішення справи (причини пропуску строку позовної давності тощо) і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. При визначенні предмета доказування суд не зв'язаний юридичними фактами, зазначеними сторонами. Тому, якщо сторони для обґрунтування своїх вимог або заперечень посилаються на факти, які не мають юридичного значення для справи, що розглядається, суд не включає їх до предмета доказування.

У випадках, коли щодо отримання доказів у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, є складнощі, суд за їх клопотанням зобов'язаний витребувати такі докази

Обов'язки сторін з доказування розподіляються таким чином: позивач повинен доказати факти, що свідчать про існування правовідносин, з приводу яких виник спір, і про порушення відповідачем прав і законних інтересів позивача; відповідач же повинен доказати ті факти, на які він посилається, обґрунтовуючи свої заперечення проти позову.

Відповідно до ч.2 ст. 57 ЦПК України засобами забезпечення доказів є: пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків; показання свідків; письмові докази; речові докази, зокрема звуко- і відеозаписи; висновки експертів.

Особливий вид письмових доказів складають різні технічні носії інформації: карти, креслення, схеми, плани. Вони широко увійшли до побуту останніми роками, у зв'язку з упровадженням різних автоматизованих систем.

Посилаючись на усе вище викладене можна зробити висновок, що інститут доказування в цивільному процесі - складний та спірний для української правової науки. Доказування та докази є одним з центральних положень цивільного процесу, на яке опирається законне та обґрунтоване рішення суду.

В силу принципу безпосередності судового розгляду (ст.159 ЦПК) рішення може бути обґрунтоване лише тими доказами, які одержані у визначеному законом порядку і перевірені в тому судовому засіданні, в якому зостається рішення. Неприпустимим є витребування і приєднання до справи матеріалів на підтвердження висновків і мотивів рішення після його винесення.

СЕКЦІЯ 11: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСЦИПЛІНИ

Федоров Анатолій Михайлович,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутр ішніх військ НА ВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін НА ВС **Острорерх Л.Л.**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ОФШОРНИХ ЗОНАХ

В умовах реформування економіки України у відкриту ринкову перед нашою державою постали питання швидкої заміни застарілої господарської структури, розвитку сучасних пріоритетних галузей, передового науково-технічного та організаційного досвіду.

Ці завдання неможливо розв'язати без прискореної інтеграції національної економіки у світове господарство шляхом використання нових форм співпраці з іноземними партнерами та активізації інвестиційного процесу. Світова практика свідчить, що створення на території країни вільної економічної зони та підприємств дають змогу швидко та на довго залучити іноземні інвестиції.

У вирішенні даного питання може допомогти явища створення офшорної зони. Частіше всього офшорна зона створюється там, де слабо розвинута економіка та інших можливостей для залучення іноземного капіталу немає.

Загалом офшорна компанія може отримати пільги тільки у разі володіння компанією іноземцями, а прибуток повинен вилучатися за межами юрисдикції, де вона зареєстрована. Офшорній компанії заборонено вести підприємницьку діяльність у країні реєстрації, тому що в іншому випадку держава поставила би в нерівні умови місцеві фірми порівняно з офшорними, які мають податкові пільги.

Переваги:

- досягнення анонімності і конфіденційності;
- низькі ставки податків або їх відсутність;
- відсутність контролю валютного обміну;
- можливість вільного використання валюти;
- банківські рахунки в будь-якій валюті;
- ефективна і недорога банківська система;
- прибуток (капітал) в твердій валюті, в надійних банках і в стабільній країні;
- можливість отримання дозволу на роботу і виду на житло;

- можливість законного володіння нерухомістю за кордоном

Недоліки:

- створення елементів нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, насамперед спекулятивних;

- створення умов для відтоку капіталів;

- підтримку тіньової економіки;

- зменшення зайнятості в країнах-донорах;

- отримання поза конкурентних переваг тими компаніями, які використовують офшори;

- вплив на соціальну ситуацію в країнах донорах, пов'язаних з ухиленням від оподаткування за допомогою офшорів;

- недобросовісна податкова конкуренція та відповідно ухилення від оподаткування.

В Україні офшорним зонами можна назвати вільні економічні зони, що розглядаються як один із важливих інструментів, за допомогою яких досягається відкритість економіки нашої держави зовнішньому світові і стимулюється міжнародне економічне співробітництво на основі залучення іноземних інвестицій.

Привабливість саме офшорного механізму для українських підприємств пояснюється досить важливими на сьогодні обставинами. По-перше, нестабільністю фінансових інститутів України, по-друге, високим ступенем ризику.

Інтерес, виявлений багатьма країнами до вільних економічних зон, зумовлений насамперед помітними досягненнями ряду таких зон за останній час. Ці досягнення відображаються у показниках обсягу експорту, рівня зайнятості, швидкості освоєння технології чи промислової модернізації. Однак не потрібно робити висновок, ніби подібні зони - унікальний засіб прогресу. Навіть після набирання цими зонами «повних обертів» залишається багато серйозних проблем, які потребують вирішення.

З-поміж прикладів досить успішного функціонування ВЕЗ у різних країнах світу Україна може стати чи не єдиним негативним прикладом використання такого надзвичайно ефективного способу підтримки місцевої економіки та залучення іноземних інвестицій.

Офшорний бізнес викликає незадоволення світового співтовариства, в тому числі розвинутих країн, які відчувають на собі негативний вплив від активізації офшорного бізнесу у світі. Через лібералізацію офшорного бізнесу межа зменшення податків та ухилення від їх сплати поступово зникає. Така ж проблема постала і у випадку з нашою країною. Вже досить скоро міжнародні організації, що представлені в Україні, стали звертати увагу на неефективність

ВЕЗ, які були створені і діяли в Україні, та погіршення умов здійснення в них іноземного інвестування.

Із загального аналізу відповідного законодавства України можна дійти висновку, що закони про створення ВЕЗ були прийняті з порушенням чинного спеціального законодавства щодо створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.

За свідченням експертів, в Україні діють прогресивні закони, які передбачають нескладну процедуру допуску іноземних інвесторів на національний ринок, іншими словами, введення реєстраційної системи.

Це тільки кілька прикладів встановлення у ВЕЗ режиму інвестиційної діяльності «не менш сприятливого», ніж тих, що встановлені у загальному інвестиційному законодавстві України.

Підсумовуючи, можна сказати, що на порушення спеціального інвестиційного законодавства України на певних територіях країни погіршується інвестиційний клімат через запровадження дозвільної системи, що прямо заборонено чинним законодавством.

Також, не можна не звернути увагу на те, що створення ВЕЗ стає базою для посилення корупції, де чиновник вирішує важливі питання в окремому регіоні шляхом винесення вердикту підприємцю, який вирішив вкласти свої кошти у розвиток місцевої економіки: «пустити» чи «не пустити».

Саме тому, потрібно проводити перевірку не лише законності ведення господарської діяльності на територіях спеціальних економічних зон, а також перевірку діяльності органів, що здійснюють їх адміністрування.

Планування протиправних міжнародних операцій, пошук схем від ухилення сплати податків та сумнівних фінансових схем стали загальновизнаною зброєю злочинних організацій в управлінні господарськими міжнародними системами. Самі злочинці або наймані ними менеджери досконало володіють методами формування корпоративних структур, що пристосовано для «відмивання» коштів, отриманих незаконним шляхом. Вони враховують навіть можливості уникнення невиправданих витрат, пов'язаних з політичними і валютними ризиками, подвійним оподаткуванням доходів, інфляцією, зайвими адміністративними витратами. Правоохоронним, контролюючим органам, якщо вони використовують тільки традиційні методи розслідування кримінальних справ на обмежених територіях, врешті-решт, доводиться іноді програвати міжнародним злочинним угрупованням. Відстежити і «виловити» кошти, що знаходяться у процесі «відмивання» за таких умов виглядається надто складно, вимагає застосування спеціальних навичок і знань.

Панченко Богдан Сергійович,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Тігова Т.М.**

ПРОБЛЕМА БІДНОСТІ. МЕЖІ БІДНОСТІ. ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З БІДНІСТЮ

Бідність – явище загальнолюдське: економічне, філософське, політичне, соціальне. Воно існує у світовому економічному просторі, і в тому числі в Україні. Незважаючи на досягнення людства в галузі науково - технічного процесу і сучасних технологій, а також на яскраву соціальну трансформацію, що радикально змінило цивілізацію в другій половині 20 століття, нині третина населення земної кулі живе в умовах злиднів. Бідність сприймається особливо драматично на фоні успіху людства (причому колосального) в його прогресивному русі.

Бідні сьогодні – це не окрема група людей чи члени суспільства, а цілі країни і навіть континенти. Світ поділено на багаті і бідні країни, центр і периферію. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі частіше можемо зустрічати інформацію про бідність у країнах, що розвиваються, проте вона притаманна і розвиненому світові і країнам, що здійснюють ринкову трансформацію економіки.

Бідність як крайній прояв диференціації рівня життя і нерівності отримуваних населенням прибутків притаманна кожному (будь якому) суспільству незалежно від різниці у соціальному устрої. Це одна з найстрашніших і найбільш гострих проблем, яка потребує не тільки теоретичного, а й практичного вирішення. Це багаторівнева соціально – економічна категорія, яка відображає комплекс відносин між індивідом (домогосподарство) і суспільством з приводу форм життєдіяльності, ще не дозволяє людині підтримати мінімальний рівень споживання, прийнятий за стандарт (межу) у даному суспільстві. Особливості політичного чи адміністративного устрою мають вплив лише на ступінь інтенсивності прояву бідності. Більше того, численні дослідження, що проводилися в світі, дозволили виділяти загальні риси, які їй притаманні повсюди.

Сьогодні зрозуміло, що бідність існує не в окремій формі. Навпаки, вона представлена в їх багатоманітності, що є специфічними для різних соціальних груп. Але яку б з форм вона не приймала, та сприймається бідність як крайня точка, несприйнятлива для суспільства через ряд морально - етичних і економічних причин. Тому боротьба з нею є складовою частиною офіційної політики соціального розвитку у всіх країнах. Це не нове явище і для українського життя.

Але розробка проблеми в нашій країні в зв'язку з ідеологією носила некомплексний характер.

Розподіл і виділення форм бідності залежить від обраного критерію. Існує абсолютна та відносна бідність. Першу можна визначити як рівень безробіття, незабезпечення стандарту матеріальних і духовних потреб населення. Проблема поділу бідності на «абсолютну та відносну» є одним з найсуперечливіших моментів усієї теорії. Відносна бідність притаманна будь – якому суспільству. Вона визначається за майновим розшаруванням населення (наприклад, бідними вважається певна частина – від 10 до 30% людей з найнижчими доходами).

Стратегія соціальної політики в країні і розміри соціальних витрат формуються під впливом політичної системи, демографічної ситуації, традицій, цінностей і т. д. окрім того, кожному періоду економічного розвитку відповідає певна соціальна політика. В умовах економічних змін і великих технологічних зрушень, коли рівновага порушується, необхідне перетворення всієї системи державного регулювання. Як відображення циклічності економіки соціальна стратегія трансформується з «жорсткого» в «м'який» тип. Перший з них, робить ставку на найбільш активних членів суспільства, припускає формування «нижчих» прошарків. Подібна стратегія використовується, в першу чергу, за допомогою пониження частки соціальних витрат в державному бюджеті. Друга ж з вказаних соціальних стратегій спрямована на пом'якшення соціальних різниць і здійснюється за рахунок підвищення соціальних витрат.

Процедура і мета дика розрахунку бідності варіюють в залежності від того, які змінні визнаються важливішими: товари та їх характеристики, попит і пропозиції, прибуток, витрати, потреби. Головною проблемою залишається те, якою концепцією користувався для проведення досліджень – відносною чи абсолютною. Якщо застосовується остання, то в центрі уваги опиняється визначення біологічних та фізіологічних потреб. За цією концепцією потреби змінюються від таких обставин як рівень розвитку країни, ступінь нерівності між бідними і багатими у суспільстві.

Обов'язковою умовою встановлення межі абсолютної бідності є визначення мінімальної припустимої калорійності харчування населення країни, регіону і т. д. Дуже важливим моментом є встановлення диференційованої калорійності харчування для різних вікових категорій, а також в залежності від роду, сфери праці людей (вимога, що не завжди виконуються). Потім калорії переводять у набір продуктів, що є адекватним моделі типового споживання в даному суспільстві. Щоб глибше підійти до вивчення поняття «бідність», її рис, показників, необхідно розглянути її моделі, тобто нерівність, економічну залежність і потребу.

Виходячи з вищесказаного хочу зауважити на вихідних моментах при визначенні бідності. По-перше, ця проблема тісно пов'язана з рівнем суспільного розвитку. Її можна представити як сукупність соціальних норм, що санкціонують відносини між органами соціального захисту, приватними благодійними організаціями і нижчими прошарками суспільства, а також норм, що виділяють мінімально припустимий рівень товарів та послуг. Ця норма може встановлюватися як організаційно – державою, так і неофіційно – «народом». По-друге, бідність відносною, а тому й постійною. Її існування природно та закономірно в усіх державах. Оскільки повна соціальна рівність неможлива, про що свідчить досвід не одного покоління, то неможливо і ліквідувати бідність, яка тісно пов'язана з проблемою нерівності. Можливе лише зменшення крайніх форм її прояву, але не можна її знищити.

Досвід боротьби з бідністю в розвинених країнах показує, що ефективною вона може бути тільки коли в ній реалізуються заходи державної політики, спрямовані на усунення причин, що породжують нерівність. А це насамперед політика економічного зростання з яскраво вираженими соціальними пріоритетами, спрямованими на вирівнювання можливостей усіх членів суспільства в розвитку людського капіталу. Успішною боротьба з бідністю в Україні може бути тільки в умовах реального реформування соціально – трудової сфери. Саме тут накопичуються сьогодні основні причини, які породжують бідність. Стратегія боротьби з нею лежить у створенні передумов економічного зростання зорієнтованого на соціальні пріоритети.

Поліщук Наталія Володимирівна,

студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Борцевич П.С.**

***ПРАВОВІ АСПЕКТИ УКЛАДАННЯ ЗНАЧНИХ ПРАВочИНІВ
ТА ПРАВочИНІВ, ЩОДО вчинення яких є
ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ***

Одним із найважливіших кроків в розвитку корпоративного права в Україні є прийняття Закону України «Про акціонерні товариства». Положеннями даного закону вперше на законодавчому рівні були закріплені терміни «значний правочин» і «правочин, щодо вчинення якого є заінтересованість», та визначені процедури їх укладання. Враховуючи значні наслідки для акціонерного товариства та, відповідно, прав акціонерів, що можуть бути спричинені укладанням

даних правочинів, зокрема, у виведенні майна (основних фондів, коштів) акціонерного товариства, дослідження правової природи та особливостей укладання таких правочинів є актуальним та важливим. Варто вказати на недостатній рівень дослідження проблематики укладання значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість. Хоча науковці та практикуючі юристи, серед яких М.А. Марголін, Е.Р. Кібенко, О. Розгон, С.Л. Будилін, Н.Н. Соломатіна, Л.А. Тріфонова та інші, досліджували певні аспекти укладання значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, але єдиних підходів щодо визначення понять таких правочинів та особливостей їх укладання не існує.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що наведені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані при підготовці змін та доповнень до Закону України «Про акціонерні товариства» в частині положень, що регулюють порядок укладання значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість.

Керуючись досвідом зарубіжних країн, потрібно вдосконалювати процедуру визначення судом питання про перевищення особою своїх повноважень в укладенні значного правочину чи правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, приділяючи більше уваги визначенню відповідності інтересам товариства, ніж самому механізму порушення.

Аналізуючи законодавство України, можна зробити висновок, що такі поняття, як «правочини, щодо вчинення яких є заінтересованість» та «значні правочини» - це нові інститути української нормотворчості, які знайшли своє закріплення із прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства». Необхідність нормативного закріплення цих правочинів виникла не випадково, адже зважаючи на практику вчинення подібних правочинів в інших країнах, зокрема в Російській Федерації (Федеральний закон «Про акціонерні товариства», 1995р.), механізм їх належного виконання потребує вдосконалення з метою забезпечення прав міноритарних акціонерів, захисту їх від недобросовісного менеджменту, обмеження можливості посадових осіб акціонерного товариства зловживати своїм становищем і вчиняти дії, спрямовані на завдання шкоди інтересам товариства.

Отже, необхідно зробити висновок, що вироблена правозастосовна практика з даного питання ще не в повній мірі сформована та потрібні певні доповнення в Законі України «Про акціонерні товариства», а саме:

1) визначити коло осіб, які мають право звернутися із позовом про визнання правочину із заінтересованістю недійсним;

2) встановити певну процедуру державної реєстрації значних правочинів акціонерного товариства;

3) чітко закріпити в законі настання певних правових наслідків в разі недотримання порядку вчинення значного правочину;

4) законодавчо закріпити визначення поняття «момент виникнення заінтересованості» для більш дієвого захисту прав акціонерів при вчиненні правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість.

Зазначені доповнення сприятимуть захисту прав акціонерів та забезпечуватимуть дієвий контроль акціонерів за діяльністю товариства.

СЕКЦІЯ 12: СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Обжелянська Настасія Валеріївна,

курсант Інституту кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник: кандидат політичних наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Інституту кримінально-виконавчої служби **Косьмії О.М.**

КОНСЮМЕРИЗМ ЯК ЧИННИК ЗЛОЧИННОСТІ

Сьогоднішнє суспільство часто характеризується як суспільство масового споживання, така назва свідчить, що споживання стало відігравати надзвичайно важливу роль.

Консюмеризм як історичне явище – характеристика феномену споживання. Ми живемо в епоху глобалізації економіки, капіталу, інформаційних систем. Він є рухом громадян і організацій за розширення прав споживачів, забезпечення якості товарів (послуг) і чесної реклами. Постає гостра потреба в науковому осмисленні проблем становлення вітчизняного консюмеризму, формування ціннісних установок у громадян на організацію структур захисту своїх споживчих інтересів.

Актуальність теми зумовлена специфікою розвитку сучасного суспільства, визначальною рисою якого постає тотальне споживацтво – консюмеризм.

Аналіз публікацій і досліджень свідчить про значний інтерес науковців до вирішення розглянутої проблеми. Питання впливу консюмеризму на суспільство в різноманітних аспектах, розглядалися у роботах Ф. Котлера, П. Друкера, Дж. Хірста, Л. Розенберга, Дж. Гобсона, В. Мандибури, О. Язвінської, С. Герасимова та ін. Проте недостатньо вивченим залишається вплив консюмеризму на злочинність, тому метою даного наукового пошуку виступає аналіз консюмеризму як чинника злочинності.

Варто зазначити, що консюмеризм є системним явищем. Систему консюмеризму визначено як сукупність взаємопов'язаних елементів, якими виступають інститути консюмеризму, норми захисту прав споживачів, споживчі традиції, ідеологія, свідомість, погляди, культура тощо. Відповідно, елементами системи консюмеризму є: інституційна підсистема, яка визначає суб'єктний склад та організаційну структуру консюмеризму; нормативна – сукупність правових норм, що регулюють сферу захисту прав споживачів; ідеологічна – споживча ідеологія, свідомість, культура, довіра, погляди, традиції споживання та неписані правила поведінки, що склалися у суспільстві;

комунікативна – сукупність інтегративних зв'язків між елементами системи консюмеризму.

Створивши надприродний світ, людина виявляє в собі вражаючий синдром руйнування (і не лише навколишнього світу, а й себе самої). Вона виростила в собі технізованого індивіда «людину-машину», яка відлучена від органіки та почуттів. Консюмеризм є загальновідомим і невтішним наслідком розвитку індустріально-ринкової цивілізації і платою за нього є деградація людини як істоти з вищими моральними цінностями.

В історичному аспекті складається така ситуація, що поряд з розвитком суспільства розвивалась його протилежна сторона — злочинність, про яку немало написано праць. З одного боку, злочинність релятивна і конвенціональна, оскільки є продуктом соціального конструювання. З іншого боку, вона частина соціальної реальності, оскільки проявляється в поведінкових практиках, які відбуваються в соціальному оточенні, детерміновані культурними, економічними, політичними, технологічними та іншими факторами. Я. І. Гілінський з соціологічної позиції визначає злочинність як «відносно поширене (масове), статистично стійке соціальне явище, різновид (одна з форм) девіантності, яка визначається законодавцем в кримінальному законі».

Злочинність, як слушно зазначається у багатьох літературних джерелах, є побічним продуктом цивілізації, щоб пояснити її природу, необхідно мати уявлення як безпосередньо про поведінку людини, так і про сили, що підтримують порядок у суспільстві.

Протягом тривалого часу представники соціальних наук підтримували думку про те, що злочинність є нормальною функцією суспільства. Зокрема, Ф. Таненбаум ще у 1943 р. зазначав, що злочинність вічна як суспільство і чим складнішим воно стає, тим важче у ньому індивідові і тим частіше його зриви. Дуже велика кількість санкцій і законів, яких потрібно дотримуватися, лише збільшують зло.

Масове споживання товарів і послуг в постіндустріальному світі породило повсякденну філософію консюмеризму як систему домінуючих ідей і цінностей споживчої поведінки. Однак ці зміни сформували не тільки нові цінності та норми споживання, але релятивізували і транспонували деякі цінності індустріальної епохи. У «суспільстві споживання» стало вітатися те, що засуджувалося в пору індустріального капіталізму, відбулася певна нормалізація девіантності. Суспільство деградує, усе зводиться до задоволення елементарних фізіологічних потреб і забувається про вищі моральні у духовні цінності. Консюмеризм в цьому випадку можна назвати кризою духовності сучасного суспільства. Тому враховуючи

легкодоступність всіх товарів на сучасному ринку, підприємці самі підштовхують людей до вчинення злочинів.

У підсумку можна сказати, що ми самі забуваємо про те, що реальним виходом із ситуації гіперспоживання є передусім індивідуальне переосмислення власного ставлення до споживацтва. Зрозуміло, що виробники й рекламники не відмовляться тиражувати товари, збільшувати їх обсяги та просувати їх на ринках. Єдиним, хто може зламати, змінити і трансформувати ситуацію – сам споживач. Лише йому вирішувати питання про рівень своєї культури, що нині означає рівень, частоту, інтенсивність споживання. Тільки людина, яка прагне зберегти свою індивідуальність, спроможна якщо не відмовитися від тотального гіперспоживання, то, принаймні, обмежити його.

Братель Сергій Григорович,

кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри адміністративної діяльності НАВС

ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

Сьогодні існує багато тлумачень поняття «процедура». В найзагальнішому вигляді процедуру розуміють як певні віхи, від яких і до яких здійснюється розвиток явища, його прогрес або регрес. Хоча ці віхи розташовані на часовому відтинку, процедура не є явищем, наділеним часовою динамікою, їй властива дискретність (переривчастість, роздробленість) руху від одного явища до іншого.

Ознаками адміністративних процедур є: застосування в публічній сфері; регулювання порядку здійснення правозастосувальної діяльності; охоплення управлінської діяльності позитивної спрямованості; встановлення визначеного порядку здійснення певних дій; особливий суб'єктний склад; закріплення адміністративно-процесуальними нормами.

Завдяки адміністративним процедурам управлінська діяльність публічної адміністрації набуває правової форми для забезпечення чіткого функціонування суб'єктів управління. Адміністративні процедури регулюють як внутрішні (організаційні) прояви повноважень органів публічної влади, так і зовнішні прояви повноважень цих органів (прийняття рішень відносно індивідуальних справ для реалізації прав і законних інтересів приватних осіб).

Застосування права є владною організуючою діяльністю компетентних органів і осіб, що забезпечують реалізацію юридичних норм у конкретних випадках. Застосування права необхідне, коли потрібно врахувати конкретні обставини, які вимагають встановлення та контролю. Застосування права є важливою стороною діяльності

органів державної влади по виконанню законів та інших правових актів, у процесі якої видаються акти організаційного характеру.

Таким чином, адміністративні процедури закріплюють порядок дій і прийняття рішень компетентних органів і посадових осіб у зв'язку із застосуванням правових вимог до конкретного життєвого випадку. Нормативно закріплені адміністративні процедури, які забезпечують реалізацію вимог закону, стають критерієм правомірності поведіння суб'єктів, виконуючи також правозабезпечуючу функцію. Правозастосування в розглянутому контексті потрібно розвивати шляхом зведення ролі виконавчої влади до обслуговування процесу реалізації права приватною особою, тобто необхідно створити передбачені законом умови для доцільного та оптимального використання громадянином правових можливостей. Це узгоджується із сучасною ідеологією трансформації вітчизняного адміністративного права та надання йому публічно-сервісного призначення.

Також можна виокремити діяльність, спрямовану на створення умов для ефективної реалізації прав і законних інтересів громадян і організацій. Ця сфера адміністративної діяльності повинна одержати нормативне закріплення через адміністративні процедури.

У межах адміністративних процедур не вирішуються суперечки і не розглядаються скарги приватних осіб на дії і рішення органів публічної адміністрації, оскільки в результаті здійснення адміністративних процедур не передбачене застосування примусових заходів. Між зацікавленою особою і владним суб'єктом, що беруть участь в адміністративних процедурах, виникає регулятивне процесуальне правовідношення, в якому суб'єкт публічного управління є організатором, який забезпечує реалізацію прав або обов'язків зацікавленої особи, передбачених відповідними матеріальними нормами права у сфері публічного управління.

Завданням адміністративних процедур є упорядкування діяльності уповноважених органів влади та всіх зацікавлених осіб. Метою цього упорядкування є підвищення ефективності та якості роботи державних органів, забезпечення належного виконання публічною адміністрацією своїх задач і функцій. Отже, процедурні норми повинні складати основу діяльності органів публічної влади.

Основним елементом у адміністративній процедурі завжди є державний орган або посадова особа, які наділені державно-владними повноваженнями.

Адміністративні процедури регулюють застосування матеріальних норм адміністративного, фінансового, господарського, трудового галузей права тощо та при цьому регламентують діяльність уповноважених органів і посадових осіб.

Соціальне призначення права ширше за обсягом, ніж функції права, тому значення адміністративної процедури слід розглядати в

широкому аспекті. Соціальне призначення права втілюється в політичному, ідеологічному, економічному та філософському впливі на суспільні відносини.

Політичний аспект правового впливу адміністративної процедури на суспільні відносини полягає в тому, що вона може бути гарантією прав громадян у сфері публічного управління та засобом оптимізації управління. З економічної точки зору адміністративна процедура є засобом економії ресурсів, підвищення ефективності управлінського впливу тощо. Сутність ідеологічного значення адміністративної процедури полягає в тому, що вона є показником політичної та управлінської культури всього суспільства, а сам факт її існування та належне нормативне регулювання визначає рівень правового регулювання. У філософському розумінні будь-яке процесуальне правило, зокрема, й адміністративна процедура є елементом абстракції високого рівня.

На думку О.А. Дьоміна, матеріально-правова норма визначає суспільні відносини, які знаходяться в складному взаємозв'язку з базисом. Суспільні відносини обумовлюють надбудовне, яке має зворотний вплив на базис.

Оскільки норма права завжди втілюється у правовідносинах і поведінці людей, то матеріально-правова норма опосередковано визначає процес, що є необхідною умовою його існування. Водночас, О. К. Застрожня вважає, що адміністративно-процесуальні правовідносини детерміновані не матеріально-правовими, а реальними процесуальними суспільними відносинами, зважаючи на те, що базисом жодного надбудовного явища не може бути інше надбудовне явище – правовідносини або правова норма. Вказане твердження підтримує також В.Д. Сорокін.

Значення адміністративних процедур не є виключно правовим поняттям, воно дуже різноманітне і проявляється в економічних, політичних, ідеологічних і філософських аспектах. Завдяки адміністративним процедурам фактично «вирівнюються» правові позиції суб'єктів владних повноважень та людини, а не вибудовуються відносини субординації, в яких перебувають суб'єкти управлінських відносин.

Олег Пилипчинець,

помічник-консультант народного депутата України

МЕТОДИ РОЛЬ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства В ЗАКОНотворчій діяльності

Порівняльне правознавство, на відміну від інших галузей права, не є сукупністю принципів і правил. Найчастіше цей відносно

самостійний напрям юридичних досліджень, позначається як метод, завдяки застосуванню якого стає можливим виявити загальне й особливе в питанні законотворчої діяльності в різних країнах.

Законодавець активно використовує порівняльно-правові матеріали при формуванні законодавчої політики, при створенні окремих законодавчих актів, при удосконаленні законодавчої техніки. Враховуючи іноземний досвід, законодавець, з одного боку, виявляє та запозичує все те корисне, що виправдало себе за кордоном при вирішенні певної проблеми, а з іншого боку — надає можливість урахувати негативні аспекти іноземного досвіду, попередити неефективність тих чи інших правових рішень.

Методики та процедури порівняльного правознавства використовуються законотворцями на національному та міжнародному рівнях при підготовці проектів нормативно-правових актів, для з'ясування відповідності національного правового регулювання міжнародному, при виборі форм, методів та визначенні результатів зближення національного правового масиву з іншими національними чи міжнародними правовими масивами, у федеративних чи конфедеративних державах — для створення модельного законодавства та здійснення іншої уніфікаційної діяльності.

У різні час законодавці різних країн в тій чи іншій мірі використовували досвід інших держав у своїй законотворчій діяльності. Порівняльно-правові дослідження відіграли значну роль при здійсненні кодифікації і реформ національного права в різних галузях сучасного права.

Під час здійснення порівняльно-правових досліджень законодавства певної країни, велике значення має те, до якої правової сім'ї вона належить: до романо-германської чи англо-американської.

Безумовно, найбільш ефективним в цьому процесі є аналіз законодавства в межах однієї правової сім'ї. В такий спосіб окреслюється загальне і особливе, встановлюється подібність і відмінність процесів правового регулювання, визначаються найбільш перспективні системи, на основі яких готуються практичні рекомендації і пропозиції щодо удосконалення законодавства.

Порівняльне правознавство ґрунтується на певній теоретико-методологічній основі: праворозумінні, класифікації правових систем сучасності, співвідношенні порівняльного методу з іншими методами, особливостями методів дослідження (макро і мікро порівняння, нормативне, функціональне порівняння) тощо.

Порівняльно-правові матеріали, які використовуються в процесі законотворчої діяльності можуть мати різний теоретичний рівень. Донедавна, у процесі законопроектної роботи, переважало здебільшого нормативне порівняння. В цьому випадку мова йде про підготовку переважно матеріалів довідкового характеру, який в порівняльній

перспективі показує як регулюється те чи інше питання в законодавстві інших країн. При цьому, порівняльно-правові дослідження обмежуються фактологічним підбором нормативного матеріалу.

Подібні порівняльно-правові матеріали, безсумнівно, корисні в практичній роботі. Однак таке порівняння має один суттєвий недолік: воно не виходить за рамки власне нормативного матеріалу, правових норм в тому вигляді, як вони сформульовані в різних нормативно-правових актах, і, при цьому, не вказується на практику реалізації цих норм, їх соціальній ефективності.

Інший спосіб використання порівняльного правознавства в законотворчій діяльності передбачає більш високий рівень теоретичного узагальнення. Мова йде про спеціальне наукове вивчення того, як вирішується в законодавстві іноземних країн те питання, яке стало об'єктом діяльності національного законодавця.

В основі такого порівняльного дослідження лежить не тільки нормативний (співставлення текстів законів, подібних правових понять і категорій), але й функціональний підхід, коли визначальним критерієм є те як саме вирішується певне питання.

Охоплюючи широке коло питань, в тому числі, даючи узагальнений аналіз щодо практики застосування відповідних норм і юридичної доктрини, функціональне порівняння, яке популяризувалося, перш за все, такими науковцями як Конрад Цвайгерт та Хайн Котц, в набагато більшій мірі ніж нормативне відповідає пізнавальним запитам законодавця. Воно великою мірою сприяє напрацюванню загальної концепції законопроекту.

Отже, під час здійснення порівняльно-правового дослідження потрібно врахувати наступне: правильно оцінити межі співпадання і неспівпадання предметів регулювання порівнюваних законів; точно з'ясувати місце цього акту в системі галузевого або міжгалузевого регулювання і його співвідношення з іншими актами; вивчити інформацію про практику застосування порівнюваного закону щоб уникнути формальних аналогій.

Таким чином, розвиток порівняльно-правових досліджень та їх широке застосування в законотворчій діяльності є важливим елементом при здійсненні законодавчих реформ. При цьому, законодавець може використовувати порівняльно-правові матеріали по-перше при вирішенні системних проблем законодавчої політики, по-друге, при вирішенні окремих проблем шляхом напрацювання актів національного законодавства, і, по-третє, з метою удосконалення чинного законодавства.

ЗМІСТ

П.І.Б. УЧАСНИКА	ТЕМА ДОПОВІДІ	СТОР.
Черней В.В.	Вітальне слово	3
ПЕРЕМОЖЦІ І (ВІДБІРКОВОГО) ТУРУ КОНКУРСУ НАУКОВИХ РОБІТ КУРСАНТІВ, СЛУХАЧІВ І СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС У 2014 РОЦІ		
Фасова О. В.	Конституційні підстави створення муніципальної міліції в Україні	6
Троп О.В.	Актуальні питання процесуального статусу адвоката у кримінальному процесі	9
Дехтяров В.В.	Особливості захисту авторського права в мережі Інтернет	11
Никифорчук В.Д.	Особливості вчинених мережових комп'ютерних злочинів	13
ПЕРЕМОЖЦІ КОНКУРСУ НАУКОВИХ РОБІТ СЛУХАЧІВ, КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ У 2014 РОЦІ		
СЕКЦІЯ 1: ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЮРИДИЧНА ЛОГІКА		
Романець І.Б.	Філософсько-правові проблеми ефітаназії	17
Липко І.В.	Морально-етичні проблеми трансплантації людських органів	18
Пікуза О.Ф.	Система виховання у вченнях Платона	20
СЕКЦІЯ 2: ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ УКРАЇНИ		
Свиридюк Н.П.	Держава, право та економіка: теоретичні моделі взаємодії	24
Єзерський Д.О.	Обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану	27
Бреус С.М.	Юридичне право на гендерну ідентичність: проблеми теоретичного визначення	29
Мартинюк Є.М.	Нормативно-правове регулювання діяльності міліції щодо утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина	31

Перестюк М.М.	Становлення, розвиток вищої школи та її вплив на суспільно-політичне життя держави та окремих визначних осіб в XVI – XVII ст.	33
Липко В.В.	Історія ордену тамплієрів	37
Андрієнко В.В.	Історичний аналіз діяльності масонської ложі в Європі	41
СЕКЦІЯ 4: АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ		
Цюприк Н.О.	Поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ	46
Буймістр Г.В.	Адміністративно-правова охорона права на невтручання в особисте і сімейне життя особи	48
Михальчук Д.С.	Особливості адміністративної відповідальності батьків за протиправні дії неповнолітніх	50
Стегура М.М.	Попередження фактів незаконної міграції в Україні	53
Джиба В.В.	Адміністративно-правові аспекти протидії корупції	55
СЕКЦІЯ 5: ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ		
Бредун Б.О.	Питання щодо попередження органами внутрішніх справ контрабанди наркотичних засобів	58
Крикунов І.Р.	Протидія злочинам у сфері земельних відносин	60
Мойсєєва І.В.	Проблеми кримінально-правової боротьби з торгівлею людьми та іншими незаконними угодами щодо людини	61
Вербієць А.С.	Оперативно-розшукове запобігання прийняття пропозиції, обсянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	63
Кравченко А.О.	Історичні передумови виникнення та правового регулювання трансплантології органів та тканин людини	66

СЕКЦІЯ 6: КРИМІНОЛОГІЯ		
Галаган В.І.	Форми негативного впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на формування злочинної поведінки неповнолітніх	69
Пероговська О.М.	Виконання кримінальних покарань в зарубіжних країнах не пов'язаних із позбавленням волі	71
Кобзей В.В.	Особливості злочинів у сфері торгівлі людьми	74
СЕКЦІЯ 7: КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА		
Попов О.В.	Класифікація та ідентифікація гладкоствольної вогнепальної зброї	77
Гоцуляк В.М.	Використання дактилоскопічної інформації: передовий досвід країн світу	78
Красенець М.В.	Діагностичне дослідження ольфакторних слідів людини при розслідуванні злочинів, пов'язаних з наркобізнесом	80
Калябіна А.С.	Щодо перспектив використання гіпнозу при розслідуванні злочину	82
Олійник Ю.Я.	Криміналістична характеристика обстановки вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства	84
Джей С.М.	Історіографія та сучасний стан криміналістичної фотографії	86
СЕКЦІЯ 8: КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС		
Удовиченко В.Ю.	Загальні засади кримінального провадження: характеристика окремих положень	88
Біловол Д.О.	Деякі аспекти кримінального процесуального кодексу України	91
Гапон К.А.	Проблематика класифікації складів злочинів (за чинним кримінальним кодексом)	93
СЕКЦІЯ 9: ПСИХОЛОГІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ		
Лук'янова Н.Г.	Візуальна психодіагностика в діяльності працівників ОВС	96
Мороз Х.І.	Особливості схильності до ризику майбутніх юристів	99

СЕКЦІЯ 10: ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС		
Солоденко А.В.	Правове регулювання «фактичних шлюбних відносин» в Україні	102
Бреус С.М.	Функціонування міжнародних публічних торговельних відносин: на прикладі європейського регіону	104
Михальчук Д.С.	Особливості застосування електронного цифрового підпису у нотаріальній діяльності	106
Орлова М.Є.	Чи виправдано створення державного земельного банку України?	108
Фасова О.В.	Спадковий договір	110
Прилепа В.В.	Проблеми відшкодування моральної шкоди в Україні	112
Василенко Д.М.	Проблематика доказів і засобів доказування у цивільному процесі	114
СЕКЦІЯ 11: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСЦИПЛІНИ		
Федоров А.М.	Соціально-економічні наслідки функціонування підприємств у офшорних зонах	116
Панченко Б.С.	Проблема бідності. межі бідності. засоби боротьби з бідністю	119
Полищук Н.В.	Правові аспекти укладання значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість	121
СЕКЦІЯ 12: СУСПІЛЬНІ НАУКИ		
Обжелянська Н.В.	Консьюмеризм як чинник злочинності	124
Братель С.Г.	Ознаки адміністративних процедур	126
Пилипчинець О.	Метод і роль порівняльного правознавства в законотворчій діяльності	128

==ДЛЯ ПОДАТОК==

ПРАВО В УКРАЇНІ – ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

тези доповідей загальноакадемічної
підсумкової науково-теоретичної конференції,
присвяченої Дню науки
(Київ, 16 травня 2014 року)

Упорядники: Бодюл Є.М., Калиновський О.В., Лов'як С.С.

Відповідальний редактор та комп'ютерна верстка *С.С. Лов'як*

Підписано до друку _____ Формат 60х84/16. Папір офсетний. Обл.-вид.
арк. _____. Ум. друк. арк. _____. Вид № _____
Тираж ____ прим. Зам. № _____

Редакційно-видавничий центр
Національної академії внутрішніх справ.
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1.